

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

S. o. m.
6

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1922:42
FINANSDEPARTEMENTET

TULL- OCH TRAKTATKOMMITTENS UTREDNINGAR OCH BETÄNKANDEN XV

ÖVERSIKT AV
JORDBRUKETS UTVECKLING
I VISSA FRÄMMANDE LÄNDER
1871–1913

PÅ TULL- OCH TRAKTATKOM-
MITTENS UPPDRAG UTARBETAD

AV
ERNST HÖIJER

S T O C K H O L M

1 9 2 2

Statens offentliga utredningar 1922.

Kronologisk förteckning.

Januari—Mars.

Aterfinnes å omslagen till utredningarna 1—17.

April—November.

1. Några iakttagelser från 1921 års riksdagsmannaval. Av E. v. Heidenstam. Norstedt. 20 s. **Ju.**
2. Byggnadsarbetsarsakskunnigas betänkande. 2. Arbetsstatistisk undersökning rörande husbyggnadsverksamheten i Sveriges städer och stadsliknande samhällen. Av B. Nyström. Norstedt. 208 s. **S.**
3. Järnvägsstyrelsens skrivelser till Kungl. Maj:t den 28 april 1922 med förslag till taxebörande samt den 5 maj 1922 med yttrande över tull- och traktatkommitténs utlåtande m. m. Sv. Tr.-aktieb. 22 s. **K.**
4. Klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. Kungl. Byggnadsstyrelsens meddelande nr 1. Marcus. 13 s. **K.**
5. Betänkande med förslag till förändrad kyrklig indelning och organisation inom de till Kristianstads och Malmöhus län hörande delarna av Lunds stift. Heggström. 392 s. **E.**
6. Tillägg till betänkande och förslag betr. förrädsverksamheten vid marinen. Tullberg. vj. 92 s. **Fö.**
7. Betänkande rörande fiskerinäringens främjande. Heggström. 95 s. **Jo.**
8. Utredning angående statsunderstöd för idrottens främjande. Tullberg. vj. 124 s. 1 kart. **E.**
9. Patentlagstiftningskommitténs betänkande. 7. Förslag till lag om rätt till tidnings eller tidskrifts titel m. m. Marcus. 54 s. **H.**
10. Om lappskattelandsinstitutet och dess historiska utveckling. Av Åke Holmbäck. Almqvist & Wiksell. 95 s. **S.**
- 11—12. Betänkande med förslag till lag angående kulturminnesvård samt organisation av kulturminnesvården. 1. Historik, memorial ang. minnesvårdens nuvarande ståndpunkt, utländsk lagstiftning samt bilagor. viij, 483 s. 3 kart. 2. Förslag och motiv. xxij, 197 s. Centraltr. **E.**
13. Högskolornas löneruleringskommitténs betänkanden. 2. Fackhögskolor och övriga vetenskapliga anstalter. Heggström. vj. 193 s. **E.**
14. Statsmakterna och bränslekaffningen under krigsåren. Av bränslekommissionen afgiven berättelse över dess verksamhet åren 1917—1921. Marcus. 353 s. **H.**
15. Statistiksakkunnigas betänkande. Utredning och förslag till åtgärder för minskning av kostnaderna för den officiella statistiken samt åstadkommande av en permanent statistik över det statistiska arbetet m. m. Beckman. x, 367 s. **Fi.**
16. Förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande jakt och fågelskydd. 2. Ändringar i jaktlagen, fridlysningsbestämmelser m. m. Marcus. 317 s. **Jo.**
17. Betänkande och förslag rörande det akademiska befordringsväsendet. Lund, Berling. 268 s. **E.**
18. Det svenska lantbrukets produktionskostnader. 1. Bokföringsåret 1919—1920. Av L. Nannesson. Meddelande från Kungl. Lantbruksstyrelsen nr 240 (Nr 6 1922). Norstedt. vj. 125 s. **Jo.**
19. Betänkande med förslag angående arrendators rätt till ersättning för elektrisk anläggning. Tullberg. iv, 29 s. **Ju.**
20. Mellanhandssakkunnigas betänkande ang. olägenheterna vid mellanhandssystemet inom livsmedels-handeln. Eklund. 295 s. **Jo.**
21. Om röstsammafräkning vid kommunala val enligt lagarna den 9 juni 1922. Av E. v. Heidenstam. Beckman. (4), 51 s. **S.**
22. Kolonisationskommitténs betänkande 1922. Förslag till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna jämte förslag dels till utsträckt tillämpande av intensivt skogsbruk å de norrländska kronoparkerna dels till kraftigare befrämjande av egnahemsbildning å enskild jord i Norrland. Centraltr. (2), xvij, 433, 133, 112 s. 1 kart. **Jo.**
23. Betänkande och förslag angående utbildningskurser inom tullverket. Tullberg. viij, 143 s. **Fi.**
24. Utredning rörande den s. k. Nyköpings kanal. Meddelande från Kungl. Kanalkommissionen. Nr 6. Heggström. 69 s. 3 pl. **K.**
25. Förslag till författningar angående handel med och import av utsädesfrö ävensom till omorganisation av frökontrollverksamheten m. m. Beckman. iv, 131 s. **Jo.**
26. Utkast till lag om visst tryggnad av byggnadsborgenärers fördringar m. m. Tullberg. 51 s. **Ju.**
27. Redogörelse för de eklestasiastika boställena. 5. Värmland län. Av H. Skoglund. Beckman. xlvij, 692 s. **E.**
28. Betänkande och förslag rörande brandskyddsföreskrifter och ordnandet av brandväsendet inom riket. 7. Betänkande med förslag till Kungl. Maj:ts nämnda stadg. angående skydd för människor vid brandfara inom industriella arbetslokaler. Beckman. 15 s. **K.**
29. Flottans skolsakkunnigas betänkande 3 angående skolreglemente för flottan. 1. Skolor och kurser för sjömansskärens manskap. Tullberg. vj, 117 s. 1 bil. **Fö.**
30. Åtgärder mot godsanhopning i tullpackhus m. m. Generaltullstyrelsens underdåniga utlåtanden över 1914 års tullkommissions betänkanden. 3. Marcus. 101 s. **Fi.**
31. Supplement nr 1 till Sveriges familjenamn. Stat. repr.-anst. 12 s. **E.**
32. Bilaga till Kolonisationskommitténs betänkande. Redogörelse för invertering av odlingsjord. Av E. Haglund. Centraltr. (2), 278 s. 11 kart. **Jo.**
33. Förslag till reviderad lag om arbetstidens begränsning jämte utredningar rörande arbetstidslagstiftningens verkningar och arbetstidsförhållandena inom vissa yrken. Norstedt. (2), 186, 109 s. **S.**
34. Betänkande och förslag afgivna av den av Kungl. Maj:t den 31 augusti 1920 tillsatta kommitté för verkställande av utredning, huruvida krigsdomstolarna i fredstid kunna avskaffas. Marcus. vj, 224 s. **Ju.**
35. 1921 års fastighetskreditsakkunniga. Betänkande 1. Utredning och förslag angående höjning av maximigränsen för den primära jordbruksfastighetskrediten. Marcus. 26 s. **Jo.**
36. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 11. Pappersindustriens produktionsförhållanden. Av E. Bösæus. Tullberg. iv, 102 s. **Fi.**
37. Underdånigt utlåtande med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av malt-drycker m. m. Marcus. 143 s. **Fi.**
38. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 13. Den svenska kautschukindustriens utveckling 1890—1913. Av B. Ohlin. Marcus. iv, 38 s. **Fi.**
39. Betänkande med förslag till förordning om motorfordon jämte därmed sammanhängande författningar samt till stadga om trafiken å vägar och gator. V. Peterson. viij, 254 s. 4 bil. **K.**
40. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 12. Margarinindustriens utveckling med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget. Av J. Lublin. Tullberg. iv, 184 s. **Fi.**
41. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 14. Huvuddragen av det svenska jordbrukets utveckling 1871—1919. Av A. Sjöström. Marcus. iv, 120 s. **Fi.**
42. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 15. Översikt av jordbrukets utveckling i vissa främmande länder 1871—1913. Av Ernst Höijer. Marcus. iv, 89 s. **Fi.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen afgivits, t. ex. **E.** = eklestasiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Från den 1 april, då kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) trädde i kraft, utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1922:42

FINANSDEPARTEMENTET

TULL- OCH TRAKTATKOMMITTÉNS UTREDNINGAR OCH BETÄNKANDEN XV

ÖVERSIKT AV
JORDBRUKETS UTVECKLING
I VISSA FRÄMMANDE LÄNDER
1871–1913

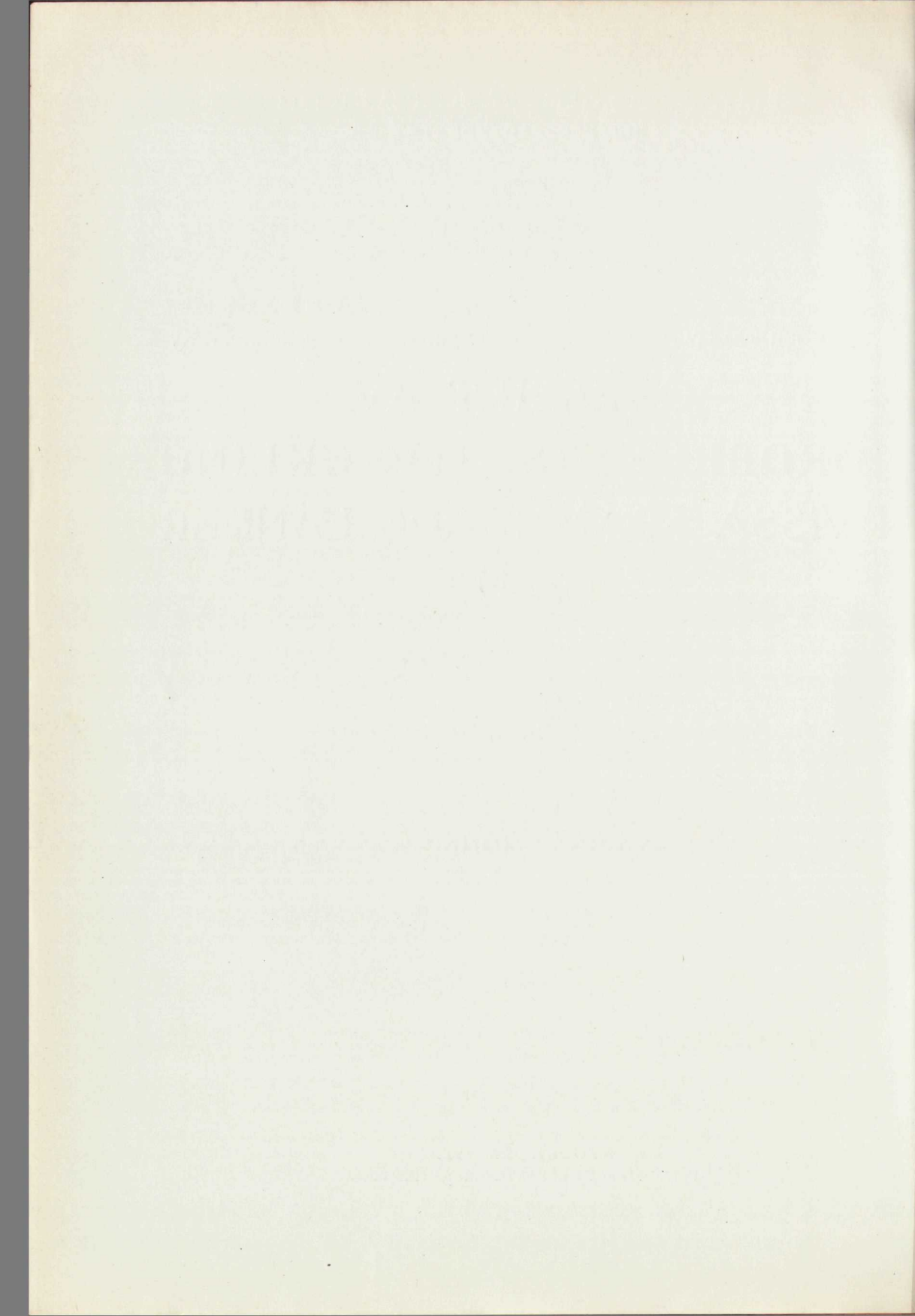
*PÅ TULL- OCH TRAKTATKOM-
MITTÉNS UPPDRAG UTARBETAD*

AV

ERNST HÖIJER

STOCKHOLM 1922

ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

TILL KONUNGEN.

Tull- och traktatkommitténs tullavdelning får härmed i underdånighet överlämna en på avdelningens uppdrag av byråchefen i kungl. statistiska centralbyrån, fil. doktor Ernst Höijer utarbetad

översikt av jordbrukets utveckling i vissa främmande länder 1871—1913. För arbetets innehåll samt däri uttalade uppfattningar är författaren ensam ansvarig.

Stockholm den 23 oktober 1922.

Underdånigst

K. A. FRYXELL.

H. THEMPTANDER.

Karl Åmark.

ÖVERSIKT AV
JORDBRUKETS UTVECKLING
I VISSA FRÄMMANDE LÄNDER
1871–1913

*PÅ TULL- OCH TRAKTATKOM-
MITTENS UPPDRAG UTARBETAD*

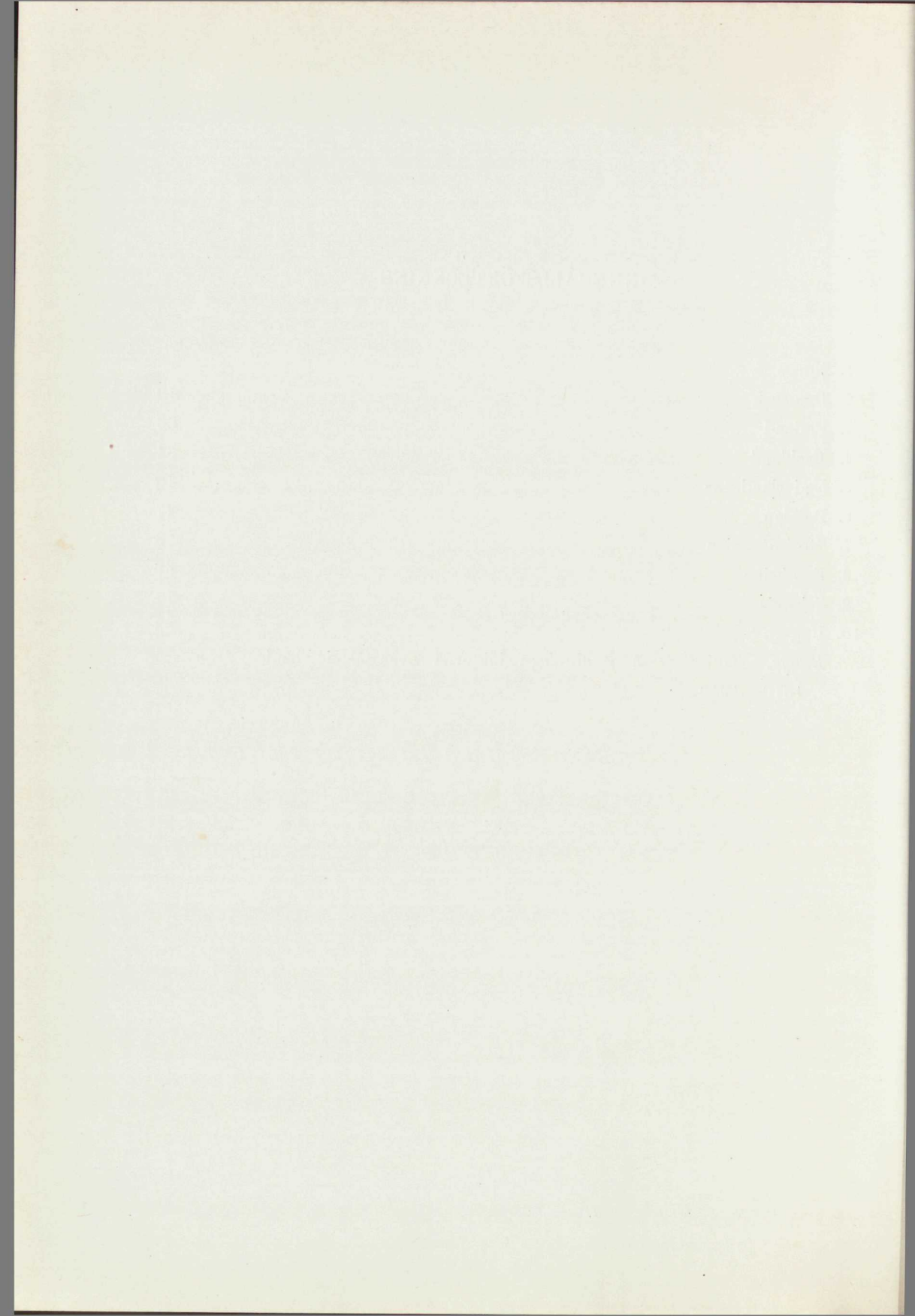
AV
ERNST HÖIJER

OVERBILT, VA.
JORDBRUKTS FÖRENING
I VIKSA FRAMMÅNDE
87-100

1905-1906
JORDBRUKS FÖRENING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
1. Norge	5
2. Danmark	13
3. Finland	23
4. Tyskland	31
5. Nederländerna	40
6. Belgien	47
7. Storbritannien	56
8. Frankrike	66
9. Schweiz	77
10. Ungern	83
<i>Bilaga.</i> Tullsatser å jordbruksprodukter i ovanstående länder åren	
1870—1913	89

1. Norge.

Till följd av det norska landets geologiska beskaffenhet har jordbruket i Norge alltid intagit en mera undanskjuten ställning än i grannländerna Sverige och Danmark. De norska fjällen och ödemarkerna upptaga en stor del av landets yta, de stora skogarna likaså, och endast en mindre del av landet är av den beskaffenhet, att den ägnar sig för jordbruk eller boskapskötsel. Av Norges hela landareal utgöra icke mindre än 69 % impediment, 23 % skogsmark, 6 % ängar och betesmarker samt endast 2 % odlad jord. Landets topografiska beskaffenhet är därjämte sådan, att den odlade jorden ligger starkt söndersprängd i den oländiga terrängen. Sammanhängande fält, som medgiva jordbruk i större skala, förekomma endast i landets sydöstra delar invid Kristianiafjorden och omkring sjön Mjösen. Till dessa trakter, där jordmånen i allmänhet tillika är ganska bördig, är landets huvudsakliga spannmålsproduktion lokaliserad. I övriga delar av landet åter spelar denna gren av jordbruksnäringen en mycket underordnad roll vid sidan av kreaturskötseln, och i norra Norge såväl som i de inre, högst belägna delarna i övrigt kan på grund av det hårda klimatet knappast någon spannmålsodling bedrivas.

Nederbörden är i landets västra kusttrakter mycket stor, t. ex. i Bergen i årligt medeltal 1 856 mm., men avtager därefter inåt landet och är i Östlandet ungefär lika stor som i angränsande delar av Sverige.

Det norska jordbruket har under den här behandlade tidsperioden endast åtnjutit ett mycket obetydligt tullskydd. År 1869 reducerades spannmålstullarna avsevärt, så att de utgjorde för vete 0.47 kr., för råg 0.13 kr., för korn 0.14 kr. och för baljväxter 0.23 kr. per 100 kg., varjämte havren redan år 1866 blev fullständigt tullfri. För vete sänktes tullsatsen år 1872 ytterligare till endast 0.12 kr. per 100 kg. Efter en del mindre förhöjningar i tullsatserna för vete, råg, korn och baljväxter i början av 1880-talet höjdes vetetullen år 1896 till 0.60 kr. per 100 kg., varemot rågtullen helt och hållet borttogs. Vid den allmänna omläggning av de norska tulltarifferna, som genomfördes år 1905 och som gav ett ökat tullskydd åt den norska industrien, vidtogs däremot ingen annan förändring i spannmålstullarna än att havren, som förut varit tullfri, belades med en tull av 0.40 kr. per 100 kg.

De här anförda tullsatserna äro så låga, att de knappast ha någon som helst betydelse som skydd för den norska spannmålsodlingen utan endast som finanstullar. Däremot har kvarnindustrien skyddats av en mjöltull, som sedan 1896 för vetemjöl uppgått till 2 kr. per 100 kg.

Jordbrukets animaliska produkter voro ända fram till år 1897 till allra största delen fria från tull. Vid den under nämnda år vidtagna omarbetningen av tulltaxan infördes mindre tullsatser på flertalet animaliska produkter, och dessa satser höjdes ytterligare något år 1905, men dessa förändringar voro dock icke större, än att även denna gren av det norska jordbruket kan sägas åtnjuta endast ett svagt tullskydd. Så är exempelvis smörtullen sedan år 1897 endast 15 öre per kg. och var därförut ännu lägre.

Naturförhållanden.

Tullskydd.¹

¹ Se närmare bilagan, sid. 89.

Den odlade jordens användning.

Det norska jordbruket var i gamla tider, i likhet med det svenska, inriktat dels på produktion av säd från den egentliga, till sin omfattning obetydliga åkerjorden, dels på kreatursskötsel, baserad på avkastningen från myrslogar, naturliga ängar och andra betesmarker, varpå i Norge fanns mycket god tillgång. Ett på dylikt sätt bedrivit jordbruk medgav emellertid endast ett ytterst extensivt utnyttjande av jorden, men medförde icke desto mindre, att åkerjorden blev utsugen och dess avkastningsförmåga alltmera nedsatt. Redan vid tiden för denna undersöknings början, eller omkring 1870, hade emellertid en begynnande förskjutning inträffat i jordbruksproduktionens riktning med övergång från ensidigt sädesbruk till koppelbruk med fleråriga vallar. Denna förändring, som otvivelaktigt innebar ett stort framsteg, medförde genom den ökade fodertillgången ett starkt uppsving i kreatursskötseln, medan spannmålsodlingen relativt sett förlorade i betydelse. Sedan under 1870- och 1880-talen det starka prisfallet på spannmål ytterligare tillkommit som ett direkt hinder för en lönande spannmålsodling, kom jordbruksnäringens tyngdpunkt att ännu mera förskjuta sig i den redan angivna riktningen, även om den av prisfallet framkallade stora europeiska jordbrukskrisen till sina verkningar i Norge icke synes ha varit av mera genomgripande natur. Först vid tiden omkring sekelskiftet synes inom det norska jordbruket en förändrad uppfattning ha börjat framträda, som påyrkade en återgång till ökad spannmålsodling samt överhuvud taget en ökad intensitet i jordbrukets skötsel.

Den här i korthet antydda utvecklingen av det norska jordbruket belyses i någon mån av tab. 1—5, ehuru den äldre norska jordbruksstatistikens ofullständighet gör det svårt att i siffror mäta de inträffade förändringarna. Av tab. 1 framgår emellertid, att spannmålsodlingen sedan 1870-talet befunnit sig i tillbakagång eller stillastående, så att den totala spannmålsarealen år 1907 var mindre än år 1875. Endast havreodlingen har under denna tid gått framåt, medan särskilt korn och blandsäd gått starkt tillbaka. I stället har den del av åkerarealen, som användes för foderväxter, under samma tid vuxit från 321 000 till 507 000 hektar.

Slutresultatet av det norska jordbrukets utveckling på växtodlingens område framgår av de i tab. 1 meddelade procenttalen över varje växtslags relativa andel av hela åkerarealen år 1907. Brödsädsarealen upptog endast 2.7 % och hela spannmålsarealen endast 23.3 % av åkern, emot resp. 13.7 och 46.9 % i Sverige vid samma tidpunkt. I stället upptogo foderväxterna i Norge icke mindre än 68.5 % men i Sverige endast 35.9 %. Av dessa relativa tal torde med tillräcklig tydlighet framgå den väsentliga olikheten mellan det norska och svenska jordbrukets karaktär.

Skörd och förbrukning av spannmål.

Skördesiffrorna i tab. 2 giva samma intryck av den norska spannmålsproduktionens stillastående eller tillbakagång. Då befolkningen under samma tid betydligt vuxit i antal och tillika förbrukningen starkt ökats, har följden blivit, att den inhemska spannmålsproduktionen blivit alltmera otillräcklig för landets behov. Såsom tab. 3 utvisar, utgjordes ännu under första hälften av 1870-talet omkring $\frac{1}{3}$ av den obetydliga veteförbrukningen av inhemskt vete, men sedan denna tid har förbrukningen femdubblats, medan landets egen veteproduktion varit så gott som oförändrad, varigenom följden blivit, att för treårsperioden 1911/13 icke mindre än 94 % av veteförbrukningen måste importeras. I samma riktning ha förhållandena utvecklats sig i avseende på rågen, ehuru förbrukningen av detta sädeslag icke vuxit lika hastigt och den inhemska rågproduktionen därför kunnat bibehålla sin ställning bättre. Av havre fanns under 1870-talet ett mindre exportöver-

skott, men även detta har trots den ökade havreodlingen förbytts i import-överskott.

De i tab. 4 meddelade uppgifterna angående antalet kreatur på den norska landsbygden synas knappast stå i överensstämmelse med det tidigare gjorda påståendet beträffande kreatursskötselns starka utveckling på spanmålsodlingens bekostnad. De flesta kreatursslag visade nämligen under tiden från 1875 till 1900 en icke obetydlig tillbakagång till antalet och först från och med sistnämnda år framträder en tydlig ökning. Så minskades antalet kor från 735 785 år 1875 till 685 570 år 1900, men ökades därefter till 695 352 år 1907, en ökning, som var ännu starkare under åren fram till världskrigets utbrott. Här gäller dock, att uppgifterna om kreaturens antal vid olika tidpunkter ingalunda få tagas som ett mått på förändringarna i kreatursskötselns utveckling. Vid tiden för undersökningsperiodens början stod nämligen kreatursskötseln kvalitativt sett mycket lågt. Kreaturstammen var visserligen i förhållande till åkerarealen ganska stor, men då kreaturen i större delen av landet under sommaren fingo hämta sin föda på sätrarna och under den kalla årstiden huvudsakligen hålla tillgodo med det sparsamma foder, som samlats från långt avlägsna myrslogar och ängar, blev följden, att djuren i stor utsträckning blevo svältfödda och lämnade synnerligen klen avkastning. Under 1800-talets sista årtionden inträffade emellertid en grundlig omläggning av kreatursskötseln. Fodertillgången på sätrar och andra utmarker utnyttjades icke längre i samma utsträckning som förut, vilket föranledde en tillbakagång i kreaturens antal, men samtidigt förbättrades utfodringen högst avsevärt genom den ökade foderproduktionen på den odlade jorden. Resultatet av denna utveckling blev visserligen, som nämnt, en tillfällig minskning i kreatursantalet, men i stället en stor förbättring av kreaturens kvalitet och ökning av deras produktionsförmåga, som säkerligen mer än uppvägde tillbakagången i antal.¹ Ett tecken på starkare omsättning inom nötkreaturstammen och därmed en förbättring i dess kvalitet är den betydande ökningen i ungdjurens antal trots den samtida minskningen i koantalet.

En gren av kreatursskötseln, som kvantitativt har gått framåt även under periodens första del, är svinskötseln. På de 32 åren från 1875 till 1907 ökades antalet svin från 97 977 till 157 695, eller med omkring 60 %. Ökningen fortsatte fram till världskrigets början, då en tillbakagång omedelbart inträffade, som redan under år 1914 reducerade svinstammen med en tredjedel. Även beträffande svinskötseln gäller för övrigt, att fläskproduktionen på grund av förbättrad utfodring och snabbare omsättning inom svinstammen ökats betydligt starkare, än som synes framgå enbart av uppgifterna om svinantalet.

De i tab. 4 b meddelade uppgifterna angående det relativa antalet kreatur visa, i jämförelse med motsvarande tal för Sverige, att kreaturstammen i Norge är åtskilligt större i förhållande till jordbruksarealen än i Sverige;

¹ Enligt *Statistiske oversigter, utgit av det Statistiske Centralbyraa, 1914*, ökades under perioden 1875—1907 den genomsnittliga slaktvikten per djur:

för oxar	från 123.0 till 150.9 kg.
» kor.....	» 102.0 » 117.3 »
» får.....	» 16.0 » 20.6 »
» svin	» 102.0 » 115.2 »

Mjölproduktionen per ko anges i samma arbete sålunda:

År	1865	1875	1890	1900	1907
Liter	951	1 091	1 172	1 279	1 394

på 1 000 hektar åker och äng kommo i Norge 1 271 nötkreatursenheter, men däremot i Sverige endast 694. I förhållande till landets hela invånarantal är likväl den norska kreatursskötseln något underlägsen; antalet nötkreatursenheter på 1 000 personer var i Norge endast 601 emot 639 i Sverige.

*In- och
utförsel av
animaliska
produkter
m. m.*

De i tab. 5 meddelade uppgifterna angående in- och utförseln ådagalägga, att ända från början av 1880-talet förekommit en betydlig införsel, huvudsakligen från Sverige, av levande nötkreatur, som under periodens senare år uppgått till c:a 15 000 djur årligen, samt av kött. Likaså importeras icke obetydliga kvantiteter fläsk (från Amerika), varemot den under 1870- och 1880-talen förekommande importen av levande svin numera upphört. Den under de två sista årtiondena före världskriget rätt omfattande importen av talg och oleomargarin har haft till huvudsaklig uppgift att skaffa råvaror åt den inhemska margarinindustrien, vilkens produktion något överstiger landets eget behov. Av smör infördes under 1870- och 1880-talen 20—30 000 deciton netto, men sedan nämnda tid har denna import så gott som helt upphört; i stället förekommer numera ett exportöverskott av smör på omkr. 10 000 deciton årligen.

Även om Norge i fråga om jordbrukets animaliska produkter icke i så hög grad som beträffande spannmålen för sitt eget behov är beroende av import, är dock den inhemska produktionen av förstnämnda slag av livsmedel icke heller fullt tillräcklig. Norge har emellertid bättre förmått uppehålla sin relativa självförsörjningsförmåga beträffande animaliska än vegetabiliska livsmedel.

Tab. 1. Åkerjordens användning.

År	Vete	Råg	Korn	Havre	Bland-säd	Ärter	All säd	Rot-frukter	Foder-växter	Andra växt-slag	Hel-träda	Summa åker	Natur-lig äng
<i>Areal, i 1 000 hektar</i>													
1875	4.6	15.1	57.0	92.5	21.1	4.8	195.1	36.8	321.3	.	.	.	376.1
1890	4.4	13.8	51.8	97.8	14.2	3.6	185.6	40.0	.	.	.	.	.
1900	5.1	13.1	39.5	97.4	7.6	2.9	165.6	38.8	.	.	.	.	.
1907	5.0	15.0	35.9	106.3	6.2	4.2	172.6	49.2	507.2	0.7	11.0	740.7	361.2
¹ 1910	5.0	15.1	36.1	108.9	6.1	4.1	175.3	51.7	530.1	.	.	.	355.4
¹ 1915	5.5	19.5	39.4	123.8	6.2	4.1	198.5	56.5	539.1	.	.	.	348.5
<i>I procent av åkerarealen</i>													
1907	0.7	2.0	4.8	14.4	0.8	0.6	23.3	6.6	68.5	0.1	1.5	100	48.8

¹ Avser endast landsbygden.

Tab. 2. Skörden, i 1 000 deciton.

År	Vete	Råg	Korn	Havre	Bland-säd	Ärter	Summa spannmål	Potatis	Foder-rot-frukter	IIö	Halm
1871/75	75	249	1 036	1 548	388	69	3 365	6 040	.	.	.
1886/90	72	240	967	1 660	274	62	3 275	6 078	.	.	.
1896/00	91	227	773	1 668	143	49	2 951	5 735	.	25 670	.
1901/05	78	212	685	1 380	142	.	.	5 480	.	26 171	.
1906/10	83	231	659	1 585	115	.	.	5 605	.	30 318	.
1911/13	84	251	675	1 800	114	61	2 985	6 734	3 128	29 028	5 513

Tab. 3. Skörd och förbrukning av vete, råg, korn och havre.

Årligen	V e t e					R å g				
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in- vånare					per in- vånare
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.
1871/75	75	+ 149	10	214	12.0	249	+ 1 380	21	1 608	90.4
1886/90	72	+ 355	10	417	21.0	240	+ 2 034	19	2 255	113.8
1896/00	91	+ 657	11	737	33.7	227	+ 2 665	19	2 873	131.4
1901/05	78	+ 794	11	861	37.6	212	+ 2 838	19	3 031	132.4
1906/10	83	+ 950	11	1 022	43.4	231	+ 2 696	22	2 905	123.4
1911/13	84	+ 1 168	11	1 241	50.9	251	+ 2 368	24	2 595	106.4

Årligen	K o r n					H a v r e				
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in- vånare					per in- vånare
1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg	
1871/75	1 162	+ 408	140	1 430	80.4	1 810	— 52	267	1 491	83.8
1886/90	1 059	+ 574	123	1 510	76.2	1 843	— 9	264	1 570	79.2
1896/00	820	+ 1 040	91	1 769	80.9	1 763	+ 98	230	1 631	74.6
1901/05	742	+ 1 273	91	1 924	84.1	1 464	+ 137	230	1 371	59.9
1906/10	705	+ 1 172	85	1 792	76.1	1 653	+ 182	235	1 600	68.0
1911/13	720	+ 888	81	1 527	62.6	1 880	+ 155	239	1 796	73.6

Tab. 4 a. Antalet kreatur på landsbygden.

År	Hästar			Nötkreatur				Får	Getter	Svin	Nöt- kreaturs enheter
	3 år och däröver	Under 3 år	Summa	Oxar o. tjurar (över 2 år)	Kor (över 2 år)	Ugnöt och kalvar	Summa				
³¹ / ₁₂ 1875	115 617	31 857	147 474	24 588	735 785	249 521	1 009 894	1 682 934	322 224	97 977	1 302 092
³¹ / ₁₂ 1890	125 242	18 592	143 834	13 605	700 969	284 910	999 484	1 414 497	271 696	117 109	1 252 204
³ / ₁₂ 1900	128 549	35 567	164 116	12 473	685 570	247 516	945 559	997 357	214 046	161 794	1 199 321
³¹ / ₁₂ 1907	134 830	26 915	161 745	11 248	695 352	315 787	1 022 387	989 561	222 217	157 695	1 243 823
³⁰ / ₉ 1907	136 692	27 088	163 780	14 778	723 325	350 532	1 088 635	1 391 168	295 777	307 308	1 379 815
³⁰ / ₉ 1910			167 714				1 133 613	1 398 383	287 686	333 709	.
³⁰ / ₉ 1914	146 382	36 050	182 432	18 580	791 986	335 708	1 146 274	1 326 850	236 805	228 117	1 434 478
³⁰ / ₉ 1915	148 700	37 517	186 217	13 800	776 975	329 742	1 120 517	1 329 559	240 303	208 522	1 411 945

Tab. 4 b. Relativa antalet kreatur.

År	Antal kreatur på 1 000 hektar åker och äng						Antal nötkreatursenheter		
	Hästar	Nöt- kreatur	Därav kor	Får	Getter	Svin	på 1 000 hektar	på 1 000 hektar	på 1 000 invånare
							åker o. äng	åker	
	Hela landet.								
³⁰ / ₉ 1907	157	993	661	1 265	269	289	1 271	1 891	601

Tab. 5. In- och utförsel av jordbruksprodukter m. m.

Årligen	Vete, 1 000 dt.			Råg, 1 000 dt.			Korn, 1 000 dt.			Havre, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	52	2	+ 50	1 192	4	+ 1 188	369	0	+ 369	7	72	— 65
1876/80	47	0	+ 47	1 544	3	+ 1 541	441	0	+ 441	8	57	— 49
1881/85	78	0	+ 78	1 495	1	+ 1 494	458	0	+ 458	5	58	— 53
1886/90	61	0	+ 61	1 649	2	+ 1 647	537	2	+ 535	7	33	— 26
1891/95	74	0	+ 74	1 596	2	+ 1 594	808	5	+ 803	10	46	— 36
1896/00	91	0	+ 91	1 932	4	+ 1 928	923	1	+ 922	53	9	+ 44
1901/05	157	0	+ 157	2 348	4	+ 2 344	1 135	0	+ 1 135	91	23	+ 68
1906/10	205	1	+ 204	2 050	4	+ 2 046	1 115	2	+ 1 113	120	12	+ 108
1911/13	198	2	+ 196	1 768	2	+ 1 766	918	0	+ 918	101	6	+ 95

Årligen	Majs, 1 000 dt.			Annan omalen spannmål, 1 000 dt.			Vetemjöl och -gryn, 1 000 dt.			Rågmjöl, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	2	0	+ 2	38	0	+ 38	65	0	+ 65	111	5	+ 106
1876/80	18	—	+ 18	43	0	+ 43	100	0	+ 100	111	8	+ 103
1881/85	23	0	+ 23	35	0	+ 35	127	2	+ 125	180	9	+ 171
1886/90	6	—	+ 6	36	0	+ 36	193	3	+ 190	234	21	+ 213
1891/95	16	0	+ 16	46	0	+ 46	340	4	+ 336	262	24	+ 238
1896/00	182	0	+ 182	54	0	+ 54	371	4	+ 367	418	13	+ 405
1901/05	173	0	+ 173	39	0	+ 39	407	6	+ 401	291	22	+ 269
1906/10	262	1	+ 261	42	0	+ 42	492	2	+ 490	320	18	+ 302
1911/13	305	1	+ 304	39	0	+ 39	581	2	+ 579	413	10	+ 403

Årligen	Kornmjöl o. -gryn, 1 000 dt.			Havremjöl och -gryn, 1 000 dt.			Annan malen spannmål, 1 000 dt.			Potatis, 1 000 dt.			Malt, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	21	1	+ 20	7	0	+ 7	1	0	+ 1	28	4	+ 24	4	—	+ 4
1876/80	23	1	+ 22	5	0	+ 5	1	—	+ 1	11	5	+ 6	9	0	+ 9
1881/85	11	0	+ 11	5	0	+ 5	1	0	+ 1	19	1	+ 18	10	0	+ 10
1886/90	12	2	+ 10	8	0	+ 8	2	0	+ 2	8	4	+ 4	17	0	+ 17
1891/95	17	13	+ 4	8	0	+ 8	1	0	+ 1	20	10	+ 10	34	0	+ 34
1896/00	38	4	+ 34	27	0	+ 27	3	0	+ 3	140	5	+ 135	48	0	+ 48
1901/05	44	5	+ 39	45	0	+ 45	4	0	+ 4	148	11	+ 137	33	0	+ 33
1906/10	32	5	+ 27	45	0	+ 45	4	0	+ 4	97	56	+ 41	17	0	+ 17
1911/13	20	2	+ 18	38	0	+ 38	6	0	+ 6	58	17	+ 41	19	0	+ 19

Källhänvisning. Tab. 1. Åren 1875 och 1890: *Norges Officielle Statistik* (N. O. S.) III. 217; år 1900: N. O. S. IV. 72; år 1907: N. O. S. V. 109; år 1910: N. O. S. V. 196; år 1915: N. O. S. VI. 104.

Tab. 2. Åren 1871—75 samt 1886—90: *Norges Officielle Statistik* III. 217; åren 1896—1900: N. O. S. IV. 72; åren 1901—1913: *Aarsberetning angaaende de offentlige foranstaltninger till landbrukets fromme, utgitt av landbruksdirektören.*

Tab. 5 (forts.).

Årligen	Hästar, st.			Nötkreatur, st.			Får, st.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	275	253	+ 22	2 415	1 200	+ 1 215	1 624	1 995	— 371
1876/80	156	157	— 1	5 563	479	+ 5 084	1 884	828	+ 1 056
1881/85	232	230	+ 2	12 083	818	+ 11 265	3 302	2 265	+ 1 037
1886/90	320	1 725	— 1 405	11 366	807	+ 10 559	4 264	16 341	— 12 077
1891/95	370	1 425	— 1 055	10 780	496	+ 10 284	3 037	9 082	— 6 045
1896/00	697	842	— 145	14 296	63	+ 14 233	2 430	2 696	— 266
1901/05	251	657	— 406	14 236	98	+ 14 138	1 665	40	+ 1 625
1906/10	287	553	— 266	12 686	52	+ 12 634	1 428	41	+ 1 387
1911/13	538	329	+ 209	15 305	112	+ 15 193	1 722	47	+ 1 675

Årligen	Svin, st.			Kött, 1 000 dt.			Fläsk, 1 000 dt.			Talg och oleo-margarin, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	8 935	—	+ 8 935	11	1	+ 10	29	0	+ 29	1	0	+ 1
1876/80	11 355	—	+ 11 355	19	1	+ 18	56	0	+ 56	2	1	+ 1
1881/85	16 884	—	+ 16 884	19	2	+ 17	45	3	+ 42	6	1	+ 5
1886/90	12 243	8	+ 12 235	31	2	+ 29	71	16	+ 55	15	2	+ 13
1891/95	3 573	138	+ 3 435	64	3	+ 61	68	18	+ 50	39	2	+ 37
1896/00	558	112	+ 446	65	2	+ 63	91	20	+ 71	69	2	+ 67
1901/05	15	162	— 147	63	2	+ 61	50	17	+ 33	89	0	+ 89
1906/10	13	194	— 181	57	5	+ 52	34	15	+ 19	89	1	+ 88
1911/13	5	236	— 231	56	6	+ 50	26	10	+ 16	83	0	+ 83

Årligen	Flott och ister, 1 000 dt.			Margarin, 1 000 dt.			Smör, 1 000 dt.			Ost, 1 000 dt.			Ägg, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	—	—	—	—	—	—	18	0	+ 18	3	0	+ 3	2	0	+ 2
1876/80	2	0	+ 2	—	—	—	34	6	+ 28	3	0	+ 3	4	0	+ 4
1881/85	2	0	+ 2	—	—	—	34	15	+ 19	3	1	+ 2	5	0	+ 5
1886/90	4	0	+ 4	3	12	— 9	27	3	+ 24	2	0	+ 2	6	0	+ 6
1891/95	19	0	+ 19	2	18	— 16	12	7	+ 5	4	0	+ 4	9	0	+ 9
1896/00	38	0	+ 38	1	18	— 17	6	14	— 8	4	0	+ 4	8	0	+ 8
1901/05	35	0	+ 35	0	9	— 9	2	14	— 12	3	0	+ 3	2	0	+ 2
1906/10	29	0	+ 29	0	7	— 7	3	14	— 11	2	1	+ 1	2	0	+ 2
1911/13	18	0	+ 18	0	6	— 6	3	14	— 11	3	0	+ 3	2	0	+ 2

Tab. 3. Uppgifterna för åren 1901—1913 äro direkt hämtade från *Statistisk Aarboek for Kongeriket Norge*, 1906—1916, varest redogörelse lämnas för det använda förfaringssättet. Samma förfaringssätt har även använts vid uträknande av uppgifterna för åren 1871—1900.

Tab. 4. Åren 1875—1907: *Norges Officielle Statistik* V. 145; år 1910: *N. O. S.* V. 196; åren 1914 och 1915: *N. O. S.* VI. 64.

Tab. 5. Den officiella handelsstatistiken.

Anmärkningar till tabellerna. Tab. 1. Uppgifterna för åren 1875, 1890 och 1900 äro beräknade på följande sätt. I samband med de vid nämnda tidpunkter förrättade folkräkningarna insamlades uppgifter om utsädet mängd ävensom, genom länsmännen, uppgifter om det genomsnittliga utsädet per hektar, varefter genom division uträknades den för varje särskilt sädesslag samt för rotfrukter använda arealen (se *N. O. S.* III. 217, sid. IX). Uppgifterna för år 1907 äro icke beräknade, utan hava erhållits genom en allmän jordbruksräkning, varemot uppgifterna för åren 1910 och 1915 beräknats på i huvudsak samma sätt som för åren 1875—1900. Åren 1910 och 1915 avse uppgifterna endast landsbygden.

Tab. 2. Uppgifterna för åren 1871—75, 1886—90 samt 1896—1900 äro beräknade på grundval av de för åren 1875, 1890 och 1900 uppgivna utsädesmängderna samt det genomsnittliga korntalet för vederbörande femårsperiod. Från och med år 1900 utföres årligen av landbruksdirektören en skördeberäkning med ledning av från länsmännen erhållna uppgifter om årets skörd i jämförelse med medelgod skörd.

Uppgifterna för höskörden åren 1902—1907 äro efteråt korrigerade med ledning av senare erhållna arealuppgifter (se *Statistisk Aarbok for Kongeriket Norge*, 1911, tab. 34).

Skördeuppgifterna äro i den norska statistiken angivna i rymdmått, men har landbruksdirektören för de senare åren därjämte uträknat skördens vikt, varvid vikten per hektoliter antagits vara: för vete 77 kg, råg 72 kg, korn 65 kg, havre 48 kg, blandsäd 54 kg, ärter 77 kg, potatis 72 kg, foderrotfrukter 60 kg. Samma reduktionstal ha här använts vid omräkning av skörden för tidigare år.

Tab. 4. Uppgifterna för åren 1875, 1890 och 1900, som insamlades i samband med de samtidigt utförda folkräkningarna, avse kreatursbeståndet under december månad. För år 1907 finnas uppgifter dels för den 30 september, då den allmänna jordbruksräkningen ägde rum, dels för den 31 december. Uppgifterna för sistnämnda tidpunkt äro dock endast beräknade.

Uppgifterna för år 1910 äro beräknade med ledning av uppgifter, som av länsmännen avgivits angående kreatursstockens procentiska ökning eller minskning i jämförelse med år 1907.

Uppgifterna för åren 1914 och 1915 grunda sig på en år 1915 utförd representativ räkning av antalet kreatur vid vissa gårdar inom varje landskommun.

Vid omräkning till nötkreatursenheter ha använts de i Sverige brukliga relationstalen, enligt vilka 1 nötkreatursenhet motsvarar resp. 1 fullvuxet nötkreatur, 2 ungnöt och kalvar, $\frac{2}{3}$ vuxen häst, $\frac{4}{3}$ unghäst och föl, 4 svin, 10 får och lamm samt 12 getter.

2. Danmark.

De naturliga förutsättningarna för jordbruket äro i Danmark ojämförligt gynnsammare än i Norge. Till sin topografiska beskaffenhet är Danmark ett enda slättland, vars uppodling ingenstädes hindras av berg. Jordmånen utgöres på öarna till största delen av en bördig moränlera, ehuru även trakter förekomma, där mager sandjord är förhärskande. På Jylland förekommer lerjord i någon större utsträckning endast i den sydöstra delen; i övrigt utgöres jordmånen där av sand, som på stora områden är i det närmaste steril och därför icke medgiver något jordbruk. Det är de jylländska hedarna, som länge varit fullständigt öde, men under senare hälften av 1800-talet i stor utsträckning planterats med skog. *Naturförhållanden.*

Den odlade jorden upptog i Danmark år 1912 icke mindre än 67 % av hela landarealen, varav på öarna 76 % och på Jylland 62 %. Åkerarealens stora omfattning i Danmark framträder bäst genom en jämförelse med grannländerna, av vilka Sverige vid samma tidpunkt hade endast 9 % av sin totala landareal uppodlade och Norge endast 2 %, ehuru dock, vad Sverige beträffar, uppodlingen på den skånska slättbygden nått lika långt som i Danmark.

Även klimatet är, tack vare det insulära läget, i stort sett mycket gynnsamt för jordbruket. På de danska öarna överensstämmer det i avseende på såväl nederbörd som temperatur mycket nära med det skånska, medan mellersta Jylland har ett något hårdare klimat.

På grund av de gynnsamma yttre förutsättningarna är jordbruket Danmarks viktigaste näringsgren. Det sysselsatte år 1870 omkring 44 % av landets befolkning, men då större delen av den starka folkökningen absorberats av övriga näringar, har jordbruksbefolkningens relativa storlek alltmera avtagit och utgjorde år 1910 omkring 35 % av hela folkmängden. *Jordbruksbefolkning.*

Danmark har av gammalt varit ett utpräglat frihandelsland. Alltsedan år 1863 är importen av jordbrukets såväl vegetabiliska som animaliska produkter fullt fri. *Tullskydd.*

I Danmark som i Sverige var jordbruket under 1800-talets mitt i främsta rummet inriktat på spannmålsodling, men redan på 1870-talet började i Danmark en förskjutning att inträda i jordbruksproduktionen, i det att den ensidiga spannmålsodlingen inskränktes och ökad vikt lades på frambringande av fodermedel för tillgodoseende av den alltmera ökade kreatursskötselns krav. Såsom tab. 6 utvisar, upptog den för spannmål använda arealen år 1871 47.5 % av all åkerjord och tio år senare 46.5 %. Den nyss antydda omläggningen av jordbruket blev alltmera genomgripande, sedan den starka nedgången i spannmålspriserna från slutet av 1870-talet gjort spannmålsodlingen allt mindre lönande. Den allmänna jordbrukskrisens verkningar blevo så mycket starkare i Danmark, som spannmålsodlingen där icke åtnjöt något tullskydd gent emot den utländska konkurrensen. *Den odlade jordens användning.*

Det största prisfallet inträffade på vete, och verkningarna härav kunna med stor tydlighet utläsas av uppgifterna i tab. 6. Veteodlingen hade i

Danmark redan tidigt nått en ganska stor omfattning, och vetearealen utgjorde år 1876 62 000 hektar, eller 2.7 % av hela åkerarealen. Redan år 1881 hade emellertid veteodlingen på grund av sjunkande priser gått tillbaka, så att densamma upptog endast 56 000 hektar, och därefter fortsatte tillbakagången med ökad styrka under 1880- och 1890-talen. År 1896 var vetearealen till följd härav föga mer än hälften emot år 1876. Sedan vetepriset under senare delen av 1890-talet upphört att sjunka och återgått till en något högre nivå, visade vetearealen åter en mindre ökning, men den danska veteodlingen har dock aldrig förmått återtaga sin förra ställning.

Den rakt motsatta utvecklingen av veteodlingen i Sverige och Danmark, som betingas av de båda ländernas olika tullpolitik, belyses av följande jämförelse mellan vetearealens storlek:

	Sverige	Danmark
År 1871	57 000 hektar	57 000 hektar
» 1896	71 000 »	34 000 »
» 1912 (13)	117 000 »	54 000 »

Medan vetearealen år 1871 var lika stor i de båda länderna, var den vid tiden för världskrigets utbrott mer än dubbelt så stor i Sverige som i Danmark, ehuru i stora delar av Sverige åkerjorden icke lämpar sig för odling av vete.

Den här ovan påpekade, starka tillbakagången i veteodlingens yttre omfattning i Danmark till följd av den stora jordbrukskrisen motverkades till en del av den betydliga ökning i produktiviteten, som under de senaste årtiondena uppnått tack vare den allmänna förbättringen i jordbrukets tekniska ståndpunkt och införandet av förädlade, mera givande utsädessorter. Såsom tab. 7 utvisar, gingo visserligen de danska veteskördarna tillbaka från i genomsnitt 1 298 000 deciton under femårsperioden 1876/80 till 998 000 deciton 1901/05, men redan följande femårsperiod stego de åter till ungefär samma höjd som 30 år tidigare, och under de tre åren 1911/13 nådde skörden i medeltal ända till 1 625 000 deciton, eller betydligt mera än under den tid, då vetearealen var som störst.

Rågriserna voro icke i samma mån som vetepriserna känsliga för den transoceaniska konkurrensen på spannmålsmarknaden utan förmådde bättre hålla sig uppe. Härigenom förmåddes lantmännen att till en del övergå från vete- till rågodling, varigenom den med råg besådda arealen ökades från 247 000 hektar år 1871 till 291 000 hektar år 1896, då rågodlingen nådde sitt maximum och veteodlingen samtidigt sitt minimum. Medan veteodlingen, såsom redan nämnts, efter sagda tidpunkt återtagit större delen av sin förlorade terräng, har däremot rågodlingen gått åtskilligt tillbaka, så att densamma år 1912 upptog endast 246 000 hektar, eller ungefär samma areal som vid jämförelseperiodens början. Relativt taget visar emellertid rågarealen en tillbakagång från 11.2 % av hela åkerarealen år 1871 till endast 9.5 % år 1912.

Rågodlingen synes icke i lika hög grad som veteodlingen ha blivit delaktig av den allmänna stegringen i jordbrukets avkastningsförmåga, i det att rågskördarna de sista åren före världskriget endast föga överträffade skördarna under 1870-talets senare hälft. Till en del torde dock detta få tillskrivas den omständigheten, att rågodlingen allt mera undanträngts på öarna men i stället nått ökad omfattning på Jyllands magrare jord.

Sammanfattas vete- och rågarealen under ett till belysning av hela brödsädesodlingens omfattning, visar det sig, att denna under jämförelseperioden undergått mycket små förändringar. Från att år 1871 ha uppgått till 304 000

hektar, tillväxte den sakta under 1870- och 1880-talen fram till år 1888, då den nådde sitt maximum med 328 000 hektar, men avtog härefter åter, så att den år 1912 stannade vid 300 000 hektar, eller något mindre än 40 år tidigare. År 1871 upptog brödsädesarealen 13.8 % av all åkerjord men år 1912 endast 11.6 % därav.

Kornarealen har gått tillbaka från 303 000 hektar år 1871 till 242 000 hektar år 1912. En närmare undersökning av förändringarna i olika delar av landet visar, att kornodlingen hållit sig bäst i de trakter, varest man övervägande odlar maltkorn, medan densamma gått starkt tillbaka i de delar av landet, där kornet huvudsakligen användes som foder. I sistnämnda trakter har kornet delvis ersatts av blandsäd, som fått sin areal ökad från 33 000 hektar år 1871 till icke mindre än 180 000 hektar år 1912. Havreodlingen har under perioden gått något framåt, medan baljväxtodlingen inskränkts till en obetydlighet.

Vid början av 1870-talet spelade rotfrukterna en mycket underordnad roll i det danska jordbruket. Potatis odlades i Danmark i betydligt mindre omfattning än i Sverige, sockerbetsodlingen hade ännu icke tagit sin början och odlingen av foderrotfrukter var likaledes mycket obetydlig. Inalles upptogo samtliga rotfrukter år 1871 endast 2.2 % av landets hela åkerareal. Potatisarealen har sedan denna tid undergått en långsam ökning, varemot övriga slag av rotfrukter ökats så mycket snabbare. Sockerbetsodlingen tog sin början i mitten av 1870-talet och vann från 1880-talet allt allmänare spridning, så att densamma år 1912 upptog en areal av icke mindre än 32 370 hektar, det allra mesta på de båda öarna Lolland och Falster. Den starka ökningen i rotfruktsarealen stod i samband med omläggningen av det danska jordbruket från övervägande brödsädsodling till produktion av animaliska livsmedel och det därav framkallade större behovet av kreatursfoder. Arealen för foderrotfrukter har ökats från 5 604 hektar år 1871 till icke mindre än 261 844 hektar år 1912.

Av samma skäl som foderrotfrukterna ökades även vallarna fram till år 1901, men från denna tid medförde jordbrukets alltmera ökade intensifiering en inskränkning av vallarnas andel i växtföljden. Denna övergång från fleråriga vallar till ettåriga foderväxter har dock icke medfört någon nedgång i höskördens storlek, utan har denna, såsom tab. 7 utvisar, trots nedgången i arealen befunnit sig i betydande stegring ända fram till år 1910.

Den danska spannmålsproduktionens tillräcklighet för landets egen förbrukning belyses av tab. 8. Under 1870-talet producerade Danmark mera spannmål än det för egen räkning behövde och kunde därför exportera betydande kvantiteter vete och korn samt även något råg och havre. Redan den första femårsperioden av 1880-talet medförde emellertid en tydlig omkastning, och från denna tid har Danmark utvecklats till ett spannmålsimporterande land, som är hänvisat att tillgodose en allt större del av sin förbrukning med importerad spannmål. Beträffande vete, där samtidigt med den redan påpekade tillbakagången i den inhemska produktionen inträffat en mycket stark ökning i förbrukningen, har ställningen så helt omkastats, att landet, från att under femårsperioden 1876/80 hava kunnat exportera 675 000 deciton årligen, under åren 1911/13 för sitt eget behov måste importera i årligt genomsnitt 1 885 000 deciton, eller något mera än hälften av förbrukningen. Av råg, som delvis användes till kreatursföda, är importbehovet ännu något större, varemot detsamma i fråga om korn och havre stannar vid betydligt mindre kvantiteter.

Spannmålsskördens tillräcklighet.

*Kreaturs-
skötsel.*

Redan vid början av den här behandlade tidsperioden, eller omkring år 1870, hade i Danmark inträffat en begynnande förskjutning i jordbruksproduktionen från ensidig spannmålsodling fram mot en mera omfattande kreatursskötsel, vilken givetvis ytterligare påskyndades genom den från slutet av samma årtionde inträffade nedgången i spannmålspriserna. Kreaturstocken var redan på 1870-talet i förhållande till såväl invånarantal som areal betydligt talrikare än i Sverige, och en avsevärd export förekom av levande djur, särskilt nötkreatur och svin, varemot exporten av kött, fläsk och smör vid denna tid ännu var jämförelsevis obetydlig. Foderbehovet producerades till övervägande del inom landet.

Den starkaste ökningen i kreaturstammen kan i tab. 9 iakttagas från och med år 1888 fram till världskrigets början. Kornas antal ökades under denna tidrymd på 26 år från 954 000 till 1 310 000, eller med omkring en tredjedel. Ännu mycket starkare ökades antalet ungnöt och kalvar; år 1888 var deras antal 436 000, redan efter 20 år hade detsamma mer än fördubblats, och år 1914 uppgick det till icke mindre än 1 107 000. Denna oerhörda ökning av ungdjurens antal beror dels på starkare omsättning inom kreatursbesättningarna, vilken i sin tur betingas av den rationellt bedrivna mjölkproduktionens krav, dels på ökad uppfödning för slakt, den senare framkallad av stigande köttpris och förbättrade avsättningsmöjligheter.

En ännu starkare ökning har svinstammen undergått. År 1871 var dess storlek 442 000 djur, 1888 hade den vuxit till 771 000 och år 1914 ända till 2 497 000. Medan svinstammen sålunda i Danmark mer än femdubblats, hade den i Sverige under samma tidrymd blivit endast $2\frac{1}{2}$ gånger så stor. Tack vare denna raska utveckling överträffar Danmark numera alla länder i Europa i avseende på svinstammens relativa storlek.

Antalet får har däremot i Danmark liksom i de flesta övriga europeiska länder under den här behandlade tidrymden gått starkt tillbaka, eller från 1 842 000 år 1871 till 515 000 år 1914.

*In- och ut-
försel av
animaliska
produkter
m. m.*

Det sammanlagda antalet nötkreatursenheter har vuxit från 1 805 000 till 3 337 000. Under tiden 1871/1888 tillväxte nötkreatursenheternas antal långsammare än befolkningen, så att antalet dylika enheter på 1 000 invånare gick tillbaka från 1 011 till 969, men under periodens senare del var kreaturstammens tillväxt snabbare, så att motsvarande relativa tal år 1914 vuxit till 1 169. Då djurens produktivitet under samma tid mycket starkt tilltagit, har, såsom av tab. 10 framgår, det redan från 1870-talet förefintliga överskottet av animaliska produkter ytterligare stegrats. Den betydliga exporten av levande svin upphörde visserligen under 1890-talet på grund av tyskt importförbud och förbyttes i ett mindre importöverskott, men exporten av levande nötkreatur var alltså betydande, på samma gång som exporten av kött, fläsk, smör och ägg nådde en mycket stor omfattning. Det årliga exportöverskottet av fläsk uppgick under tiden närmast före världskriget till närmare 1 300 000 deciton och av smör till omkring 900 000 deciton. Tack vare sin höga kvalitet förmådde de danska lantbruksprodukterna erövra en erkänd rangställning på den engelska marknaden, dit exporten till övervägande del gick. De danska lantmännen förstodo även i övrigt att genom sammanslutningar tillvarataga sina gemensamma intressen i fråga om inköp av jordbrukets förnödenheter samt förädling och försäljning av dess produkter.

Trots det att, såsom redan framhållits, den vegetabiliska produktionen i Danmark alltmera inriktade sig på framställning av fodermedel, baserades kreatursskötseln allt mera på importen av utländska fodermedel, såsom kli,

oljekakor och annat kraftfoder (se tab. 10). Den växande oljekaksimportens stora betydelse i jämförelse med den inhemska tillverkningen framgår av följande sammanställning:

Årligen	Importöver- skott 1 000 dt.	Inhemska tillverkning 1 000 dt.
1881/85	264	—
1886/90	570	—
1891/95	798	125
1896/00	1 447	140
1901/05	3 191	173
1906/10	4 313	243
1911/13	5 308	453

Tab. 6. Åkerjordens användning.

År	Vete	Råg	Korn	Havre	Bland- säd	Balj- växter	All säd	Rot- frukter	Foder- växter	Andra växt- slag	Träda	Summa åker	Natur- lig äng
<i>Areal, i 1 000 hektar</i>													
1871	57	247	303	370	33	35	1 045	48	884	34	188	2 199	227
1876	62	253	308	380	49	36	1 088	51	945	31	188	2 303	231
1881	56	267	316	401	65	28	1 133	63	1 001	38	201	2 436	241
1888	48	280	297	425	93	17	1 160	105	1 019	44	199	2 527	229
1896	34	291	280	439	120	9	1 173	140	1 025	25	221	2 584	227
1901	41	272	265	426	138	9	1 151	211	1 051	26	144	2 583	237
1907	40	276	234	403	170	9	1 132	308	963	18	159	2 580	223
1912	54	246	242	428	180	4	1 154	356	916	24	134	2 584	221
<i>I procent av åkerarealen</i>													
1871	2.6	11.2	13.8	16.8	1.5	1.6	47.5	2.2	40.2	1.5	8.6	100	10.3
1876	2.7	11.0	13.4	16.5	2.1	1.6	47.3	2.2	41.0	1.3	8.2	100	10.0
1881	2.3	11.0	13.0	16.5	2.6	1.1	46.5	2.6	41.1	1.5	8.3	100	9.9
1888	1.9	11.1	11.7	16.8	3.7	0.7	45.9	4.2	40.3	1.7	7.9	100	9.1
1896	1.3	11.3	10.8	17.0	4.6	0.3	45.3	5.4	39.7	1.0	8.6	100	8.8
1901	1.6	10.5	10.3	16.5	5.3	0.4	44.6	8.2	40.6	1.0	5.6	100	9.2
1907	1.6	10.7	9.0	15.6	6.6	0.4	43.9	11.9	37.3	0.7	6.2	100	8.6
1912	2.1	9.5	9.3	16.6	7.0	0.2	44.7	13.8	35.4	0.9	5.2	100	8.6

Tab. 7. Skörden, i 1 000 deciton.

Årligen	Vete	Råg	Korn	Havre	Bland- säd	Balj- växter och bo- vete	Summa spann- mål	Potatis	Sock- erb- betor	Foder- rot- frukter	Hö	Halm
1876/80	1 298	4 220	5 202	5 275	895	582	17 472	2 562	·	4 059	10 981	·
1881/85	1 239	4 488	5 194	5 708	1 177	495	18 301	3 340	·	9 948	10 390	·
1886/90	1 162	4 429	5 261	5 961	1 544	412	18 769	4 039	·	17 322	11 049	·
1891/95	1 036	4 912	5 185	6 440	1 872	277	19 722	4 658	·	26 279	12 861	·
1896/00	1 018	4 678	5 010	6 777	2 272	204	19 959	5 134	3 530	40 705	15 305	27 963
1901/05	998	4 703	5 165	6 644	2 714	207	20 431	6 487	4 041	69 189	16 854	26 870
1906/10	1 246	4 638	5 055	7 350	3 370	163	21 822	7 199	4 319	109 455	19 597	34 888
1911/13	1 625	4 252	5 626	7 936	3 653	90	23 182	9 178	9 052	121 726	17 497	35 152

Tab. 8. Skörd och förbrukning av vete, råg, korn och havre.

Årligen	V e t e					R å g				
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in- vånare					per in- vånare
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.
1876/80	1 298	— 675	111	512	26.6	4 220	— 10	463	3 747	194.3
1881/85	1 239	— 78	108	1 053	51.9	4 488	+ 7	481	4 014	197.7
1886/90	1 162	— 31	99	1 032	48.4	4 429	+ 841	494	4 776	224.0
1891/95	1 036	+ 487	83	1 440	64.5	4 912	+ 742	513	5 141	230.2
1896/00	1 018	+ 622	78	1 562	65.9	4 678	+ 974	510	5 142	217.0
1901/05	998	+ 1 214	86	2 126	84.5	4 703	+ 1 477	489	5 691	226.2
1906/10	1 246	+ 1 319	113	2 452	92.0	4 638	+ 1 511	477	5 672	212.7
1911/13	1 625	+ 1 885	119	3 391	121.5	4 252	+ 2 082	423	5 911	211.9

Årligen	K o r n					H a v r e				
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in- vånare					per in- vånare
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.
1876/80	5 202	— 1 013	512	3 677	190.7	5 275	— 159	692	4 424	229.4
1881/85	5 194	— 500	515	4 179	205.9	5 708	+ 134	722	5 120	252.2
1886/90	5 261	— 411	494	4 356	204.3	5 961	+ 318	746	5 533	259.6
1891/95	5 185	+ 590	481	5 294	237.1	6 440	+ 207	773	5 874	263.0
1896/00	5 010	+ 19	463	4 566	192.7	6 777	+ 198	778	6 197	261.5
1901/05	5 165	+ 549	433	5 281	209.9	6 644	+ 305	754	6 195	246.2
1906/10	5 055	+ 353	406	5 002	187.6	7 350	+ 512	746	7 116	266.9
1911/13	5 626	+ 258	422	5 462	195.8	7 936	+ 598	770	7 764	278.3

Tab. 9 a. Antalet kreatur.

År	H ä s t a r			N ö t k r e a t u r				Får	Getter	Svin	Summa nötkrea- tursen- heter
	3 år och där- över	Ung- hästar och föl	Summa	Oxar o. tjurar (2 år o. över)	Kor	Ungnöt och kalvar	Summa				
1871	275 121	41 449	316 570	86 022	807 513	345 363	1 238 898	1842 481	.	442 421	1 804 838
1876	276 291	75 971	352 262	114 457	898 012	335 852	1 348 321	1 719 249	.	503 667	1 949 652
1881	278 008	69 553	347 561	112 545	898 790	458 743	1 470 078	1 548 613	9 331	527 417	1 997 376
1888	301 085	74 448	375 533	69 289	954 250	435 988	1 459 527	1 225 196	13 405	770 785	2 065 329
1893	310 333	100 306	410 639	81 143	1 011 098	603 949	1 696 190	1 246 552	25 266	829 131	2 268 989
1898	332 356	116 973	449 329	49 507	1 067 265	628 025	1 744 797	1 074 413	31 822	1 168 493	2 419 264
1903	351 701	135 234	486 935	31 039	1 089 073	720 354	1 840 466	876 830	38 984	1 456 699	2 564 373
1909	403 386	131 632	535 018	45 749	1 281 974	926 259	2 253 982	726 879	40 257	1 467 822	2 937 654
1914	430 733	136 507	567 240	46 020	1 310 268	1 106 574	2 462 862	514 908	40 668	2 496 686	3 337 107

Tab. 9 b. Relativa antalet kreatur.

År	Antal kreatur på 1 000 hektar åker och äng						Antal nötkreatursenheter		
	Hästar	Nöt-kreatur	Därav kor	Får	Getter	Svin	på 1 000 hektar åker o. äng	på 1 000 hektar åker	på 1 000 invånare
1871.....	130	511	333	759	.	182	744	821	1 011
1876.....	139	532	354	678	3	199	769	847	1 033
1881.....	130	549	336	578	4	197	746	820	1 004
1888.....	136	530	346	445	5	280	749	817	969
1893.....	149	616	367	452	9	301	824	898	1 015
1898.....	160	621	380	382	11	416	861	936	1 020
1903.....	173	653	386	311	14	517	909	993	1 018
1909.....	191	804	457	259	14	524	1 048	1 139	1 087
1914.....	202	878	467	184	15	890	1 190	1 291	1 169

Tab. 10. In- och utförsel av jordbruksprodukter m. m.

Årligen	Vete, 1 000 dt.			Råg, 1 000 dt.			Korn, 1 000 dt.			Malt, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	117	438	— 321	249	453	— 204	37	1 039	— 1 002	2	4	— 2
1876/80	304	281	+ 23	503	335	+ 168	55	1 031	— 976	9	3	+ 6
1881/85	615	156	+ 459	405	255	+ 150	112	599	— 487	15	5	+ 10
1886/90	507	213	+ 294	928	45	+ 883	126	532	— 406	14	7	+ 7
1891/95	648	155	+ 493	807	114	+ 693	898	339	+ 559	30	12	+ 18
1896/00	583	117	+ 466	861	22	+ 839	342	411	— 69	43	19	+ 24
1901/05	908	58	+ 850	1 320	25	+ 1 295	873	406	+ 467	51	10	+ 41
1906/10	920	108	+ 812	1 345	10	+ 1 335	701	408	+ 293	21	14	+ 7
1911/13	1 056	100	+ 956	1 528	1	+ 1 527	587	601	— 14	23	21	+ 2

Årligen	Havre, 1 000 dt.			Majs, 1 000 dt.			Annan omalen spannmål, 1 000 dt.			Vetemjöl och -gryn, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	20	358	— 338	22	—	+ 22	18	28	— 10	3	261	— 258
1876/80	60	220	— 160	418	—	+ 418	22	13	+ 9	8	532	— 524
1881/85	204	72	+ 132	431	—	+ 431	35	10	+ 25	15	418	— 403
1886/90	331	16	+ 315	563	—	+ 563	44	4	+ 40	27	270	— 243
1891/95	224	25	+ 199	735	4	+ 731	66	4	+ 62	100	104	— 4
1896/00	195	12	+ 183	3 860	—	+ 3 860	55	3	+ 52	150	33	+ 117
1901/05	308	24	+ 284	2 675	—	+ 2 675	65	8	+ 57	295	22	+ 273
1906/10	511	19	+ 492	3 199	—	+ 3 199	58	2	+ 56	395	15	+ 380
1911/13	474	18	+ 456	3 977	—	+ 3 977	137	—	+ 137	505	15	+ 490

Tab. 10 (forts.).

Årligen	Rågmjöl, 1 000 dt.			Kornmjöl och -gryn, 1 000 dt.			Havremjöl och -gryn, 1 000 dt.			Annan malen spann- mål, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	1	83	— 82	—	37	— 37	1	—	+ 1	6	1	+ 5
1876/80	4	120	— 116	1	34	— 33	1	—	+ 1	15	1	+ 14
1881/85	2	95	— 93	—	19	— 19	1	—	+ 1	15	1	+ 14
1886/90	16	44	— 28	—	11	— 11	2	—	+ 2	17	1	+ 16
1891/95	55	23	+ 32	13	7	+ 6	5	—	+ 5	22	1	+ 21
1896/00	114	26	+ 88	20	5	+ 15	9	—	+ 9	52	1	+ 51
1901/05	152	34	+ 118	30	9	+ 21	14	1	+ 13	40	1	+ 39
1906/10	145	30	+ 115	40	1	+ 39	14	2	+ 12	44	1	+ 43
1911/13	123	48	+ 75	21	1	+ 20	13	2	+ 11	29	2	+ 27

Årligen	Rotfrukter, 1 000 dt.			Kli, 1 000 dt.			Oljekakor, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	57	10	+ 47	—	—	—	94	36	+ 58
1876/80	79	3	+ 76	163	18	+ 145	162	30	+ 132
1881/85	54	4	+ 50	539	16	+ 523	278	14	+ 264
1886/90	29	5	+ 24	969	6	+ 963	580	10	+ 570
1891/95	7	36	— 29	954	11	+ 943	806	8	+ 798
1896/00	9	57	— 48	662	58	+ 604	1 472	25	+ 1 447
1901/05	15	92	— 77	589	29	+ 560	3 223	32	+ 3 191
1906/10	18	64	— 46	617	50	+ 567	4 356	43	+ 4 313
1911/13	11	200	— 189	554	41	+ 513	5 468	160	+ 5 308

Årligen	Socker, 1 000 dt.			Hästar, st.			Nötkreatur, st.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	239	18	+ 221	3 364	8 752	— 5 388	14 027	74 020	— 59 993
1876/80	259	20	+ 239	2 964	10 808	— 7 844	20 223	98 760	— 78 537
1881/85	261	37	+ 224	5 351	10 734	— 5 383	12 459	108 855	— 96 396
1886/90	195	81	+ 114	4 940	16 083	— 11 143	17 995	110 875	— 92 880
1891/95	262	76	+ 186	6 321	13 767	— 7 446	8 064	105 989	— 97 925
1896/00	250	45	+ 205	6 361	18 683	— 12 322	3 581	57 455	— 53 874
1901/05	335	17	+ 318	6 856	24 323	— 17 467	5 388	73 398	— 68 010
1906/10	306	22	+ 284	17 804	22 503	— 4 699	7 734	118 221	— 110 487
1911/13	145	351	+ 206	14 984	35 454	— 20 470	17 367	174 235	— 156 868

Årligen	Får och getter, st.			Svin, st.			Kött, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	13 642	43 717	— 30 075	13 312	153 971	— 140 659	5	12	— 7
1876/80	18 386	63 636	— 45 250	11 249	212 843	— 201 594	13	14	— 1
1881/85	21 979	86 833	— 64 854	24 978	287 180	— 262 202	15	15	± 0
1886/90	27 221	76 700	— 49 479	11 306	135 390	— 124 084	15	13	+ 2
1891/95	7 584	14 439	— 6 855	2 036	135 712	— 133 676	29	54	— 25
1896/00	3 730	3 565	+ 165	1 854	74	+ 1 780	23	161	— 138
1901/05	1 700	813	+ 887	537	58	+ 479	36	244	— 208
1906/10	513	767	— 254	799	59	+ 740	37	308	— 271
1911/13	807	1 038	— 231	14 930	53	+ 14 877	34	405	— 371

Tab. 10 (forts.)

Årligen	Fläsk, 1 000 dt.			Smör, 1 000 dt.			Ost, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	6	55	— 49	18	115	— 97	5	—	+ 5
1876/80	19	42	— 23	26	129	— 103	6	1	+ 5
1881/85	18	87	— 69	37	154	— 117	7	—	+ 7
1886/90	4	315	— 311	56	297	— 241	6	2	+ 4
1891/95	4	413	— 409	109	481	— 372	7	—	+ 7
1896/00	11	651	— 640	57	574	— 517	10	—	+ 10
1901/05	13	770	— 757	60	756	— 696	9	1	+ 8
1906/10	7	954	— 947	35	863	— 828	8	3	+ 5
1911/13	12	1 303	— 1 291	20	925	— 905	5	11	— 6

Årligen	Ägg, 100 tjog			Talg, 1 000 dt.			Ister, oleomargarin m. m., 1 000 dt.			Margarin, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	205	10 469	— 10 264	2	1	+ 1	13	2	+ 11	.	.	.
1876/80	649	13 675	— 13 026	2	0	+ 2	35	5	+ 30	.	.	.
1881/85	1 659	28 448	— 26 789	1	1	+ 0	40	6	+ 34	.	.	.
1886/90	3 885	54 952	— 51 067	1	2	— 1	56	4	+ 52	11	0	+ 11
1891/95	9 098	74 558	— 65 460	1	3	— 2	64	6	+ 58	11	0	+ 11
1896/00	13 243	133 446	— 120 203	1	4	— 3	130	15	+ 115	22	1	+ 21
1901/05	29 491	211 853	— 182 362	1	5	— 4	170	21	+ 149	31	1	+ 30
1906/10	18 479	201 399	— 182 920	1	9	— 8	184	36	+ 148	30	1	+ 29
1911/13	11 302	220 877	— 209 575	3	10	— 7	73	48	+ 25	19	1	+ 18

Källhänvisning. Tab. 6. Åren 1871—1907: *Landbrugsforhold i Danmark siden Midten af det 19. Aarhundrede, udgivet av Statens statistiske Bureau* (Statistiske Tabelværk. V Litra C 4) Köpenhamn 1911; år 1912: *Statistiske Meddelelser* VI: 44: 2.

Tab. 7. Åren 1876—1907: nyssnämnda publikation, *Landbrugsforhold etc.*; åren 1908—1913: *Statistiske Meddelelser* IV: 58: 1.

Tab. 9. Åren 1871—1909: *Landbrugsforhold etc.*; år 1914: *Statistiske Meddelelser* IV: 47: 2.

Tab. 10. Den officiella handelsstatistiken.

Anmärkningar till tabellerna. Tab. 6. Uppgifter om arealens användning insamlas icke årligen utan vid vissa, med åtskilliga års mellanrum företagna allmänna räkningar, vilka för perioden 1871—1912 alla äro medtagna i tab. 6.

I kol. "andra växtslag" ingå huvudsakligen bovete, spärgel, trädgårdsväxter odlade på åkern, tobak, humle, spånads- och oljeväxter.

Redovisningen av trädesarealen har vid de olika räkningarna icke varit fullt likformig. Särskilt gäller detta för år 1901. Den för foderväxter använda arealen omfattar såväl slätter- och betesvallar som den areal, som besåts med säd till grönfoder, däri inbegripen den s. k. halvträdan.

Tab. 7. Den årliga skördestatistiken bygger på de arealuppgifter, som erhållits vid närmast föregående arealräkning, vilka oförändrat bibehållas, tills nya uppgifter erhållas genom en följande räkning. Då skördeberäkningen härigenom icke kunnat undgå att bliva betydligt osäker beträffande sådana växtslag, vilkas arealer

äro underkastade större växlingar, har det statistiska ämbetsverket utarbetat s. k. reviderade skördetabeller, varvid de till grundval för varje års skördeberäkning liggande arealuppgifterna korrigerats med ledning av den närmast följande arealräkningen. Man har därvid fördelat skilladen mellan varje växtslags areal enligt de närmast föregående och efterföljande räkningarna likformigt på de mellanliggande åren.

Tab. 8. Vid omräkning av mjöl till omalen spannmål ha använts de av Internationella lantbruksinstitutet tillämpade reduktionstalen, enligt vilka förhöjning verkstälts för vete- och kornmjöl med 33.333 %, för rågmjöl med 53.846 % och för havremjöl med 66.667 %. In- och utfört malt, som tillagts kornet, har förhöjts med 28 %.

Utsädet har beräknats med ledning av uppgifter i den förut nämnda publikationen *Landbrugsforhold* etc.

Tab. 9. Uppgifterna om kreaturens antal grunda sig för alla i tabellen upptagna år på direkta kreatursräkningar. För mellanliggande år saknas uppgifter om kreatursantalet.

För åren 1871—1888 finnas beträffande hästarna uppgifter endast om antalet under och över två år. För erhållande av samma åldersfördelning som för senare år har därför antalet hästar under tre år måst beräknas, varvid detsamma erhållits genom att höja antalet hästar under två år med 35 %.

Beträffande omräkningen till nötkreatursenheter se anm. till tab. 4, sid. 12.

3. Finland.

Trots det nordliga läget kunna de naturliga förutsättningarna för jordbruket i Finland icke sägas vara ogynnsamma. Stora delar av kusttrakterna intagas av sammanhängande leravlagringar, avsatta i det glaciala havet. Leran har visserligen endast på Åland någon mera avsevärd kalkhalt, men bildar dock i allmänhet en för jordbruket tjänlig jordmån, och kusttrakterna äro därför de viktigaste produktionsområdena för jordbrukets alster. I det inre av landet äro däremot steniga moränbildningar förhärskande och landet därför långt mindre uppodlat. I kusttrakterna är klimatet tämligen milt, varemot vegetationsperioden i de inre och nordliga delarna av landet är kort och vintrarna mycket kalla. En fara för jordbruket i största delen av landet är nattfroster på sommaren, vilka stundom anställa stor skada på växtligheten. I mycket äro de naturliga förutsättningarna för jordbruket i Finland nära överensstämmande med dem, som råda i det på andra sidan Bottniska viken belägna Norrland.

Naturförhållanden.

Jordbruket med binärningar är i Finland den viktigaste näringsgrenen, som år 1910 sysselsatte 1 937 198 personer, eller 66.3 % av landets hela folkmängd.

Jordbruksbefolkning.

Finland är i fråga om jordbrukets produkter ett utpräglat frihandelsland. All spannmål, såväl omalen som malen, är fri från tull, och av animaliska produkter är endast saltat, rökt eller torkat kött och fläsk belagt med tull, som från år 1888 uppgått till 13 mark per 100 kg.

Tullskydd.¹

Det finländska jordbruket bedrevs ännu vid 1870-talets början på ett i hög grad primitivt och extensivt sätt. Man fasthöll ännu vid den uråldriga metoden att bränna skogen, eller i skogfattiga trakter bara marken, och bearbetade sveden med de enklaste redskap. Detta förfaringssätt, som numera förekommer endast i landets mera avlägsna delar, undanträngdes av det förut även i Sverige vanliga två- och treskiftesbruket, som ännu är det förhärskande i vidsträckta delar av landet² men i kusttrakterna mot söder och väster utbytts mot ett mera tidsenligt koppel- eller växelbruk.

Den odlade jordens användning.

I den finländska jordbruksstatistiken finnas inga direkta uppgifter om åkerarealens storlek och sättet för dess användning förrän år 1910 (se tab. 11). Endast de i tab. 12 meddelade uppgifterna angående skördens storlek kunna därför giva en föreställning om, på vilka vegetabiliska produkter jordbruket vid undersökningsperiodens början förnämligast inriktat sin produktion och i vilken riktning utvecklingen inom denna gren av jordbruket sedermera gått.

Av nämnda tabell framgår, att på 1870-talet rågen var det utan jämförelse viktigaste sädesslaget; rågskörden var vid denna tid lika stor som skörden av alla andra sädesslag tillsammans. Vid sidan av råg odlades vid denna tid endast havre och korn i mera betydande utsträckning. Sedan 1870-talet ha emellertid avsevärda förskjutningar inträffat i spannmålsodlingen. Råg-

¹ Se närmare bilagan, sid. 90.

² *Atlas över Finland*, utgiven av Sällskapet för Finlands geografi; text, del II, Hälsingfors 1911.

skörden, som vid nämnda tidpunkt i årligt medeltal uppgick till omkring 2 600 000 deciton, visade under 1880-talet någon ökning men har därefter åter gått tillbaka, så att densamma i medeltal för åren 1911/13 utgjorde endast 2 542 000 deciton. Då statistiken visar, att avkastningen i korntal av utsädet samtidigt märkbart stigit, tyder denna tillbakagång sålunda på en från 1880-talet inträdande inskränkning i den för rågodlingen använda arealen. Denna torde i sin tur till övervägande del få tillskrivas den redan påpekade övergången från svedjebruk och enbart sädesbruk till ett mera modernt jordbruk med utsträckta vallarealer och i samband därmed ökad kreatursskötsel.

Den senast påpekade omläggningen av jordbruket är även orsak till det stora uppsvinget i havreodlingen, som gjort havren till det numera kvantitativt viktigaste sädesslaget. Årsskörden av havre uppgick i medeltal för 1911/13 till 3 643 000 deciton, eller nära hälften av Finlands hela spannmålsskörd. Kornskörden har under hela perioden bibehållit sig i det närmaste oförändrad.

Den förskjutning, som under de sista årtiondena inträffat i de olika sädeslagens inbördes betydelse, har likväl icke varit likformig inom alla delar av landet. Rågodlingen har gått mest tillbaka i de tidigare mest rågodlande sydvästra trakterna eller Nylands, Åbo och Björneborgs samt Tavastehus län, medan den i Viborgs län t. o. m. företer någon ökning. Å andra sidan är det i fråga om kornodlingen de östliga länen, Viborgs, S:t Michels och Kuopio län som träffats av den största tillbakagången, under det att samma sädesslag i Vasa och Uleåborgs län i norra och västra Finland numera torde odlas i något större omfattning än vid undersökningsperiodens början.

I fråga om övriga växtslag har potatisodlingen under periodens första del ökats starkt i omfattning; skörden av potatis, som i medeltal för åren 1878/80 uppgick till 2 352 000 deciton, hade redan under senare hälften av följande årtionde vuxit till 4 617 000 deciton, eller i det närmaste fördubblats. Däremot visar potatisodlingen under de följande 20 åren stillestånd. I stället har kreatursskötselns allt större betydelse inom jordbruket föranlett en mycket stark ökning av rotfruktsodlingen till foder åt kreaturen. Rovor ha av gammalt odlats på de finländska svedjelanden, men de ha till icke obetydlig del använts till människoföda, och hela skörden utgjorde i medeltal för åren 1878/80 endast 130 000 deciton. Men med det nya århundradets början vidtog en alltmera intensiv odling av foderrotfrukter, som bragte upp skörden under femårsperioden 1901/05 till 692 000 deciton och för åren 1911/13 till icke mindre än 1 694 000 deciton.

Därest beträffande vallen uppgifter angående areal eller skörd av hö föreläggat för en längre följd av år, skulle de otvivelaktigt ådagalagt en mycket stor ökning i foderväxtodlingen såsom en följd av övergången från ensidigt sädesbruk till en mer eller mindre fullständigt genomförd cirkulation i växtodlingen. Nu finnas uppgifter angående höskörden endast för åren 1911/13, då skörden från såväl vall som naturliga ängar uppgick till sammanlagt 22 101 000 deciton årligen.

Slutresultatet av de sista årtiondenas utveckling på växtodlingens område belyses av tab. 11, som i absoluta och relativa tal anger storleken av den för de särskilda växtslagen använda arealen. Om man jämför den där angivna arealfördelningen med den i norra Sverige rådande, framträda, trots den nära överensstämmelsen i avseende på klimat och övriga naturförhållanden, åtskilliga anmärkningsvärda olikheter. Höstsädsodlingen upptager i Finland 13 % av hela åkerarealen, varemot i Norrland motsvarande procenttal icke

för något län överstiger 3 samt för Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län stannar under 1.5. Och i Finland är det icke de i klimatologiskt avseende bäst gynnade sydvästra delarna, som numera ha den mest omfattande rågodlingen, utan Viborgs och S:t Michels län, som ligga i östra delen av landet, där klimatet är hårt. Det sistnämnda länet hade år 1910 icke mindre än 21.8 % av sin åkerjord besädd med råg, en siffra som i Sverige överträffas endast av de allra mest rågodlande trakterna i sydöstra Götaland. Och ännu i Uleåborgs län, som upptager hela norra Finland, uppgår rågarealen till 10.6 %, eller något mera än i Nylands län längst i sydväst.

I samband med den omfattande rågodlingen i Finland står den stora trädesarealen, som år 1910 upptog 12.4 % av åkerarealen. Även härutinnan äro förhållandena i Norrland helt olikartade. I stället har vallarealen en avsevärt större omfattning i Norrland än i Finland. I de norrländska länen upptager vallen 60–75 % av åkerarealen, men i Finland däremot endast omkring 40 %, och av de finländska länen har Vasa län den största vallarealen (51 %) och S:t Michels den minsta (endast 14 %). I sistnämnda län har svedjandet och den i samband därmed stående ensidiga sädesodlingen bibehållit sig längst.

Ett påfallande drag i det finländska jordbruket är den synnerligen låga avkastningen per hektar. I medeltal för åren 1903/10 utgjorde skörden per hektar för vete 10.8, råg 11.0, korn 9.9, havre 9.2 och potatis 67.5 deciton, medan de för Sverige under samma tid uppgingo för vete till 20.1, råg 15.3, korn 16.2, havre 14.0 och potatis 100.0 deciton. Bortsett från enstaka år, såsom 1892 och 1902, då frostens härjningar föranlett missväxt, torde det vara de i stora delar av landet ännu använda föråldrade brukningsmetoderna snarare än det nordliga läget, som i främsta rummet bidragit till det finländska jordbrukets ogynnsamma ställning i berörda avseende.

Skörd per hektar.

Tab. 13 belyser frågan om den finländska spannmålsodlingens större eller mindre grad av tillräcklighet för landets eget behov och de förändringar, som häruti inträffat under de sista årtiondena.

Spannmålsskördens tillräcklighet.

Den inhemska veteproduktionen har, såsom redan framhållits, under hela perioden varit mycket obetydlig, och allteftersom befolkningens vete förbrukning stigit, har därför en allt större veteimport blivit nödvändig. I medeltal för åren 1878/80 var veteimporten endast 138 000 deciton, men under åren 1911/13 var den drygt tio gånger så stor, medan samtidigt den inhemska skörden vuxit endast från 27 000 till 39 000 deciton. Av den stora veteimporten har så gott som allt inkommit till landet i form av mjöl.

Av rågförbrukningen producerades under 1870-talet nära $\frac{3}{4}$ inom landet, men denna proportion mellan inhemska och importerad råg har därefter oavbrutet gått tillbaka, så att rågförbrukningen vid periodens slut till omkring 60 % tillgodosågs genom importerad vara.

Däremot förmår den inhemska produktionen av korn och havre i huvudsak täcka landets behov. Av havre exporterades till och med under periodens förre del omkring $\frac{1}{10}$ av årsskörden.

Vid den här behandlade undersökningsperiodens början var intresset för kreatursskötseln ännu jämförelsevis ringa, utfodringen sköttes föga rationellt och kreaturerna avkastning var till följd härav låg. Så småningom började emellertid alltmera ökad vikt läggas vid denna gren av jordbruksnäringen, varvid den icke minst bidragande orsaken torde ha varit den genom flera svåra missväxtår väckta insikten, att ladugården lämnar en jämn avkastning även de år, då sädesfälten härjas av frosten. Särskilt i landets förnämsta jordbrukstrakter övergick man, som förut nämnts, från den ensidiga

Kreatursskötsel.

sädesodlingen och började använda åkern även för odling av fodersäd, foderrotfrukter och vallväxter, varigenom fodertillgången för kreaturen avsevärt ökades och utfodringen kunde bedrivas mera rationellt. Under de tio åren från 1875 till 1885 ökades, såsom tab. 14 utvisar, nötkreatursstammen endast från 1 120 000 till 1 163 000 djur, men redan tio år senare var antalet uppe i 1 409 000, och år 1910 hade detsamma ytterligare vuxit till 1 605 000 djur, vilket motsvarar 568 nötkreatur på 1 000 hektar åker och äng emot 555 i Sverige.

I motsats mot förhållandet i Sverige och de flesta andra länder i Europa har i Finland fårstammen förmått hålla sin numerär oförändrad från 1870 till 1905; den mellan sistnämnda år och 1910 i tab. 14 framträdande starka ökningen i antalet får är däremot endast skenbar, emedan uppgifterna för år 1905 och tidigare endast avsågo antalet vinterfödda djur, men däremot för år 1910 det alltid väsentligt större antalet djur den 1 september.

Svinskötseln har i Finland länge varit tillbakasatt, och svinbeståndet var år 1895 föga större än år 1870. Efter det nya århundradets början har emellertid ett uppsving inträffat även inom denna gren av kreatursskötseln, även om den faktiska ökningen i svinstammen under 10-årsperioden 1900—1910 långt ifrån är så stor, som uppgifterna i tab. 14 synas giva vid handen, då även i detta fall den olika tidpunkten för uppgifternas insamlande för-ryckt deras jämförbarhet.

I jämförelse med folkmängden är hela kreatursstammen i Finland ungefär lika stor som i Sverige; på 1 000 invånare kommo år 1910 i det förra landet 688 och i det senare 655 nötkreatursenheter.

*In- och ut-
försel av
animaliska
produkter
m. m.*

Finland har sedan länge haft en icke obetydlig export av levande djur, särskilt hästar, nötkreatur och svin. Storleken av denna export under perioden 1871/1913 framgår av uppgifterna i tab. 15. Hästexporten har i medeltal för de särskilda femårsperioderna varierat mellan 1 322 och 7 504 djur, exporten av nötkreatur mellan 11 053 och 25 392 djur och svinexporten mellan 8 448 och 20 494 djur, allt efter frånräknande av den obetydliga importen.

Även smöret har länge varit en av Finlands viktigare exportartiklar. På 1870- och 1880-talen utgjorde den omkring 50 000 deciton om året, men har sedermera, tack vare den i det föregående påpekade ökningen i nötkreaturens antal, vuxit, så att densamma vid periodens slut uppgick till omkring 110 000 deciton. De viktigaste avsättningsländerna voro England och Tyskland.

I fråga om kött och fläsk förmådde Finland under 1870- och 1880-talen fullt täcka sitt eget behov, men under senare tider har förbrukningen vuxit starkare än produktionen, och efter det nya århundradets början har i årligt genomsnitt importerats omkring 35 000 deciton netto. Slutligen har under hela tiden förekommit en oavbrutet växande import av ägg, som vid periodens slut uppgick till 35 milj. st. om året.

Tab. 11. Åkerjordens användning.

År	Vete	Råg	Korn	Havre	Bland-säd	Balj-växter	All säd	Rot-frukter	Foder-växter	Andra växt-slag	Träda	Summa åker	Natur-lig äng
<i>Areal, i 1 000 hektar:</i>													
1910	3	240	110	399	7	9	768	86	772	7	232	1 865	959
<i>I procent av åkerarealen:</i>													
1910	0.2	12.8	5.9	21.4	0.4	0.5	41.2	4.6	41.4	0.4	12.4	100	51.4

Tab. 12. Skörden, i 1 000 deciton.

År	Vete	Råg	Korn	Havre	Bland-säd	Balj-växter	Summa spannmål	Potatis	Foderrot-frukter	Hö
1878/80	27	2 611	1 064	1 444	51	87	5 284	2 352	130	.
1881/85	31	2 661	1 174	1 717	70	81	5 734	3 235	174	.
1886/90	40	3 244	1 285	2 432	96	99	7 196	4 617	240	.
1891/95	36	2 940	1 107	2 626	80	86	6 875	3 677	196	.
1896/00	42	3 128	1 103	3 074	93	112	7 552	4 064	316	.
1901/05	33	2 740	1 013	2 975	82	74	6 917	4 292	692	.
1906/10	36	2 869	1 078	3 419	105	67	7 574	4 539	1 332	.
1911/13	39	2 542	1 052	3 643	149	76	7 501	4 572	1 694	22 101

Tab. 13. Skörd och förbrukning av vete, råg, korn och havre.

Årligen	V e t e					R å g				
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in-vånare					per in-vånare
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.
1878/80	27	+ 138	5	160	7.9	2 611	+ 787	419	2 979	146.8
1881/85	31	+ 197	5	223	10.4	2 661	+ 836	439	3 058	142.5
1886/90	40	+ 257	6	291	12.6	3 244	+ 866	465	3 645	157.7
1891/95	36	+ 434	5	465	18.9	2 940	+ 1 635	452	4 123	167.4
1896/00	42	+ 667	6	703	26.6	3 128	+ 2 336	448	5 016	190.0
1901/05	33	+ 872	5	900	31.9	2 740	+ 3 408	419	5 729	203.3
1906/10	36	+ 1 190	5	1 221	40.5	2 869	+ 2 941	375	5 435	180.4
1911/13	39	+ 1 425	5	1 459	45.7	2 542	+ 3 586	364	5 764	180.4

Årligen	K o r n					H a v r e				
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in-vånare					per in-vånare
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.
1878/80	1 064	+ 39	214	889	43.8	1 444	— 174	290	980	48.3
1881/85	1 174	+ 67	226	1 015	47.3	1 717	— 146	351	1 220	56.8
1886/90	1 285	+ 70	233	1 122	48.5	2 432	— 296	447	1 689	73.1
1891/95	1 107	+ 161	227	1 041	42.3	2 626	— 202	503	1 921	78.0
1896/00	1 103	+ 212	221	1 094	41.4	3 074	— 153	571	2 350	89.0
1901/05	1 013	+ 234	210	1 037	36.8	2 975	+ 101	595	2 481	88.0
1906/10	1 078	+ 220	206	1 092	36.2	3 419	+ 147	647	2 919	96.9
1911/13	1 052	+ 157	216	993	31.1	3 643	+ 246	723	3 166	99.1

Tab. 14 a. Antalet kreatur.

År	Hästar			Nötkreatur				Får	Getter	Svin	Nöt-kreaturs-enheter
	Över 3 år	Under 3 år	Summa	Oxar och tjurar	Kor	Ungnöt och kalvar	Summa				
1870	221 773	33 047	254 820	73 996	687 060	236 904	997 960	921 745	30 639	190 326	1 379 262
1875	248 004	37 058	285 062	80 445	768 600	271 387	1 120 432	1 010 914	27 096	201 647	1 538 299
1880	240 465	35 998	276 463	74 394	795 575	261 003	1 130 972	977 096	20 182	154 938	1 526 292
1885	250 262	31 368	281 630	76 065	814 531	272 505	1 163 101	978 149	20 779	165 818	1 566 769
1890	262 559	30 832	293 391	81 652	928 276	295 259	1 305 187	1 054 027	15 266	194 192	1 729 743
1895	271 124	29 526	300 650	78 830	1 024 556	305 797	1 409 183	1 067 384	14 541	197 356	1 842 404
1900	276 227	34 566	310 793	73 973	1 072 002	281 585	1 427 560	985 218	7 584	211 367	1 879 028
1905	284 315	39 199	323 514	73 548	1 097 198	309 946	1 480 692	937 565	6 276	220 357	1 930 959
1910	300 927	65 082	366 009	33 431	1 165 580	406 076	1 605 087	1 329 692	10 881	422 284	2 141 698
1913	297 183			36 435	1 141 757						

¹ Endast tjurar.

Tab. 14 b. Relativa antalet kreatur.

År	Antal kreatur på 1 000 hektar åker och äng						Antal nötkreatursenheter		
	Hästar	Nöt-kreatur	Därv kor	Får	Getter	Svin	på 1 000 hektar åker och äng	på 1 000 hektar åker	på 1 000 invånare
1910	130	568	413	471	4	150	758	1 148	687

Tab. 15. In- och utförsel av jordbruksprodukter.

Årligen	Vete, 1 000 dt.			Råg, 1 000 dt.			Korn, 1 000 dt.			Malt, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	2	0	+ 2	30	55	— 25	26	11	+ 15	—	0	— 0
1876/80	6	0	+ 6	56	41	+ 15	47	5	+ 42	—	0	— 0
1881/85	9	0	+ 9	149	34	+ 115	56	0	+ 56	—	0	— 0
1886/90	6	—	+ 6	149	19	+ 130	60	8	+ 52	6	0	+ 6
1891/95	7	—	+ 7	318	14	+ 304	99	0	+ 99	26	1	+ 25
1896/00	—	—	—	470	14	+ 456	105	0	+ 105	45	0	+ 45
1901/05	1	—	+ 1	660	13	+ 647	98	0	+ 98	45	0	+ 45
1906/10	5	—	+ 5	621	13	+ 608	82	0	+ 82	51	0	+ 51
1911/13	4	—	+ 4	644	6	+ 638	68	0	+ 68	41	0	+ 41

Årligen	Havre, 1 000 dt.			Majs, 1 000 dt.			Annanomalenspannmål, 1 000 dt.			Vetemjöl och -gryn, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	17	93	— 76	—	—	—	4	0	+ 4	62	0	+ 62
1876/80	28	158	— 130	—	—	—	6	0	+ 6	101	0	+ 101
1881/85	30	177	— 147	35	—	+ 35	8	0	+ 8	141	0	+ 141
1886/90	28	326	— 298	13	—	+ 13	5	0	+ 5	188	0	+ 188
1891/95	42	246	— 204	44	—	+ 44	15	0	+ 15	321	0	+ 321
1896/00	101	265	— 164	66	—	+ 66	19	0	+ 19	500	0	+ 500
1901/05	194	118	+ 76	57	—	+ 57	27	0	+ 27	653	0	+ 653
1906/10	142	50	+ 92	80	—	+ 80	27	0	+ 27	888	0	+ 888
1911/13	172	38	+ 134	59	—	+ 59	31	0	+ 31	1 066	0	+ 1 066

Tab. 15 (forts.)

Årligen	Rägmjöl, 1 000 dt.			Körnmjöl och -gryn, 1 000 dt.			Annan malen spannmål, 1 000 dt.			Potatis, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	494	4	+ 490	5	0	+ 5	18	0	+ 18	6	11	— 5
1876/80	578	10	+ 568	7	0	+ 7	22	0	+ 22	6	19	— 13
1881/85	472	3	+ 469	7	0	+ 7	26	0	+ 26	5	13	— 8
1886/90	479	1	+ 478	8	0	+ 8	27	0	+ 27	9	18	— 9
1891/95	866	1	+ 865	22	0	+ 22	20	0	+ 20	70	8	+ 62
1896/00	1 222	—	+ 1 222	38	0	+ 38	25	1	+ 24	73	14	+ 59
1901/05	1 796	1	+ 1 795	59	0	+ 59	30	1	+ 29	79	11	+ 68
1906/10	1 518	1	+ 1 517	55	0	+ 55	48	1	+ 47	95	9	+ 86
1911/13	1 917	1	+ 1 916	27	0	+ 27	81	2	+ 79	130	4	+ 126

Årligen	Hästar, st.			Nötkreatur, st.			Får och getter, st.			Svin, st.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	—	1 322	— 1 322	—	25 392	— 25 392	—	1 843	— 1 843	—	20 084	— 20 084
1876/80	—	2 760	— 2 760	—	20 669	— 20 669	—	2 577	— 2 577	—	18 881	— 18 881
1881/85	40	5 022	— 4 982	18	20 320	— 20 302	—	2 883	— 2 883	37	18 423	— 18 386
1886/90	269	2 954	— 2 685	28	16 667	— 16 639	3	3 359	— 3 356	216	20 710	— 20 494
1891/95	23	4 167	— 4 144	30	12 526	— 12 496	11	1 591	— 1 580	563	12 576	— 12 013
1891/00	182	1 959	— 1 777	104	11 157	— 11 053	15	911	— 896	458	12 165	— 11 707
1901/05	262	2 036	— 1 774	163	15 733	— 15 570	18	1 431	— 1 413	977	10 111	— 9 134
1906/10	589	2 243	— 1 654	109	19 473	— 19 364	13	586	— 573	1 165	10 995	— 9 830
1911/13	296	7 504	— 7 208	65	16 911	— 16 846	43	190	— 147	1 179	9 627	— 8 448

Årligen	Kött och fläsk, 1 000 dt.			Smör, 1 000 dt.			Ost, 1 000 dt.			Ägg, 1 000 st.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	3	6	— 3	—	47	— 47	0	0	0	1 289	22	+ 1 267
1876/80	6	10	— 4	—	55	— 55	0	0	0	3 526	57	+ 3 469
1881/85	6	10	— 4	—	49	— 49	0	0	0	4 907	27	+ 4 880
1886/90	9	10	— 1	1	72	— 71	1	1	—	7 059	142	+ 6 917
1891/95	10	8	+ 2	1	103	— 102	1	2	— 1	8 197	319	+ 7 878
1896/00	37	8	+ 29	2	120	— 118	1	3	— 2	21 375	1 762	+ 19 613
1901/05	41	8	+ 33	3	114	— 111	1	5	— 4	30 100	1 410	+ 28 690
1906/10	51	14	+ 37	10	125	— 115	2	8	— 6	34 442	158	+ 34 284
1911/13	48	12	+ 36	12	123	— 111	2	10	— 8	35 333	38	+ 35 295

Källhänvisning. Tab. 11. *Finlands officiella statistik. III. 9. Landbruksenquêten i Finland år 1910, del 1.*

Tab. 12. För åren 1878—1907: *Statistisk årsbok för Finland*; samt för åren 1908—1913: *Bidrag till Finlands officiella statistik. III. Jordbruk och boskapskötsel.*

Tab. 14. För åren 1870—1907: *Statistisk årsbok för Finland*; för åren 1908—1909 samt 1911—1913: *Bidrag till Finlands officiella statistik. III. Jordbruk och boskapskötsel*; för år 1910: *Finlands officiella statistik. III. 9. Landbruksenquêten i Finland år 1910, del 2.*

Tab. 15. Den officiella handelsstatistiken.

Anmärkningar till tabellerna. Tab. 11. Uppgifter om åkerjordens användning ha i Finland insamlats endast vid den år 1910 utförda s. k. lantbruks-enquëten, då uppgifter i berörda avseende införskaffades från samtliga hushåll, som ägde eller brukade odlad jord om minst $\frac{1}{2}$ hektar. Under rubriken "foderväxter" ingå klöver- och gräsväxter samt vicker och blandsäd till grönfoder och under rubriken "andra växtslag" huvudsakligen lin och hampa.

Tab. 12. De i tabellen meddelade skördekvantiteterna grunda sig på direkta uppgifter från varje brukningsdel, som årligen insamlats genom länsstyrelserna och deras underordnade organ. — För åren 1878—1905 finnas uppgifter endast om skördens rymd, och har vid reduktion till vikt 1 hektoliter räknats motsvara i deciton: vete 0.77, råg 0.72, korn 0.60, havre 0.50, blandsäd 0.60, baljväxter 0.75, potatis 0.70 och andra rotfrukter 0.55. — Den uppgivna höskörden omfattar skörden från såväl odlad jord som naturlig äng.

Tab. 13. Beträffande omräkningen av mjöl till omalen spannmål se anm. till tab. 8, sid. 22.

Tab. 14. Kreatursantalet grundar sig på uppgifter, som avgivits från varje brukningsdel. Uppgifterna avse antalet kreatur vid slutet av året, med undantag för 1910 års uppgifter, som insamlades vid den förutnämnda lantbruksenquëten och avse förhållandena den 1 september nämnda år. — För åren 1870 och 1875 saknas uppgifter om hästarnas åldersfördelning. De i tabellen meddelade uppgifterna hava beräknats med ledning av följande års siffror.

Beträffande omräkningen till nötkreatursenheter se anm. till tab. 4, sid. 12.

4. Tyskland ¹.

Med hänsyn till sin geologiska byggnad består Tyskland av två helt olika områden, den nordtyska lågslätten och de mellan- och sydtyska bergstrakterna. På den nordtyska slätten, som fått sin karakteristiska utformning genom den nordiska inlandsisen, går berggrunden endast sällan i dagen; den täckes av lösa jordlager av mycket växlande beskaffenhet, dels moränbildningar, företrädesvis moränlera, dels sand- och grusavlagringar, som avlagrats av glaciärälvarna. Allt efter de lösa jordarternas beskaffenhet växlar jordens bördighet från den mycket magra och ofruktbara sandjorden till den feta och bördiga jordmånen vid mellersta Elbe samt marsklanden på Holsteins västra och Hannovers östra kust, i Oldenburg och Ostfriesland. Till den nordtyska lågslätten ansluta sig de vidsträckta slättbygderna i östra Tyskland med en till övervägande del bördig jordmån. I det inre av Tyskland bildar den sydtyska Rhendalen jämte biflodernas dalgångar ett jordbruksområde av stor bördighet, som i detta avseende betydligt avviker från den tämligen karga högslätten omkring övre Donau.

*Natur-
förhållan-
den.*

I avseende på klimatet råder en stor skillnad mellan nordvästra Tysklands milda vintrar och ej synnerligen varma somrar samt det hårda inlandsklimatet i östra Tyskland, vilken skillnad givetvis icke kunnat undgå att sätta sin prägel på jordbruket. Olikheter i de naturliga förutsättningarna för jordbruket torde även vara den förnämsta anledningen till den stora motsats, som i avseende på jordstyeckningen råder mellan nordöstra Tyskland med dess dominerande storgodsstruktur samt västra och södra Tyskland, där jorden i allmänhet är starkt söndersplittrad.

Det tyska jordbrukets kvantitativa betydelse inom landets hela näringsliv framgår i någon mån därav, att antalet till jordbruk och skogsbruk hörande personer vid 1907 års yrkesräkning utgjorde 17 681 000 personer, eller 28.5 % av landets hela folkmängd. På de 25 åren från 1882—1907 har jordbruksbefolkningen avtagit med 1 544 000 personer och dess relativa andel av hela befolkningen gått tillbaka från 42.5 till nyssnämnda 28.5 %.

*Jordbruks-
befolkning.*

Befolkningens yrkesfördelning är emellertid mycket olika i västra och östra Tyskland. Den förstnämnda delen av landet har alltmåra utvecklat sig till ett tätt bebyggt och starkt industrialiserat område, medan i östra Tyskland jordbruket bibehållit sin övervikt över andra näringar.

Vid 1870-talets början voro flertalet lantbruksprodukter tullfria; för smör gällde emellertid en tull av 8 mark per 100 kg. År 1879 övergick emellertid Tyskland till en protektionistisk handelspolitik, varvid för de viktigare lantbruksprodukterna fastställdes följande tullsatser per 100 kg: för vete, råg och havre 1 mark, för korn och majs 0.50 mark, för mjöl 2 mark, för kött 12 mark samt för smör 20 mark, varjämte även levande kreatur belades med tull. I dessa tullsatser genomfördes under loppet av 1880-talet ett flertal

*Tull-
skydd.²*

¹ Då föreliggande redogörelse icke följer det tyska jordbrukets utveckling längre än till tiden för världskrigets utbrott, betraktas Tyskland här i den omfattning det ägde före nämnda tidpunkt.

² Se närmare bilagan, sid. 90. o. f.

förhöjningar, de viktigaste 1885 och 1888, varigenom tullsatserna bragtes upp för vete och råg till 5 mark, för havre till 4, korn 2.25, majs 2 och mjöl 10.50 mark. Även tullen på kött höjdes år 1885 till 20 mark och samtidigt härmed tullen på levande djur.

I början av 1890-talet fördes emellertid den tyska handelspolitiken in på ett nytt spår genom de 1892 och 1893 med ett flertal länder ingångna tariff-fördrag, varigenom tullen å flertalet lantbruksprodukter icke obetydligt sänktes, däribland å vete och råg från 5 till 3.50 mark.

En viss kompensations för det minskade tullskyddet bereddes lantbruket genom införandet år 1894 av utförselbevis (*Einfuhrscheine*) för exporterad säd. Dessa utförselbevis kunde användas antingen för tullfri införsel av motsvarande kvantitet säd eller gå i avräkning vid erläggande av tull för införsel av vissa varuslag. Härigenom blev det möjligt för lantbrukarna särskilt i östra Tyskland att bättre än förut utnyttja de gällande tullsatserna å spannmål.

Under de första åren av det nya århundradet skedde åter en omläggning av den tyska handelspolitiken, vilken för jordbruket beredde ett tullskydd, som i många fall översteg 1880-talets. Från och med år 1906 fram till världskrigets början utgjorde tullen å vete 5.50, å råg och havre 5 samt å malkorn 4 mark per 100 kg. På levande djur infördes viktull i stället för stycketull, varvid tullen rätt avsevärt höjdes, och även för övriga lantbruksprodukter vidtogas en del tullförhöjningar.

Den odlade jordens användning.

De i tab. 16 sammanställda uppgifterna angående åkerjordens användning visa för det tyska jordbruket på 1870-talet åtskilliga anmärkningsvärda drag. Det mest framträdande torde vara den mycket omfattande rågodlingen, som upptog icke mindre än 23 % av hela åkerarealen, medan dess omfattning i Sverige vid samma tid relativt sett var föga mer än hälften så stor. Arealen för vete och råg tillsammans, eller den egentliga brödsäden, upptog i Tyskland 30 % eller nära en tredjedel av all åker. Korn odlades i vissa delar av landet i stor omfattning och lämnade redan vid denna tid, gynnat av det torra klimatet, en till kvaliteten utmärkt råvara för bryggeriindustrien. Däremot intog havreodlingen en efter svenska förhållanden jämförelsevis underordnad ställning.

Den i stora delar av landet förhärskande sandiga jordmånen har framkallat en mycket omfattande odling av potatis, som i de södra och västra delarna av landet bedrivs huvudsakligen för befolkningens eget behov men i östra Tyskland därjämte för bränneriindustriens räkning. Potatisodlingen har i trakter med sandig jordmån varit det förnämsta stödet för ett intensivt jordbruk, på samma sätt som sockerbetsodlingen varit det i trakter med bördigare jord.

Från 1870-talet och fram till världskrigets utbrott ha endast få, mera betydande förändringar inträffat i den vegetabiliska produktionens riktning. Mellan 1878 och 1893 ökades visserligen vetearealen med 226 000 hektar eller drygt 10 %, vilket är anmärkningsvärt, då under denna tid vetepriset å världsmarknaden var i starkt nedåtgående, men som förklaras av den i Tyskland redan år 1879 införda och under 1880-talet vid flera tillfällen förhöjda tullen å vete. Efter år 1893 har däremot vetearealen varit i det närmaste oförändrad och visar fr. o. m. 1900-talets början snarare tendens till minskning än till ökning. För den redan från början mycket omfattande rågodlingen har utvecklingen varit en annan. Under tiden från 1878 till 1893 var rågarealen oförändrad, och ännu år 1900 hade de i mitten av 1890-talet införda utförselsbevisen (se ovan) icke hunnit framkalla någon ökning av rågarealen

för landet i dess helhet. Men från 1900 till 1913 ökades denna areal med i det närmaste 10 %. Denna ökning kommer till den alldeles övervägande delen på de fem provinserna Ostpreussen, Västpreussen, Brandenburg, Pommern och Posen, vilka producerade råg utöver sitt eget behov och därför voro i tillfälle att draga nytta av den genom utförselbevisen underlättade exporten.

Kornarealen har under den här behandlade tidrymden icke undergått några stora förändringar, varemot arealen för havre kan uppvisa en ökning med icke mindre än 700 000 hektar, eller nära 20 %, vartill i främsta rummet torde ha bidragit det ökade behovet av fodermedel samt den relativt höga tullen på detta sädesslag.

Sammanfattas arealen för alla sädesslag, visar denna från 1878 till 1913 en mindre ökning med 462 000 hektar eller 3 %, vilken ökning till övervägande del faller på tiden efter år 1900.

De största förändringarna inom växtodlingen falla på rotfrukterna, vilkas areal från 1878 till 1913 ökats med icke mindre än 1 550 000 hektar, eller närmare 50 %. Ökningen faller till någon del på potatisen men i främsta rummet på sockerbeter och foderrotfrukter. Arealen för andra foderväxter har under samma tid gått något tillbaka och trädesarealen har minskats från 2 486 000 till endast 765 000 hektar, eller med drygt två tredjedelar, ett tydligt tecken på jordbrukets starkt ökade intensifiering.

Även i andra avseenden har inom det tyska jordbruket en målmedveten strävan gjort sig gällande att höja jordens avkastning. Resultatet har blivit, att, såsom av tab. 17 framgår, skördarna i Tyskland under perioden 1878/1913 visa en mycket stark ökning; vid granskning av de i tabellen meddelade talen får dock icke förbises, att uppgifterna före och efter år 1898 icke äro jämförbara, emedan den tyska skördestatistiken med år 1899 omlades, varvid de nya beräkningarna gävo till resultat väsentligt högre skördemängder, vilka i de officiella tyska publikationerna betecknas som riktigare än de äldre, men som dock, av erfarenheterna från världskriget att döma, sannolikt torde ha varit för höga. Även om man i tabellen jämför de båda perioderna 1878 1898 samt 1899/1913 var för sig, framträder dock en betydande ökning i skörden av vete, råg, korn, havre och potatis, varemot höskörden visar stillestånd eller tillbakagång. Beträffande flera viktiga växtslag, såsom sockerbeter och foderrotfrukter, innehåller den tyska skördestatistiken inga uppgifter.

Den tyska spannmålsskördens tillräcklighet för landets eget behov belyses genom den i tab. 18 anställda jämförelsen mellan den inhemska skörden samt införsel- eller utförselöverskottets storlek, ehuru även i detta fall jämförelsen i någon mån förryckes genom den nyss påpekade omläggningen av skördestatistiken fr. o. m. år 1899. Tabellen visar dock oförtydbart, att beträffande vete och korn den inhemska produktionen ingalunda förmått hålla jämna steg med den starkt ökade förbrukningen, men att däremot beträffande rågen det vid periodens början ingalunda obetydliga importöverskottet försvunnit och ersatts av ett ungefär lika stort exportöverskott. Orsakerna härtill ha redan berörts i det föregående. Av havre har under hela tiden förekommit ett införselöverskott, som dock aldrig uppgått till någon större del av den inhemska skörden.

Spannmålsskördens tillräcklighet.

Till belysning av den andra av jordbrukets båda huvudgrenar, eller kreatursskötseln, innehåller tab. 19 uppgift om antalet kreatur av olika slag vid de olika kreatursräkningarna från 1873/1913. Såsom därav framgår, har antalet kor under nämnda 40-årsperiod ökats med omkring 2 360 000, eller

Kreatursskötsel.

drygt 25 % samt antalet ungdjur med 3 000 000, eller omkring 60 %. Ännu mycket starkare har svinstammen ökat; den uppgick år 1873 till 7 125 000 djur men år 1913 till icke mindre än 25 660 000, eller mer än 3 gånger så många. Däremot har fåraveln, som huvudsakligen drives på de stora godsen i norra och östra Tyskland men däremot mycket obetydligt i övriga delar av landet, starkt avtagit i omfattning, varvid fårstammen reducerats från 25 000 000 djur till föga mera än en femtedel därav.

Av de i tab. 19 anförda relativa talen framgår emellertid, att trots den starka ökningen i kreatursstammens storlek denna dock icke förmått hålla jämna steg med den ännu starkare folkökningen, i det att antalet nötkreatursenheter på 1 000 invånare, som år 1873 uppgick till 534, år 1912 gått tillbaka till 433. Tyskland har dock bättre än många andra industristater förmått hålla sin kreatursstam uppe i förhållande till folkmängden.

*In- och
utförsel
av animaliska
produkter
m. m.*

De i tab. 20 meddelade uppgifterna angående in- och utförsel ådagalägga tydligt den tyska kreatursskötselns oförmåga att tillgodose det egna landets starkt växande behov av animaliska livsmedel. Av levande djur visa hästar och nötkreatur från 1890-talets början ett stort importöverskott, varemot den under 1870- och första hälften av 1880-talen omfattande införseln av svin och spädgrisar högst avsevärt inskränktes efter den starka höjningen av tullen å levande svin år 1885. Trots den härav framkallade uppblomstringen av den tyska svinaveln, som redan i det föregående belysts med siffror över svinstammens storlek, har dock efter år 1900 importöverskottet av svin åter börjat tilltaga och var under åren närmast före kriget uppe i omkring 110 000 djur årligen. Härtill får läggas ett importöverskott av fläsk vid samma tidpunkt å 150 000 deciton.

Av övriga animaliska livsmedel producerades i Tyskland under 1870- och 1880-talen i det närmaste hela behovet, ja av smör och mjölk åtskilligt därutöver för export, men från 1890-talets början blev den inhemska produktionen allt otillräckligare och den starkt växande förbrukningen av dessa varuslag måste i allt större utsträckning tillgodoses genom import. Av ister och oleomargarin har under hela tiden förekommit en betydande import, som numera nått en mycket stor omfattning; 1911/13 importerades i årligt genomsnitt 1 296 000 deciton ister och oleomargarin, huvudsakligen för den stora margarinindustriens behov, vilken nått den omfattningen, att den under samma år kunde exportera närmare 380 000 deciton.

Vid sidan av importen av levande djur och animaliska livsmedel förekom, såsom tab. 20 utvisar, även en mycket stor import av foderämnen, emedan den inhemska foderproduktionen icke var tillräcklig för kreatursstammens behov. Den årliga importen av oljekakor uppgick vid tiden närmast före år 1914 till 5 295 000 deciton, importen av kli till 14 616 000 deciton och av andra foderämnen till 4 061 000 deciton.

Av alla jordbrukets produkter var det vid tiden närmast före kriget endast socker, som Tyskland förmådde i någon avsevärd utsträckning producera utöver sitt eget behov. Vid 1870-talets början översteg sockerproduktionen endast föga förbrukningen, men därefter ökades produktionen så hastigt, att redan femårsperioden 1896/1900 förmådde uppvisa ett exportöverskott av 10 204 000 deciton, efter vilken tid samma överskott visserligen gått något tillbaka, men dock aldrig understigit 8 000 000 deciton.

Sammanfattning.

Som en slutlig sammanfattning av det föregående kan sägas, att Tyskland företer bilden av ett land, där jordbrukets båda grenar gynnats av ett starkt tullskydd och därigenom förmått prestera en betydande produktionsökning. Trots denna ökning i den inhemska produktionen har dock landet, på grund

av den i ännu hastigare tempo fortgående folkökningen, i allt större omfattning för sitt näringsbehov nödgats lita till import av såväl vegetabiliska som animaliska livsmedel.

Tab. 16. Åkerjordens användning.

År	Vete	Råg	Korn	Havre	Baljväxter	Andra sädeslag	All säd	Rotfrukter	Foderväxter	Andra växtslag	Träda	Summa	Naturlig äng
<i>Areal, i 1 000 hektar.</i>													
1878	1 819	5 950	1 623	3 753	1 132	1 135	15 412	3 444	3 958	527	2 486	25 827	5 914
1883	1 927	5 817	1 754	3 774	974	1 245	15 491	3 832	3 895	464	2 080	25 762	5 903
1893	2 045	6 017	1 627	3 906	783	1 055	15 433	4 141	4 104	358	1 735	25 771	5 916
1900	2 051	5 982	1 706	4 105	639	1 041	15 524	4 505	4 030	276	1 439	25 774	5 956
1913	2 010	6 521	1 711	4 445	373	814	15 874	4 995	3 648	241	765	25 523	5 992
<i>I procent av åkerarealen.</i>													
1878	7.1	23.0	6.3	14.5	4.4	4.4	59.7	13.3	15.3	2.0	9.7	100	22.9
1883	7.5	22.6	6.8	14.6	3.8	4.8	60.1	14.9	15.1	1.8	8.1	100	22.9
1893	7.9	23.4	6.3	15.2	3.0	4.1	59.9	16.1	15.9	1.4	6.7	100	23.0
1900	8.0	23.2	6.6	15.9	2.5	4.0	60.2	17.5	15.6	1.1	5.6	100	23.1
1913	7.9	25.5	6.7	17.4	1.5	3.2	62.2	19.6	14.3	0.9	3.0	100	23.5

Tab. 17. Skörden, i 1 000 deciton.

Årligen	Vete	Spelt	Råg	Korn	Havre	Potatis	Hö från odlad jord	Ängshö
1878/80	24 182	4 655	58 303	21 801	45 253	207 010	72 650	216 307
1881/85	24 164	4 602	57 639	21 948	41 266	241 521	54 804	170 300
1886/90	26 463	4 055	58 445	22 051	45 831	244 504	55 087	174 037
1891/98	29 408	3 989	68 049	23 504	49 197	288 165	57 241	187 324
1899/05	35 925	4 638	92 131	30 859	71 211	426 762	83 506	241 998
1906/10	37 608	4 489	103 960	32 135	84 603	449 985	107 215	262 224
1911/13	43 610	4 161	115 623	34 384	86 452	462 349	87 343	256 141

Tab. 18. Skörd och förbrukning av vete, råg, korn och havre.

Årligen	V e t e					R å g				
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
				per in- vånare	kg.				per in- vånare	kg.
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.
1878/80	24 182	+ 2 007	3 115	23 074	51.6	58 303	+ 6 661	9 067	55 897	125.0
1881/85	24 164	+ 4 703	3 225	25 642	55.5	57 639	+ 7 385	8 963	56 061	121.3
1886/90	26 463	+ 3 147	3 318	26 292	54.3	58 445	+ 7 574	9 908	56 111	115.9
1891/95	28 623	+ 9 157	3 368	34 412	67.5	65 483	+ 6 294	9 900	61 877	121.4
1896/00	33 807	+ 10 816	3 381	41 242	75.7	77 841	+ 5 944	10 105	73 680	135.3
1901/05	34 918	+ 19 342	3 138	51 122	87.1	94 530	+ 3 973	10 296	88 207	150.3
1906/10	37 608	+ 19 050	3 209	53 449	85.0	103 960	- 2 010	10 398	91 552	145.5
1911/13	43 610	+ 18 409	3 401	58 618	88.1	115 623	- 6 811	10 285	98 527	148.0

Tab. 18 (forts.).

Årligen	K o r n					H a v r e				
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in- vånare					per in- vånare
	1 000 dt.	1 000 dt	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.
1878/80	21 801	+ 1 532	2 428	20 905	46.7	45 253	+ 1 705	5 955	41 003	91.7
1881/85	21 948	+ 3 575	2 540	22 983	49.7	41 266	+ 2 449	6 019	37 696	81.6
1886/90	22 051	+ 6 023	2 572	25 502	52.7	45 831	+ 1 696	6 168	41 359	85.5
1891/95	23 460	+ 9 104	2 537	30 027	58.9	47 535	+ 2 033	6 402	43 166	84.7
1896/00	26 119	+ 11 183	2 510	34 792	63.9	59 130	+ 3 894	6 431	56 593	103.9
1901/05	31 230	+ 14 150	2 579	42 801	72.9	71 747	+ 3 829	6 794	68 782	117.2
1906/10	32 135	+ 24 339	2 497	53 977	85.8	84 603	+ 859	6 871	78 591	124.9
1911/13	34 384	+ 33 162	2 418	65 128	97.9	86 452	+ 1 520	6 915	81 057	121.8

Tab. 19 a. Antalet kreatur.

År	Hästar			Nötkreatur				Får	Getter	Svin	Nöt- kreaturs- enheter
	Över 3 år	Ung- hästar och föl	Summa	Oxar och tjurar	Kor	Ungnöt och kalvar	Summa				
1873	2 903 829	448 402	3 352 231	1 679 935	8 961 221	5 135 546	15 776 702	24 999 406	2 320 002	7 124 088	22 375 27
1883	2 963 109	559 436	3 522 545	1 630 239	9 087 293	5 069 232	15 786 764	19 189 715	2 640 994	9 206 195	22 556 99
1892	3 290 185	546 088	3 836 273	1 563 719	9 946 255	6 045 860	17 555 834	13 589 662	3 091 508	12 174 442	24 537 95
1900	3 557 497	637 864	4 195 361	1 393 788	10 458 631	7 087 273	18 939 692	9 692 501	3 266 997	16 807 014	26 653 95
1904	3 687 517	579 886	4 267 403	1 406 708	10 456 137	7 468 723	19 331 568	7 907 173	3 329 881	18 920 666	27 361 77
1907	3 764 773	580 274	4 345 047	1 463 618	10 966 998	8 199 928	20 630 544	7 703 710	3 533 970	22 146 532	29 214 44
1912	3 865 226	657 833	4 523 059	1 280 241	10 944 283	7 957 497	20 182 021	5 803 445	3 410 396	21 923 707	28 839 95
1913	.	.	.	1 564 042	11 320 460	8 109 842	20 994 344	5 520 837	3 548 384	25 659 140	.

Tab. 19 b. Relativa antalet kreatur.

År	Antal kreatur på 1 000 hektar åker och äng						Antal nötkreatursenheter		
	Hästar	Nöt- kreatur	Därav kor	Får	Getter	Svin	på 1 000 hektar åker o. äng	på 1 000 hektar åker	på 1 000 invånare
1873	106	497	282	788	73	225	705	866	534
1883	111	499	287	606	83	291	712	876	488
1892	121	554	314	429	98	384	774	952	485
1900	132	597	330	306	103	530	840	1 034	473
1904	135	609	326	249	105	596	862	1 062	460
1907	137	650	346	243	111	698	921	1 134	471
1912	144	640	347	184	108	696	915	1 130	433
1913	.	666	359	175	113	814	.	.	.

Tab. 20. In- och utförsel av jordbruksprodukter m. m.

Årligen	Vete, 1 000 dt.			Råg, 1 000 dt.			Korn, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	4 080	4 588	— 508	6 978	1 509	+ 5 469	2 343	1 154	+ 1 189
1876/80	7 713	5 490	+ 2 223	8 877	1 313	+ 7 564	3 520	2 036	+ 1 484
1881/85	6 036	494	+ 5 542	7 484	99	+ 7 385	3 640	688	+ 2 952
1886/90	4 699	26	+ 4 673	7 593	19	+ 7 574	5 394	261	+ 5 133
1891/95	10 794	300	+ 10 494	6 468	174	+ 6 294	8 374	180	+ 8 194
1896/00	13 979	1 748	+ 12 231	8 512	948	+ 7 564	10 261	193	+ 10 068
1901/05	20 893	1 359	+ 19 534	7 396	2 164	+ 5 232	13 329	315	+ 13 014
1906/10	22 661	2 097	+ 20 564	4 536	5 064	— 528	23 539	21	+ 23 518
1911/13	24 439	3 903	+ 20 536	4 274	8 334	— 4 060	32 812	30	+ 32 782

Årligen	Malt, 1 000 dt.			Havre, 1 000 dt.			Majs, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	411	135	+ 276	1 900	1 127	+ 773	542	69	+ 473
1876/80	539	177	+ 362	2 945	1 091	+ 1 854	2 086	159	+ 1 927
1881/85	569	83	+ 486	2 710	261	+ 2 449	2 185	7	+ 2 178
1886/90	719	23	+ 696	1 751	55	+ 1 696	2 599	1	+ 2 598
1891/95	742	31	+ 711	2 184	151	+ 2 033	5 497	1	+ 5 496
1896/00	990	119	+ 871	4 441	547	+ 3 894	13 358	0	+ 13 358
1901/05	992	104	+ 887	5 209	1 380	+ 3 829	9 497	1	+ 9 496
1906/10	720	93	+ 627	4 506	3 648	+ 858	8 684	1	+ 8 683
1911/13	481	184	+ 297	5 997	4 477	+ 1 520	9 348	0	+ 9 348

Årligen	Annan omalen spannmål, 1 000 dt.			Vetemjöl och -gryn, 1 000 dt.			Rågmjöl, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	631	898	— 267	1 107	1 203	— 96	.	.	.
1876/80	927	891	+ 36	1 714	1 582	+ 132	.	.	.
1881/85	655	223	+ 432	449	1 078	— 629	.	.	.
1886/90	934	117	+ 817	211	1 356	— 1 145	.	.	.
1891/95	1 541	53	+ 1 488	419	1 422	— 1 003	.	.	.
1896/00	1 731	77	+ 1 654	390	1 451	— 1 061	15	1 068	— 1 053
1901/05	1 940	122	+ 1 818	293	437	— 144	19	837	— 818
1906/10	2 572	152	+ 2 420	171	1 306	— 1 135	18	981	— 963
1911/13	4 125	172	+ 3 953	163	1 758	— 1 595	11	1 799	— 1 788

Årligen	Annan malen spannmål, 1 000 dt.			Potatis, 1 000 dt.			Oljekakor, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	.	.	.	409	1 459	— 1 050	164	285	— 121
1876/80	.	.	.	369	2 217	— 1 848	257	297	— 40
1881/85	130	40	+ 90	345	2 127	— 1 782	984	333	+ 651
1886/90	27	47	— 20	585	1 431	— 846	1 762	380	+ 1 382
1891/95	31	140	— 109	1 613	831	+ 782	3 154	768	+ 2 386
1896/00	66	339	— 273	1 892	1 385	+ 507	4 381	1 259	+ 3 122
1901/05	52	461	— 409	2 289	2 175	+ 114	5 335	1 668	+ 3 667
1906/10	25	846	— 821	3 177	1 626	+ 1 551	6 849	1 864	+ 4 985
1911/13	7	956	— 949	6 662	2 474	+ 4 188	7 932	2 637	+ 5 295

Tab. 20 (forts.).

Årligen	Kli, 1 000 dt.			Andra foderämnen, 1 000 dt.			Socker, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	—	—	—	.	.	.	243	256	— 13
1876/80	783	273	+ 510	.	.	.	72	1 289	— 1 217
1881/85	1 207	420	+ 787	.	.	.	39	4 674	— 4 635
1886/90	2 911	508	+ 2 403	.	.	.	45	6 056	— 6 011
1891/95	4 159	300	+ 3 859	.	.	.	28	7 641	— 7 613
1896/00	6 685	135	+ 6 550	.	.	.	12	10 216	— 10 204
1901/05	8 495	136	+ 8 359	966	37	+ 929	36	9 410	— 9 374
1906/10	11 937	103	+ 11 834	3 251	94	+ 3 157	35	9 031	— 8 996
1911/13	14 804	188	+ 14 616	4 161	100	+ 4 061	21	8 192	— 8 171

Årligen	Hästar, st.			Nötkreatur, st.			Får, st.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	64 104	29 980	+ 34 124	262 677	256 676	+ 6 001	339 480	1 151 451	— 811 971
1876/80	67 916	39 308	+ 28 608	234 586	270 383	— 35 797	460 681	1 353 421	— 892 740
1881/85	68 128	18 219	+ 49 909	154 552	230 644	— 76 092	59 737	1 341 942	— 1 282 205
1886/90	80 289	11 660	+ 69 129	158 103	101 506	+ 56 597	5 539	968 355	— 962 816
1891/95	85 582	8 646	+ 76 936	288 490	14 925	+ 273 565	5 247	343 870	— 338 623
1896/00	115 106	9 641	+ 105 465	206 773	9 658	+ 197 115	1 795	181 650	— 179 855
1901/05	116 373	10 940	+ 105 433	316 238	9 253	+ 306 985	1 653	154 436	— 152 783
1906/10	118 451	1 929	+ 116 522	226 410	4 371	+ 222 039	11 306	53 632	— 42 326
1911/13	133 929	1 874	+ 132 055	217 859	2 080	+ 215 779	10 215	16 456	— 6 241

Årligen	Svin (äldre), st.			Spädgrisar, st.			Kött, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	776 051	245 204	+ 530 847	194 697	34 821	+ 159 876	186	54	+ 132
1876/80	1 130 043	329 508	+ 800 535	201 448	25 808	+ 175 640	253	55	+ 198
1881/85	887 685	397 205	+ 490 480	180 611	26 782	+ 153 829	103	86	+ 17
1886/90	433 559	190 573	+ 242 986	143 915	13 626	+ 130 289	126	129	— 3
1891/95	691 285	10 333	+ 680 952	74 418	10 977	+ 63 441	281	59	+ 222
1896/00	82 111	6 862	+ 75 249	1 495	4 224	— 2 729	556	40	+ 516
1901/05	73 241	13 061	+ 60 180	1 447	2 246	— 799	271	21	+ 250
1906/10	101 227	7 037	+ 94 190	1 444	1 292	+ 152	268	8	+ 260
1911/13	127 818	18 324	+ 109 494	998	597	+ 401	408	8	+ 400

Årligen	Fläsk, 1 000 dt.			Talg, 1 000 dt.			Ister, oleomargarin, m. m. 1 000 dt.			Margarin, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	.	.	.	118	39	+ 79	384	32	+ 352	.	.	.
1876/80	.	.	.	118	25	+ 93	492	25	+ 467	.	.	.
1881/85	.	.	.	74	6	+ 68	310	0	+ 310	.	.	.
1886/90	.	.	.	92	8	+ 84	543	0	+ 543	.	.	.
1891/95	.	.	.	154	6	+ 148	833	1	+ 832	.	.	.
1896/00	.	.	.	217	9	+ 208	1 221	1	+ 1 220	3	1	+ 2
1901/05	262	95	+ 167	249	7	+ 242	1 203	1	+ 1 202	2	0	+ 2
1906/10	133	16	+ 117	277	6	+ 271	1 248	1	+ 1 247	1	19	— 18
1911/13	171	15	+ 156	403	3	+ 400	1 296	0	+ 1 296	1	379	— 378

Tab. 20 (forts.).

Årligen	Smör, 1 000 dt.			Ost, 1 000 dt.			Mjök och grädde, 1 000 dt.			Ägg, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	62	160	— 98	58	34 + 24	—	—	—	—	167	105 +	62
1876/80	84	142	— 58	53	37 + 16	34	213	— 179	318	160 +	158	
1881/85	45	127	— 82	25	41 — 16	45	201	— 156	189	21 +	168	
1886/90	67	109	— 42	76	26 + 50	62	140	— 78	409	15 +	394	
1891/95	75	76	— 1	87	19 + 68	131	37	+ 94	699	7 +	692	
1896/00	115	37	+ 78	136	13 + 123	119	61	+ 58	1 050	6 +	1 044	
1901/05	260	15	+ 245	174	13 + 161	230	70	+ 160	1 259	10 +	1 249	
1906/10	397	3	+ 394	189	5 + 184	505	66	+ 439	1 481	14 +	1 467	
1911/13	552	2	+ 550	228	8 + 220	393	55	+ 338	1 681	20 +	1 661	

Källhänvisning. Tab. 16. Åren 1878 och 1883: *Statistisches Handbuch für das deutsche Reich*, del I, Berlin 1907; år 1893: *Vierteljahrsheft zur Statistik des deutschen Reichs*, 1894, IV; år 1900: *Vierteljahrsheft* 1902, III; år 1913: *Vierteljahrsheft* 1915, IV.

Tab. 17. Åren 1878—1906: *Statistisches Handbuch für das deutsche Reich*; åren 1907—1913: *Vierteljahrsheft*, 1914, I.

Tab. 19. *Vierteljahrshefte*.

Tab. 20. Den officiella handelsstatistiken.

Anmärkningar till tabellerna. Tab. 16. Fullständiga uppgifter om den för varje särskilt växtslag använda åkerarealen insamlas icke årligen utan endast vid de med längre tids mellanrum återkommande allmänna räkningarna, vilka för perioden 1878—1913 alla äro medtagna i tab. 16. Årliga arealuppgifter föreligga endast beträffande vissa viktigare växtslag.

I tab. 16 ingå under "andra sädesslag" spelt, bovete, majs m. m. samt under "andra växtslag" trädgårdsväxter på åkerjord och handelsväxter. Såsom "foderväxter" räknas klöver, luzern och gräs till såväl hö som grönfoder samt, för åren 1893, 1900 och 1913 säd till grönfoder, som däremot vid de två första räkningarna ingår under resp. sädesslag. "Trädan" omfattar även den areal, varå odlats baljväxter till gröngödsling. "Naturlig äng" omfattar "Wiesen".

Tab. 17. Uppgifter om skörden finnas endast för de i tabellen upptagna växtslagen. På grund av förändrad metod för uppgiftsinsamlingen äro uppgifterna för åren 1878—1898 icke direkt jämförbara med de följande årens uppgifter.

Tab. 18. Beträffande omräkningen av mjöl till omalen spannmål se anm. till tab. 8, sid. 22.

Tab. 19. Uppgifterna grunda sig för alla i tabellen upptagna år på direkta räkningar och avse den 1 eller 2 december resp. år. För mellanliggande år saknas uppgifter om kreatursantalet.

Beträffande omräkningen till nötkreatursenheter, se anm. till tab. 4, sid. 12.

5. Nederländerna.

Naturförhållanden. Landets yta utgöres så gott som uteslutande av glaciala eller alluviala bildningar, lera, sand och torv. Låglandet (marsklandet), som upptager de västra och norra provinserna, täckes av fruktbart lerslam, som avsatts av havet och floderna; det är, med undantag för de sankaste trakterna, till största delen uppodlat och utgör det viktigaste produktionsområdet för jordbrukets produkter. De sandiga områdena (*geests*) upptaga landets högre belägna, inre delar och bestå till större delen av magra hedar. Slutligen ha såväl i geestområdet som marsklandet mossarna en mycket stor utbredning, i det att de beräknas upptaga icke mindre än 14 % av landets yta. Av mossarna har emellertid numera en betydande areal uppodlats, och i övrigt bilda de vidsträckt naturliga ängar.

Jordmånens beskaffenhet är av mycket stor betydelse för jordbruket i synnerhet i fråga om valet av kulturväxter, och olikheterna mellan marsklandet och geestområdet äro i detta avseende mycket stora.

På grund av sitt mot havet öppna läge har landet ett utpräglat kustklimat med ringa variation mellan sommar och vinter. Nederbörden är visserligen icke anmärkningsvärt stor, men luften är starkt fylld med fuktighet. De svala somrarna och det fuktiga klimatet äro av stor betydelse för jordbrukets produktionsriktning, i det att de i hög grad befördra gräsväxten men i stället äro mindre gynnsamma faktorer för spannmålsodlingen.

Tullskydd¹.

Enligt en från år 1862 gällande tulltaxa fanns en låg tull på spannmål och mjöl, men denna uppgick för de viktigare sädesslagen till endast 0.40 gulden per 100 kg., och år 1877 upphävdes spannmålstullen helt och hållet. I fråga om de animaliska produkterna har importen av levande djur, smör och ägg varit fri, medan införseln av kött och fläsk varit belagd med tull, som för färskt och saltat kött uppgått till 6 gulden per 100 kg. och för fläsk fr. o. m. år 1908 till 0.75 gulden; före sistnämnda tidpunkt var även färskt fläsk tullfritt. Nederländerna kunna alltså i fråga om jordbruksprodukter i huvudsak betecknas som ett utpräglat frihandelsland.

Spannmålsodling.

Det är nyss framhållet, att Nederländernas fuktiga kustklimat är av stor betydelse för jordbrukets karaktär, ett förhållande som tager sig ett tydligt uttryck redan i de i tab. 21 meddelade uppgifterna angående åkerns och ängens areal. Under femårsperioden 1886/90 upptog åkern en areal av 860 000 hektar, medan ängens areal uppgick till 1 139 000 hektar, eller nära en tredjedel mera, och denna proportion emellan de båda ägoslagens omfattning har bibehållit sig i huvudsak oförändrad under hela den följande tiden. Den stora ängsarealen återverkar i sin tur på åkerjordens användning för olika växtslag, emedan åkern, tack vare den rikliga tillgången på foder från de naturliga ängarna, mera odelat kan användas för odling av säd och rotfrukter.

Det utan jämförelse viktigaste sädesslaget är i Nederländerna liksom i Tyskland rågen, som väl låter sig nöja med den magra och sandiga jord-

¹ Se närmare bilagan, sid. 91.

månen i det holländska *geestområdet*. Den upptog på 1870- och 1880-talen omkring 200 000 hektar eller 23 % av hela åkerarealen, och den har från mitten av 1890-talet tillväxut såväl absolut som relativt, så att rågarealen i medeltal för åren 1911/13 uppgick till 227 000 hektar eller 25.9 % av åkerarealen. En motsatt utveckling har veteodlingen undergått. Denna, som huvudsakligen är lokaliserad till marsklandsområdena, upptog i mitten av 1870-talet en areal av 93 000 hektar men uppgick under åren 1911/13 till endast 58 000 hektar, en tillbakagång med nära 40 %. Även kornarealen har under samma tid gått tillbaka från 47 000 till 27 000 hektar, varemot arealen för havre ökats från 108 000 till 139 000 hektar. I Nederländerna drives en mycket omfattande och lönande odling av ärter och bönor, huvudsakligen för export. Denna odling, som på 1870-talet upptog en areal av närmare 60 000 hektar, visade under de närmaste 20 åren en tendens till ökning, men har sedan åter gått tillbaka, så att den vid periodens slut upptog en något mindre areal än vid dess början. Vid undersökningsperiodens början odlades slutligen i icke så ringa omfattning även spelt och bovete, men dessa sädesslag ha alltmera undanträngts och spela numera en mycket underordnad roll vid sidan av övriga sädesslag.

Hela den för säd använda arealen har gått tillbaka från 557 000 till 512 000 hektar och dess relativa andel av hela åkerarealen från omkring 65 % till 58.4 %. Alltjämt är dock sistnämnda procenttal högre än motsvarande tal för de flesta andra länder.

Tack vare en starkt ökad avkastning per hektar visa spannmålsskördarna en gynnsammare utveckling än arealerna (se tab. 22). Veteskörden var, trots den starka nedgången i arealen, lika stor vid periodens slut som under senare hälften av 1870-talet, rågskörden har under hela perioden ökats med omkring 60 %, medan arealen ökats endast med 13 %, och hela spannmåls-skörden har samtidigt ökats med över 10 %, under det att spannmålsarealen undergått en i det närmaste lika stor relativ minskning. De ökade hektar-skördarna äro ett resultat av ett målmedvetet arbete på jordbrukets förbättrande genom rationell skötsel av jorden, användning av förädlad utsäde och andra åtgärder.

Vid undersökningsperiodens början kunde jordbruket tillgodose omkring $\frac{2}{3}$ av landets vete- och rågförbrukning, men redan under perioden 1877/86 var, såsom tab. 23 utvisar, nettoimporten betydligt större än den inhemska skörden, och från denna tid har förbrukningen i allt högre grad varit hänvisad till importerad vara. I genomsnitt för åren 1911/13 uppgick den inhemska skörden icke fullt till 20 % av hela förbrukningen. I fråga om rågförbrukningen är proportionen mellan inhemska och importerad vara åtskilligt gynnsammare, men trots den betydliga ökningen av rågproduktionen förmådde densamma icke täcka mera än omkring 60 % av behovet. Även av korn har landet under hela perioden importerat betydliga kvantiteter, under det att havreskörden under 1870- och 1880-talet var fullt tillräcklig för det egna behovet, men även ifråga om detta sädesslag är produktionen numera för liten i förhållande till förbrukningen, så att närmare $\frac{1}{3}$ därav måste importeras.

Den del av Nederländernas åkerjord, som icke är besädd med säd, användes till större delen för odling av rotfrukter. Rotfruktsarealen uppgick åren 1874/75 till 166 000 hektar och har därefter oavbrutet ökats, så att den vid världskrigets utbrott utgjorde 266 000 hektar. Dess relativa andel av åkerarealen har vuxit från 22 % vid mitten av 1880-talet till 30 % vid periodens slut. Det är i synnerhet potatisodlingen som på de sandiga mar-

*Skörd och
förbruk-
ning av
spannmål.*

*Odling av
rotfrukter
och foder-
växter.*

kerna nått en storartad omfattning och numera upptager en areal av 165 000 hektar. Även sockerbetsodlingen har under de två sista årtiondena utvecklats hastigt. Skörden av potatis har under periodens lopp fördubblats, och sockerbetsskörden under samma tidrymd i det närmaste femdubblats. Foderrotfrukterna upptogo år 1911 en areal av 35 000 hektar.

Vallarealen är däremot mycket obetydlig, endast omkring 60 000 hektar eller 7 % av hela åkerarealen. Det är, som redan nämnts, den rikliga tillgången på naturliga ängar, som gjort det överflödigt att i större utsträckning odla gräsväxter på åkern. Mest undanträngda äro de odlade vallarna i provinsen Overijssel, där av den till 62 000 hektar uppgående åkerarealen endast 1 000 hektar, eller mindre än 2 %, utgöras av vall; förklaringen här till ligger däruti, att de naturliga ängarna i samma provins uppgå till icke mindre än 137 000 hektar, d. v. s. mera än dubbelt så stor areal som åkern.

Förutom de i det föregående nämnda kulturväxterna odlas i Nederländerna i ovanligt stor utsträckning köksväxter, blommor och frukt, vilka som bekant utgöra viktiga exportartiklar.

Kreaturs- skötsel.

Naturen har emellertid hänvisat den holländske jordbrukaren att i sin näring lägga större vikt vid kreatursskötseln än vid växtodlingen för direkt försäljning. För nötkreaturen erbjuda de vidsträckta ängarna med deras av det fuktiga klimatet befordrade, rikliga gräsväxt en saftig näring. Tack vare dessa gynnsamma betingelser samt ett målmedvetet avelsarbete har där utvecklats sig kreatursraser, som utmärka sig för en mycket hög mjölkproduktion och som genom stor export av avelsdjur vunnit spridning långt över landets gränser.

Bland nötkreaturen har, såsom tab. 24 utvisar, kornas antal under perioden 1875—1913 visserligen icke ökats mera än från 923 000 till 1 110 000 st., men då deras avkastning under samma tid vuxit starkt, är landets mjölkproduktion numera avsevärt större än på 1870-talet. Det kan för övrigt vara av intresse att konstatera, att under periodens första hälft, då i många andra länder kreatursskötseln fick starkt ökad betydelse på grund av det rådande prisförhållandet mellan spannmål och animaliska produkter, koantalet i Nederländerna befann sig i tillbakagång, och att den egentliga ökningen inträffade först med det nya århundradets början. Samma utveckling ha övriga slag av nötkreatur undergått. Gödboskapen, som i tab. 24 sammanräknats med tjurar, har från år 1900 till 1913 fördubblats till antalet, och även oxar och ungdjur visa under samma tid en betydlig ökning, vilket alltsammans tyder på en stark stegring i köttproduktionen.

Den mest intensiva nötkreatursskötseln är lokaliserad till marsklandet. Så uppgår i provinsen Utrecht antalet nötkreatur på 1 000 hektar åker och äng till 1 500, medan motsvarande medeltal för hela landet utgör 1 000 samt för provinsen Groningen stannar under 600.

Fårstammen, som år 1875 uppgick till 941 000 djur, gick under de följande 20 åren, på grund av ullprisets fall och mossarnas fortgående uppodling, tillbaka till 679 000 djur men har därefter åter tillvuxit i antal och utgjorde år 1913 842 000 djur. Fåraveln, som numera drives huvudsakligen för köttproduktionens skull, förekommer mest i de ofructbara dyn- och geestområdena. Där drives även den mest omfattande svinaveln, vilken under senare år nått en storartad utveckling i samband med mejerirörelsen. Antalet svin har vuxit från 338 600 år 1875 till 1 350 200 år 1913 eller i det närmaste 4-dubblats på mindre än 40 år.

Under åren 1875 till 1895 tillväxte landets kreatursstam långsammare än

folkmängden, så att antalet nötkreatursenheter på 1 000 invånare gick tillbaka från 468 till 385, men därefter har kreatursstammen vuxit hastigare än folkmängden, och år 1913 hade motsvarande relationstal åter ökats till 412.

Trots den rikliga tillgången på inom landet producerat foder bygger den intensiva nötkreatursskötseln på en omfattande import av utländska fodermedel. Så utgjorde, såsom tab. 25 utvisar, nettoimporten av majs i genomsnitt för åren 1911/13 icke mindre än 6 110 000 deciton.

För förädling av den producerade mjölken har uppstått en storartad mejeriindustri, vars produkter i form av smör och ost äro bland landets viktigaste exportvaror. Så uppgick i genomsnitt för åren 1911/13 utförselöverskottet av smör till 330 000 deciton och av ost till ett värde av 20.5 milj. floriner. Även av margarin exporteras mycket stora kvantiteter.

Från Nederländerna exporteras årligen ett stort antal levande nötkreatur. På 1870-talet uppgick denna export till över 80 000 djur, och ehuru densamma sedan denna tid gått något tillbaka, utgjorde den dock ännu under åren 1911/13 omkring 55 000 djur. Även av kött och fläsk har under det nya århundradet uppstått en icke obetydlig export, som de sista åren uppgick till över 500 000 deciton.

Av den föregående redogörelsen för det nederländska jordbrukets utveckling torde framgå, att denna näringsgren i Nederländerna liksom i de flesta andra länder under den här behandlade undersökningsperioden varit föremål för en genomgripande omvandlingsprocess, som förskjutit jordbruksnäringens tyngdpunkt från spannmålsodlingen till kreatursskötseln. Härigenom ha visserligen även Nederländerna blivit i hög grad beroende av utlandet i fråga om tillförseln av brödsäd och fodermedel, men tack vare gynnsamma naturliga förutsättningar har dock detta land till skillnad från åtskilliga andra länder genom denna omläggning förmått driva upp sin produktion av animaliska livsmedel så högt, att densamma icke endast förmår täcka det stegrade behovet inom landet utan även medger en mycket betydande export.

In- och utförsel av animaliska produkter m. m.

Sammanfattning.

Tab. 21. Åkerjordens användning.

Årligen	Vete	Råg	Korn	Havre	Baljväxter	Andra sädeslag	All säd	Rotfrukter	Foderväxter	Andra växtslag	Träda	Summa åker	Naturlig äng
<i>Areal, i 1 000 hektar:</i>													
1874/75	93	201	47	108	53	55	557	166	50	.	20	.	.
1876/80	92	200	47	115	59	53	566	177	45	.	16	.	.
1881/85	89	201	48	116	60	47	561	183	56	.	17	.	.
1886/90	84	204	44	116	61	42	551	191	61	41	16	860	1 139
1891/95	66	201	41	134	66	35	543	206	60	35	14	858	1 144
1896/00	67	214	37	130	62	27	537	225	63	31	10	866	1 185
1901/05	58	217	34	139	62	21	531	228	60	37	7	863	1 189
1906/10	55	221	29	140	58	15	518	243	63	33	7	864	1 204
1911/13	58	227	27	139	50	11	512	266	59	35	5	877	1 217
<i>I procent av åkerarealen:</i>													
1886/90	9.7	23.7	5.1	13.5	7.1	4.9	64.0	22.2	7.1	4.8	1.9	100	132.4
1891/95	7.7	23.4	4.8	15.6	7.7	4.1	63.3	24.0	7.0	4.1	1.6	100	133.3
1896/00	7.7	24.7	4.3	15.0	7.2	3.1	62.0	26.0	7.3	3.6	1.1	100	136.8
1901/05	6.7	25.2	3.9	16.1	7.2	2.4	61.5	26.4	7.0	4.3	0.8	100	137.8
1906/10	6.4	25.6	3.4	16.2	6.7	1.7	60.0	28.1	7.3	3.8	0.8	100	139.4
1911/13	6.6	25.9	3.1	15.8	5.7	1.3	58.4	30.3	6.7	4.0	0.6	100	138.8

Tab. 22. Skörden, i 1 000 deciton.

Årligen	Vete	Råg	Korn	Havre	Balj- växter	Annan säd	Summa spannmål	Potatis	Sockerbeto- r
1874/75	1 763	2 600	1 113	2 000	773	646	8 895	13 048	4 155
1876/80	1 446	2 444	961	1 996	888	608	8 343	9 882	3 535
1881/85	1 500	2 636	1 069	1 971	953	486	8 615	14 867	4 752
1886/90	1 568	2 842	1 012	2 137	1 079	414	9 052	14 045	5 375
1891/95	1 195	2 913	967	2 480	1 109	346	9 010	16 629	7 392
1896/00	1 314	3 298	896	2 594	1 161	287	9 550	19 062	14 528
1901/05	1 232	3 531	871	2 899	1 259	254	10 046	20 364	12 636
1906/10	1 287	3 875	775	3 148	1 068	205	10 358	21 635	14 711
1911/13	1 453	4 162	716	2 861	936	109	10 237	25 548	19 488

Tab. 23. Skörd och förbrukning av vete, råg, korn och havre.

Årligen	V e t e					R å g				
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in- vånare					per in- vånare
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.
1877/86	1 468	+ 2 503	139	3 832	92	2 565	+ 1 913	358	4 120	99
1887/96	1 376	+ 3 627	114	4 889	105	2 949	+ 2 420	362	5 007	107
1896/00	1 314	+ 4 114	104	5 324	105	3 298	+ 2 186	381	5 103	101
1901/05	1 232	+ 4 847	90	5 989	110	3 531	+ 2 794	386	5 939	109
1906/10	1 287	+ 5 320	85	6 522	112	3 875	+ 2 170	393	5 652	97
1911/13	1 453	+ 6 222	90	7 585	124	4 162	+ 3 052	404	6 810	111

Årligen	K o r n					H a v r e				
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in- vånare					per in- vånare
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.
1877/86	1 012	+ 816	42	1 786	43	2 014	- 160	120	1 734	42
1887/96	986	+ 1 220	38	2 168	46	2 320	+ 90	129	2 281	49
1896/00	896	+ 1 014	33	1 877	37	2 594	+ 468	134	2 928	58
1901/05	871	+ 1 998	30	2 839	52	2 899	+ 428	143	3 184	59
1906/10	775	+ 2 393	26	3 142	54	3 148	+ 670	144	3 674	63
1911/13	716	+ 2 516	24	3 208	52	2 861	+ 1 173	143	3 891	64

Tab. 24 a. Antalet kreatur.

År	Hästar			Nötkreatur				Får	Getter	Svin	Nötkreatursenheter
	Över 3 år	Under 3 år	Summa	Tjurar och gödboskap	Kor	Oxar, ungnöt och kalvar	Summa				
1875	213 400	46 400	259 800	83 800	923 300	458 400	1 465 500	941 000	153 000	338 600	1 782 700
1880	222 000	56 300	278 300	86 000	908 000	475 600	1 469 600	847 600	157 600	334 800	1 788 618
1885	218 700	51 400	270 100	87 100	901 400	521 500	1 510 000	774 100	158 900	442 000	1 817 002
1890	217 100	56 100	273 200	91 000	900 600	541 300	1 532 900	819 400	164 800	578 800	1 870 348
1895	210 700	55 100	265 800	84 200	904 400	554 700	1 543 300	679 200	169 700	662 200	1 870 937
1900	225 300	69 700	295 000	84 200	965 800	605 600	1 655 600	770 700	179 500	746 600	2 021 703
1904	221 779	73 508	295 287	81 054	973 098	636 311	1 690 463	606 785	165 497	861 840	2 050 037
1910	238 566	88 811	327 377	168 083	1 068 361	790 499	2 026 943	389 036	224 231	1 259 844	2 478 701
1913	242 472	91 973	334 445	167 080	1 109 679	819 840	2 096 599	842 018	232 478	1 350 204	2 560 493

Tab. 24 b. Relativa antalet kreatur.

År	Antal kreatur på 1 000 hektar åker och äng						Antal nötkreatursenheter		
	Hästar	Nötkreatur	Därav kor	Får	Getter	Svin	på 1 000 hektar åker och äng	på 1 000 hektar åker	på 1 000 in-vånare
1875	.	.	.	.	.	.	.	.	468
1880	.	.	.	.	.	.	.	.	440
1885	135	756	451	387	80	221	909	2 112	419
1890	137	769	452	411	83	290	938	2 178	410
1895	132	764	448	336	84	328	926	2 172	385
1900	144	806	470	375	87	364	985	2 329	390
1904	144	824	474	296	81	420	999	2 385	372
1910	158	976	514	428	108	606	1 193	2 858	417
1913	158	996	527	400	110	642	1 217	2 902	412

Tab. 25. In- och utförsel av jordbruksprodukter m. m.

Årligen	Vete, 1 000 dt.			Råg, 1 000 dt.			Korn, 1 000 dt. ¹			Malt, 1 000 dt. ¹		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1867/76	1 110	250	+ 860	.	.	.	755	253	+ 502	.	.	.
1877/86	4 600	2 390	+ 2 210	3 195	1 380	+ 1 815	1 252	436	+ 816	.	.	.
1887/96	7 050	4 410	+ 2 640	4 459	2 288	+ 2 171	2 760	1 540	+ 1 220	.	.	.
1896/00	10 248	7 854	+ 2 394	4 820	2 903	+ 1 917	3 400	2 386	+ 1 014	.	.	.
1901/05	14 022	11 316	+ 2 706	5 538	2 987	+ 2 551	4 832	2 834	+ 1 998	.	.	.
1906/10	14 648	11 624	+ 3 024	4 696	2 774	+ 1 922	6 650	4 720	+ 1 930	472	110	+ 362
1911/13	18 480	14 627	+ 3 853	6 180	3 443	+ 2 737	8 196	6 316	+ 1 880	603	106	+ 497

¹ För åren 1867—1905 är malt redovisat under korn.

Årligen	Havre, 1 000 dt.			Majs, 1 000 dt.			Bovete, 1 000 dt.			Vetemjöl, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1867/76	40	320	— 280	.	.	.	2	0	+ 2	220	40	+ 180
1877/86	570	730	— 160	.	.	.	1	0	+ 1	300	80	+ 220
1887/96	1 680	1 590	+ 90	.	.	.	173	74	+ 99	910	170	+ 740
1896/00	3 104	2 636	+ 468	6 059	1 900	+ 4 159	225	69	+ 156	1 410	120	+ 1 290
1901/05	3 874	3 446	+ 428	4 440	1 241	+ 3 199	142	76	+ 66	1 712	106	+ 1 606
1906/10	3 786	3 116	+ 670	6 310	1 710	+ 4 600	172	53	+ 119	1 896	174	+ 1 722
1911/13	6 083	4 910	+ 1 173	8 763	2 653	+ 6 110	213	63	+ 150	1 940	163	+ 1 777

Årligen	Rågmjöl, 1 000 dt.			Hästar, st.			Nötkreatur, st.			Kött o. fläsk, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1867/76	14	1	+ 13	6 838	8 679	— 1 841	5 808	93 710	— 87 902	1	7	— 6
1877/86	163	99	+ 64	7 304	9 501	— 2 197	1 944	78 776	— 76 832	2	7	— 5
1887/96	350	188	+ 162	9 350	10 253	— 903	128	70 944	— 70 816	3	47	— 44
1896/00	420	245	+ 175	15 480	10 248	+ 5 232	739	49 095	— 48 356	5	135	— 130
1901/05	425	267	+ 158	18 938	14 199	+ 4 739	1 763	46 308	— 44 545	14	156	— 142
1906/10	565	404	+ 161	33 543	16 407	+ 17 136	1 714	62 715	— 61 001	33	561	— 528
1911/13	994	789	+ 205	40 109	20 100	+ 20 009	1 005	56 708	— 55 703	54	577	— 523

Årligen	Margarin, 1 000 dt. ¹			Smör, 1 000 dt. ¹			Ost, 1 000 floriner			Ägg, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1867/76	.	.	.	19	187	— 168	72	9 713	— 9 641	—	—	—
1877/86	.	.	.	19	441	— 422	73	9 887	— 9 814	45	4	+ 41
1887/96	.	.	.	39	649	— 610	85	10 941	— 10 856	45	7	+ 38
1896/00	5	458	— 453	13	195	— 182	79	13 775	— 13 696	61	32	+ 29
1901/05	4	481	— 477	16	230	— 214	87	16 498	— 16 411	62	41	+ 21
1906/10	6	484	— 478	18	304	— 286	94	18 526	— 18 432	94	126	— 32
1911/13	13	589	— 576	25	355	— 330	97	20 641	— 20 544	149	216	— 67

¹ För åren 1867—1896 är margarin redovisat under smör.

Källhänvisning. Tab. 21, 22 och 24. *Verslagen en Mededeelingen van de Directie van den Landbouw* (årlig) samt *Jaarcijfers voor het koninkrijk der Nederlanden*.

Tab. 25. Sistnämnda publikation.

Anmärkningar till tabellerna. Uppgifter om åkerjordens användning, skörden och kreatursantalet insamlas årligen.

Tab. 21. "Andra sädesslag" omfatta rubrikerna *spelt* och *zandboekweit*, samt "foderväxter" rubriken *klaver- en kunstweiden*. Arealen för "andra växtslag" har erhållits genom att från hela åkerarealen draga summan av de i tabellen särskilt redovisade växtlagen samt trädan.

Tab. 22. Skördekvantiteterna äro uppgivna i rymdmätt; vid omräkning till vikt har en hektoliter räknats motsvara i deciton: vete 0.76, råg 0.71, vinterkorn 0.61, sommarkorn 0.64, havre 0.46, baljväxter 0.75, andra sädesslag 0.65, potatis 0.65.

Tab. 23. Beträffande omräkningen av mjöl till omalen spannmål se anm. till tab. 8, sid. 22.

Tab. 24. Uppgifter saknas för åren 1905—1909 samt 1911—1912. Uppgifterna avse kreatursantalet under sommaren.

Beträffande omräkningen till nötkreatursenheter se anm. till tab. 4, sid. 12.

6. Belgien.

Ehuru Belgien till sin utsträckning är ett helt litet land, äro de naturliga *Naturförhållanden.* förutsättningarna för jordbruket i hög grad växlande. Av den största betydelsen är härvid jordmånens beskaffenhet. Närmast kusten upptages landet av dyner, bildade av mager sand, som icke medger drivandet av jordbruk i större skala. Öster därom samt utefter norra gränsen fram till Scheldes dalgång utbreder sig ett område av samma beskaffenhet som det angränsande nederländska marsklandet med mäktiga leravlagringar, som äro uppodlade till bördiga åkerfält eller upptagas av rika ängar. Inom ett vidsträckt bälte söder och öster härom är jordmånen sandig och ursprungligen mager, var emot i det något högre liggande, mellersta Belgien jordmånen utgöres av lera, delvis blandad med sand och av lättare beskaffenhet, men genomgående mycket bördig. I söder höjer sig, landet ytterligare upp emot Ardenernas bergstrakter, som till stor del äro upptagna av skogar och mossar, medan den för jordbruket använda arealen här har mindre omfattning än i någon annan del av landet.

Klimatet är i större delen av landet ett milt och fuktigt kustklimat. Nederbörden är dock icke stor i de lågt liggande trakterna i västra Belgien, men blir allt större, ju mera landet höjer sig, och uppgår i Ardenerna till 1 500 mm. om året. Sistnämnda trakter ha därjämte ett hårdare klimat, som är mindre gynnsamt för jordbruket.

I mellersta Belgien är jorden samlad i ganska stora gårdar, men i övrigt är landet uppdelat på ett mycket stort antal små och medelstora brukningsdelar, av vilka många innehas av industriarbetare. Efterfrågan på jord i smålotter är mycket stor, vilket medfört icke endast en alltjämt fortgående styckning av jorden utan även en stark stegring av jordpriserna, som innebär en bestämd olägenhet för jordbruksnäringen och försvagar de belgiska jordbrukarnas ekonomiska ställning. En mycket stor del (omkring 70 %) av Belgiens jord brukas icke av ägarna själva utan är utarrenderad.

Jordfördelning.

Belgien är som bekant ett synnerligen tätt bebyggt och i hög grad industrialiserat land, vilket givetvis för jordbruket underlättar avsättningen av dess produkter. Den jordbruksidkande befolkningen uppgick år 1880 till 1 199 000 personer och år 1895 till 1 205 000; den har sålunda under nämnda tid visserligen förmått hålla sitt absoluta antal uppe, men dess relativa andel av landets hela folkmängd, som redan år 1880 icke uppgick till mera än 21.72 %, hade år 1895 ytterligare sjunkit till 18.80 %.

Jordbruksbefolkning.

Importen av vete, råg, korn och baljväxter har, med undantag för en kort tid i början av 1870-talet, under hela undersökningsperioden varit tullfri, varemot havre alltsedan år 1895 varit belagd med en tull av 3 francs per 100 kg. samt vetemjöl med 2 francs. Medan sålunda de förnämsta av spannmålsodlingens produkter saknat varje tullskydd, har den belgiska handelspolitiken inriktat sig på att skydda den inhemska kreatursskötseln genom rätt betydande tullar. Före år 1887 rådde visserligen praktiskt taget tullfrihet även för de flesta animaliska produkter, men nämnda år infördes tull på fårskt

Tullskydd.¹

¹ Se närmare bilagan, sid. 92.

kött i hela eller halva djur med 15 francs per 100 kg., annat färskt kött 30 francs samt levande nötkreatur och får med 1—5 francs per 100 kg., varjämte importen av smör år 1895 belades med en tull av 20 francs per 100 kg. Däremot är alltjämt införseln av hästar, svin och ägg tullfri.

Den odlade jordens användning. Belgien kan sägas vara den moderna, intensivt och rationellt bedrivna småbrukskulturens hemland, och redan vid den här behandlade undersökningsperiodens början stod jordbruket på en högt utvecklad ståndpunkt. Den vegetabiliska produktionen var, såsom av tab. 26 framgår, vid ifrågavarande tidpunkt till övervägande del inriktad på spannmålsodling. Vetearealen upptog vid jordbruksräkningen år 1866 icke mindre än 17.8 % av hela åkerjorden och rågarealen 18.2 %, eller de båda egentliga brödsädsslagen tillsammans 36 %, vilket är mera än i något annat land. En betydlig del av rågskörden användes dock icke som människoföda utan till foder åt kreaturen. Härjämte odlades i något mindre utsträckning havre, spelt, korn och baljväxter. Inalles uppgick all den med säd besädda arealen till 1 005 000 hektar, eller 63.3 % av hela åkerarealen.

Sedan sistnämnda tidpunkt och i synnerhet efter år 1880 ha emellertid avsevärda förändringar inträffat i spannmålsodlingens omfattning. Den redan i det föregående åtskilliga gånger framhållna förskjutningen i de vegetabiliska och animaliska livsmedlens ömsesidiga prisläge till de senares förmån har givetvis icke kunnat undgå att inverka även på det belgiska jordbrukets produktionsriktning, och verkningarna härav ha ytterligare förstärkts genom de år 1887 införda skyddstullarna på flera av kreatursskötselns viktigaste produkter. Veteodlingen har här såsom i flertalet andra länder varit den mest känsliga för det förändrade prisläget, och den härför använda arealen har gått starkt tillbaka. På de 15 åren 1880—1895 minskades vetearealen med mer än en tredjedel, och även under de följande åren fortsatte nedgången, så att vetearealen år 1910 upptog endast 161 000 hektar mot 283 000 hektar år 1866. Rågodlingen har däremot under hela perioden bibehållit sig i ungefär oförändrad omfattning, tack vare den omständigheten att, såsom redan nämnts, en god del av rågskörden finner användning som kreatursfoder. Havreodlingen har under perioden ökat i omfattning, men ökningen har icke, trots det sedan år 1895 åtnjutna tullskyddet samt den stora lättheten att få avsättning för skörden som foder åt den talrika häststammen, varit så stor som i många andra länder. Kornarealen har under perioden gått tillbaka från 44 000 till 35 000 hektar, och arealerna för baljväxter och »annan säd» äro numera endast $\frac{1}{3}$ resp. $\frac{1}{4}$ så stora som år 1866. Hela spannmålsarealen har under samma tidrymd gått tillbaka från 1 005 000 till 770 000 hektar, eller med 23 %, men alltjämt upptager densamma dock 57 % av hela åkerarealen.

Spannmålsodlingens tillbakagång motsvaras till en del av ökad rotfruktsodling, vars areal mellan 1866 och 1910 ökats från 218 000 till 313 000 hektar, eller med i det närmaste 50 %. Den starkaste ökningen visar arealen för sockerbeter, som under samma tid vuxit från 18 075 till 60 242 hektar, varemot potatisarealen visserligen mellan 1866 och 1880 ökades från 171 398 till 199 357 hektar men därefter åter gått tillbaka, så att densamma år 1910 icke hade större omfattning än vid periodens början. Alltjämt upptager dock potatisarealen icke mindre än 12.7 % av hela åkerarealen, vilket är betydligt mera än i de flesta andra länder. En stor del av potatisskörden användes till kreatursföda.

Innebörden av spannmålsodlingens tillbakagång framträder dock tydligast

i belysning av den samtidigt inträffade minskningen i hela åkerarealen. Medan denna år 1866 uppgick till 1 589 000 hektar, var den år 1910 endast 1 351 000 hektar, eller 238 000 hektar mindre. Samtidigt har den naturliga ängens areal ökats från 366 000 till 518 000 hektar. Den belgiske jordbrukaren har således funnit det med sin fördel förenligt att i rätt betydlig utsträckning igenlägga sina åkrar till naturliga ängar. Däremot har, såsom tab. 26 utvisar, arealen för de på åkerjorden odlade foderväxterna under hela perioden bibehållit sig i det närmaste oförändrad.

Det är redan i det föregående framhållet, att jordmänen i olika delar av landet är i hög grad växlande, och landets jordbrukare ha förstått att vid valet mellan olika kulturväxter i hög grad anpassa sig efter de för de särskilda växterna lämpliga naturförhållandena. Det kan i detta sammanhang vara av intresse att se, i vilken mån den utveckling jordbruket under den här behandlade undersökningsperioden undergått på växtodlingens område varit likformig för hela landet. Till belysning härav meddelas i efterföljande tablå en sammanställning av arealen för de fem viktigaste växtslagen vid olika tidpunkter inom tre olika provinser, av vilka Anvers representerar det sandiga området i norra Belgien, Hainaut det bördiga mellersta Belgien samt Luxembourg Ardenernas bergstrakter.

	År	Vete hektar	Råg hektar	Havre hektar	Potatis hektar	Sockerbetor hektar
Anvers	1866	10 777	47 580	13 158	17 156	622
	1880	8 543	46 803	15 033	20 939	742
	1895	4 299	44 852	11 742	22 228	781
	1910	2 228	43 902	12 556	25 162	723
Hainaut	1866	69 714	25 062	32 315	15 458	9 465
	1880	68 129	25 485	34 576	18 761	14 836
	1895	43 309	24 323	35 333	14 453	19 201
	1910	40 633	16 643	35 218	10 685	18 496
Luxembourg	1866	4 398	11 740	36 511	14 140	79
	1880	5 894	9 297	39 347	15 860	28
	1895	3 019	11 846	42 759	15 418	17
	1910	4 114	11 093	42 868	16 445	27

Såsom ovanstående sammanställning utvisar, är i provinsen Anvers rågen det utan jämförelse viktigaste sädesslaget, och denna ställning har densamma intagit under hela perioden. Näst rågen kommer havren, men även vete odlades på 1860-talet i ganska betydande omfattning; sedan denna tid har dock veteodlingen gått mycket starkt tillbaka, så att den år 1910 upptog endast 2 228 hektar emot 10 777 hektar år 1866. I stället har under samma tid inträffat en betydlig stegring i odlingen av potatis, som tydligen visat sig bättre passande för den sandiga jordmänen än det mera fordrande vetet. I den bördiga provinsen Hainaut är vete huvudsädet, och även här har visserligen odlingen av detta sädesslag drabbats av den allmänna tillbakagången, men dock icke tillnärmelsevis i lika hög grad som i förutnämnda provins. Däremot visar rågarealen en anmärkningsvärt stor tillbakagång i Hainaut från 1895 till 1910. I provinsen Luxembourg slutligen träder odlingen av vete och råg helt och hållet tillbaka för havreodlingen, som under den här behandlade perioden ytterligare befest sin ställning.

Tack vare hög arbets- och kapitalintensitet, god anpassning efter naturförhållandena samt rationell skötsel lämnar det belgiska jordbruket en hög avkastning per hektar, vilken, ehuru jordmänen av naturen ingalunda överallt är så rik, likväl är den högsta som något land i Europa kan uppvisa.

Spannmålsskördens tillräcklighet.

Såsom redan framhållits, var veteodlingen under undersökningsperiodens första del mycket omfattande, men den förmådde dock icke tillgodose mera än omkring hälften av landets hela veteförbrukning (se tab. 28), och allteftersom å ena sidan veteodlingen gått tillbaka och å andra sidan befolkningen starkt ökats, har en allt större del av förbrukningen måst tillgodoses genom införsel; i genomsnitt för åren 1911/13 utgjorde den inhemska skörden endast omkring 20 % av hela veteförbrukningen. Den omfattande rågodlingen har bättre förmått tillgodose landets behov, men under de sista åren före världskriget inträdde en betydlig ökning av förbrukningen, som drev upp det årliga införselöverskottet till 1 329 000 deciton från 475 000 deciton under närmast föregående femårsperiod. Av korn har under hela perioden förekommit ett stort införselöverskott, som under åren 1911/13 utgjorde icke mindre än 80 % av hela förbrukningen. Även av havre importeras numera rätt betydande kvantiteter.

Kreaturskötsel.

Den i tab. 28 gjorda sammanställningen av inhemska skörd och införselöverskott av de viktigaste sädesslagen ger en åskådlig bild av Belgiens avtagande förmåga av självförsörjning icke endast i fråga om den egentliga brödsäden utan även i fråga om de sädesslag, som till övervägande del användas till kreatursfoder. Trots det att spannmålsodlingen alltmera inriktats på produktion av fodersäd och hela åkerbrukets huvuduppgift numera blivit att tjäna kreaturskötseln, har denna så vuxit i omfattning och intensitet, att den inhemska foderproduktionen blivit allt otillräckligare. Ett talande uttryck härför är det växande importöverskottet av oljekakor; i medeltal för åren 1871/75 uppgick detta till 330 000 deciton, men åren 1911/13 hade detsamma ökats till 1 775 000 deciton. Tab. 29 visar även genomgående en betydlig ökning av kreaturstammen.

Hästaveln har av gammalt för den belgiska jordbruksnäringen varit en viktig inkomstkälla, i synnerhet i mellersta Belgien, som utgör hemorten för åtskilliga, till sina egenskaper utmärkta raser. Den har under förevarande tidrymd ytterligare utvecklats. Visserligen har antalet gamla hästar gått tillbaka från 224 000 till 204 000 st., men i stället ökades antalet unghästar och föl från 59 000 till 112 000, vilket uppenbart tyder på en ökad uppfödning av ungdjur. Samtidigt ägde dock en fullständig omkastning rum i proportionen mellan in- och utförsel, så att det i början av 1870-talet befintliga utförselöverskottet på 3 200 hästar vid periodens slut förbytts i ett årligt införselöverskott på mera än 20 000 djur. Trots en betydligt stegrad utförsel av levande hästar har nämligen införseln ökats i ännu högre grad, så att i genomsnitt för åren 1911/13 antalet införda hästar utgjorde icke mindre än 54 000 st. emot 31 000 st. utförda. Men medan utförseln består av värdefulla avelsdjur, utgöres de införda hästarna till övervägande del av slaktdjur, varigenom värdet av de förra, trots deras långt mindre antal, betydligt överstiger värdet av de senare. Så utgjorde exempelvis under år 1910 införseln 51 956 djur med ett värde av 22 892 000 kr. samt utförseln 34 576 djur med ett värde av 42 647 000 kr.

Den belgiska nötkreaturskötseln har under de sista årtiondena före världskriget undergått en stark utveckling och står på en i kvalitativt avseende mycket hög ståndpunkt. Nötkreaturens antal har ökats från 1 242 000 år 1866 till 1 880 000 år 1910, vilket senare motsvarar 1 006 djur på 1 000 hektar åker och äng, eller ungefär lika mycket som i Nederländerna. Kreaturskötseln är inriktad på framställande av såväl mjölk som gödboskap och avelsdjur. För tillvaratagande av mjölken har från slutet av 1880-talet

uppvuxit ett stort antal andelsmejerier. Under hela perioden har, såsom tab. 30 utvisar, förekommit en betydande införsel av levande nötkreatur, vilken i synnerhet var stor under åren 1873/1887, då tullfrihet rådde på nötkreatur, men medan införseln under 1870- och 1880-talen till någon del uppvägdes av en samtidig utförsel, har den senare numera praktiskt taget alldeles upphört, enär den inhemska förbrukningen för sin räkning tagit i anspråk allt inom landet producerat kött.

Fårstammen har reducerats från 586 000 st. år 1866 till 185 000 st. år 1910, och samtidigt har den under periodens förra del betydliga utförseln av får helt och hållet upphört, medan alltjämt årligen omkring 160 000 får införas i landet. Däremot har svinstammen ökats från 632 000 st. till 1 494 000 st., eller mer än det dubbla. Under 1870- och 1880-talen ägde en avsevärd import och export rum av levande svin, men denna rörelse har numera upphört.

Av animaliska livsmedel importeras ytterligare rätt betydande partier kött och fläsk samt smör, ost och ägg ävensom under senare år talg, ister och oleomargarin såsom råvaror för den inhemska margarindustrien. Endast av mjölk och grädder har Belgien ett exportöverskott, som i medeltal för åren 1911/13 uppgick till 19 000 deciton.

I Belgien har sålunda icke den radikala omläggningen av jordbruket från spannmålsodling till övervägande kreatursskötsel förmått driva upp produktionen av animaliska livsmedel, så att den täcker den talrika befolkningens behov, utan landet är hänvisat att fylla en stor del av förbrukningen av såväl vegetabiliska som animaliska livsmedel genom import från utlandet.

Sammanfattning.

Tab. 26. Åkerjordens användning.

År	Vete	Råg	Korn	Havre	Baljväxter	Annan säd	All säd	Rotfrukter	Foderväxter	Andra växtslag	Ren träda	Summa åker	Naturlig äng
<i>Areal, i 1 000 hektar.</i>													
1866	283	289	44	230	38	121	1 005	218	178	134	54	1 589	366
1880	276	278	40	250	33	91	968	268	186	112	42	1 576	351
1895	180	284	40	249	26	57	836	293	193	97	31	1 450	397
1910	161	269	35	260	13	32	770	313	181	78	9	1 351	518
<i>I procent av åkerarealen.</i>													
1866	17.8	18.2	2.8	14.5	2.4	7.6	63.3	13.7	11.2	8.5	3.3	100	23.0
1880	17.5	17.6	2.5	15.9	2.1	5.8	61.4	17.0	11.8	7.1	2.7	100	22.3
1895	12.4	19.6	2.8	17.2	1.8	3.9	57.7	20.2	13.2	6.7	2.1	100	27.4
1910	11.9	19.9	2.6	19.2	1.0	2.4	57.0	23.2	13.4	5.8	0.6	100	38.3

Tab. 27. Skörden, i 1 000 deciton.

Årligen	Vete	Råg	Korn	Havre	Baljväxter	Annan säd	Summa spannmål	Potatis	Sockerbetor	Foderrotfrukter	Hö från odlad jord	Hö från nat. äng
<i>a) Enligt de allmänna räkningarna.</i>												
1866	4 029	4 534	826	3 823	.	.	.	17 203	5 561	.	.	.
1880	4 316	4 110	777	3 971	523	1 315	15 012	24 873	11 229	34 829	.	15 158
1895	3 483	5 059	865	4 374	.	.	.	28 808	17 149	48 652	.	15 380
<i>b) Enligt den årliga statistiken.</i>												
1901/05	3 659	5 520	1 013	5 974	348	684	17 198	22 842	16 509	67 054	7 869	8 462
1906/10	3 854	5 708	988	6 413	324	613	17 900	24 878	16 327	70 993	7 934	8 842
1911/13	4 161	5 769	937	6 111	273	562	17 813	30 847	15 430	50 551	6 307	8 402

Tab. 28. Skörd och förbrukning av vete, råg, korn och havre.

Årligen	V e t e						R å g					
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning			Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		
					per in- vånare kg.						per in- vånare kg.	
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.			1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.		
1880	4 316	+ 3 995	391	7 920	143.5		4 110	+ 193	350	3 953	71.6	
1895	3 483	+ 10 913	285	14 111	220.1		5 059	— 151	402	4 506	70.3	
1901/05	3 659	+ 12 230	244	15 645	224.0		5 520	+ 442	365	5 597	80.1	
1906/10	3 854	+ 12 237	231	15 860	215.4		5 708	+ 475	361	5 822	79.1	
1911/13	4 161	+ 14 700	238	18 623	246.1		5 769	+ 1 329	363	6 735	89.0	

Årligen	K o r n						H a v r e					
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning			Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		
					per in- vånare kg.						per in- vånare kg.	
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.			1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.		
1880	777	+ 1 196	52	1 921	34.8		3 971	—	353	3 618	65.5	
1895	865	+ 2 295	57	3 103	48.4		4 374	+ 645	416	4 603	71.8	
1901/05	1 013	+ 2 945	51	3 908	55.9		5 974	+ 444	417	6 001	85.9	
1906/10	988	+ 3 279	48	4 219	57.3		6 413	+ 679	403	6 689	90.8	
1911/13	937	+ 3 567	46	4 458	59.0		6 111	+ 1 275	417	6 969	92.1	

Tab. 29 a. Antalet kreatur.

År	H ä s t a r			N ö t k r e a t u r				Fär	Getter	Svin	Nöt- kreaturs- enheter
	3 år o. däröver	Under 3 år	Summa	Oxar o. tjurar	Kor	Ungnöt o. kalvar	Summa				
1866	224 436	58 727	283 163	.	.	452 211	1 242 445	586 097	197 138	632 301	1 630 152
1880	200 732	71 242	271 974	82 169	796 178	504 468	1 382 815	365 400	248 755	646 375	1 703 974
1895	193 416	78 111	271 527	66 370	802 271	552 337	1 420 978	235 722	241 045	1 163 133	1 827 959
1910	204 960	112 120	317 080	130 852	964 914	783 988	1 879 754	185 373	217 823	1 494 297	2 289 553

Tab. 29 b. Relativa antalet kreatur.

År	Antal kreatur på 1 000 hektar åker och äng							Antal nötkreatursenheter		
	Hästar	Nöt- kreatur	Därav kor	Fär	Getter	Svin		på 1 000 hektar åker o. äng	på 1 000 hektar åker	på 1 000 invånare
1866	145	636	.	300	101	323		834	1 026	337
1880	141	718	413	190	129	335		884	1 081	309
1895	147	769	434	128	131	630		990	1 261	285
1910	170	1 006	516	99	117	800		1 225	1 695	308

Anm. Uppgifterna avse den 31 december resp. år.

Tab. 30. In- och utförsel av jordbruksprodukter m. m.

Årligen	Vete, 1 000 dt.			Råg, 1 000 dt.			Korn, 1 000 dt.		
	Införsel	Utförsel	Överskott	Införsel	Utförsel	Överskott	Införsel	Utförsel	Överskott
1871/75	3 150	672	+ 2 478	960	450	+ 510	1 032	172	+ 860
1876/80	5 019	1 765	+ 3 254	1 493	1 050	+ 443	1 634	380	+ 1 254
1881/85	6 831	2 312	+ 4 519	1 070	955	+ 115	1 972	460	+ 1 512
1886/90	7 768	1 852	+ 5 916	1 019	674	+ 345	2 023	382	+ 1 641
1891/95	12 108	3 627	+ 8 481	477	481	— 4	2 275	484	+ 1 791
1896/00	12 350	3 048	+ 9 302	610	347	+ 263	2 888	573	+ 2 315
1901/05	16 347	3 638	+ 12 709	675	233	+ 442	3 241	489	+ 2 752
1906/10	18 988	5 652	+ 13 336	690	215	+ 475	3 585	493	+ 3 092
1911/13	20 246	4 745	+ 15 501	1 559	230	+ 1 329	4 256	790	+ 3 466

Årligen	Malt, 1 000 dt.			Havre, 1 000 dt. ¹			Majs, 1 000 dt. ¹			Annan omalen spannmål, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75 ...	—	—	—	.	.	.	593	192	+ 401	98	25	+ 73
1876/80 ...	—	—	—	.	.	.	1 631	574	+ 1 057	186	30	+ 156
1881/85 ...	—	—	—	.	.	.	2 099	783	+ 1 316	219	68	+ 151
1886/90 ...	—	—	—	.	.	.	2 860	1 012	+ 1 848	237	88	+ 149
1891/95 ...	173	9	+ 164	.	.	.	3 068	1 118	+ 1 950	253	97	+ 156
1896/00 ...	158	11	+ 147	537	11	+ 526	4 458	1 424	+ 3 034	320	113	+ 207
1901/05 ...	160	8	+ 152	449	5	+ 444	4 749	1 479	+ 3 270	477	206	+ 271
1906/10 ...	155	9	+ 146	685	5	+ 680	5 582	1 723	+ 3 859	618	243	+ 375
1911/13 ...	117	38	+ 79	1 284	9	+ 1 275	6 930	2 055	+ 4 875	1 198	554	+ 644

Årligen	Vetemjöl och -gryn, 1 000 dt. ²			Annan malen spannmål, 1 000 dt. ²			Potatis, 1 000 dt.			Kli, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	535	118	+ 417	.	.	.	382	512	— 130	—	—	—
1876/80	745	196	+ 549	.	.	.	762	323	+ 439	—	—	—
1881/85	618	459	+ 159	.	.	.	696	165	+ 531	—	—	—
1886/90	770	832	— 62	.	.	.	819	205	+ 614	—	—	—
1891/95	784	536	+ 248	156	58	+ 98	706	570	+ 136	114	537	— 423
1896/00	154	197	— 43	14	25	— 11	443	1 314	— 871	179	417	— 238
1901/05	85	444	— 359	14	74	— 60	840	1 584	— 744	463	415	+ 48
1906/10	34	482	— 448	14	75	— 61	1 179	1 092	+ 87	676	450	+ 226
1911/13	31	631	— 600	17	151	— 134	1 339	2 366	— 1 027	670	331	+ 339

¹ För åren 1871—1895 är havre inräknad bland majs.² » » 1871—1892 är annan malen spannmål inräknad bland vetemjöl och -gryn.

Tab. 30 (forts.).

Årligen	Hö m. m., 1 000 dt			Oljekakor, 1 000 dt.			Socker, 1 000 dt.			Sirap, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75 ...	401	93	+ 308	361	31	+ 330	221	783	— 562	51	104	— 53
1876/80 ...	412	76	+ 336	495	13	+ 482	229	654	— 425	110	103	+ 7
1881/85 ...	389	115	+ 274	469	33	+ 436	235	793	— 558	178	198	— 20
1886/90 ...	624	148	+ 476	467	100	+ 367	135	1 171	— 1 036	173	123	+ 50
1891/95 ...	710	412	+ 298	536	226	+ 310	118	1 537	— 1 419	31	27	+ 4
1896/00 ...	1 236	703	+ 533	1 044	462	+ 582	116	2 251	— 2 135	12	15	— 3
1901/05 ...	1 427	822	+ 605	1 807	639	+ 1 168	115	1 615	— 1 500	2	2	± 0
1906/10 ...	1 638	1 154	+ 484	2 335	719	+ 1 616	78	1 565	— 1 487	0	6	— 6
1911/13 ...	1 925	1 199	+ 726	2 466	691	+ 1 775	60	1 455	— 1 395	1	0	+ 1

Årligen	Hästar, st.			Nötkreatur, st.			Får, st.		
	Införsel	Utförsel	Överskott	Införsel	Utförsel	Överskott	Införsel	Utförsel	Överskott
1871/75 ...	8 572	11 778	— 3 206	83 860	27 717	+ 56 143	196 772	169 424	+ 27 348
1876/80 ...	8 558	10 184	— 1 626	125 825	44 182	+ 81 643	215 160	185 755	+ 29 405
1881/85 ...	11 427	12 988	— 1 561	116 664	49 673	+ 66 991	269 688	126 092	+ 143 596
1886/90 ...	18 358	21 177	— 2 819	127 432	29 761	+ 97 671	227 599	43 372	+ 184 227
1891/95 ...	22 040	21 116	+ 924	79 023	2 084	+ 76 939	196 749	3 328	+ 193 421
1896/00 ...	39 983	27 868	+ 12 115	70 294	128	+ 70 166	177 071	84	+ 176 987
1901/05 ...	38 024	26 136	+ 11 888	61 026	103	+ 60 923	165 792	10	+ 165 782
1906/10 ...	49 221	28 833	+ 20 388	69 583	289	+ 69 294	161 456	51	+ 161 405
1911/13 ...	53 839	30 768	+ 23 071	69 412	274	+ 69 138	166 229	12	+ 166 217

Årligen	Svin, st.			Kött och fläsk, 1 000 dt.			Talg, ister, oleo-margarin, 1 000 dt. ¹			Margarin o. konst-ister m. m., 1 000 dt. ¹		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75 ...	79 021	104 500	— 25 479	125	89	+ 36	276	214	+ 62	.	.	.
1876/80 ...	87 731	96 347	— 8 616	273	164	+ 109	286	226	+ 60	.	.	.
1881/85 ...	92 356	101 717	— 9 361	140	97	+ 43	264	283	— 19	.	.	.
1886/90 ...	24 344	86 034	— 61 690	172	126	+ 46	344	325	+ 19	.	.	.
1891/95 ...	106	28 345	— 28 239	224	182	+ 42	310	316	— 6	102	30	+ 72
1896/00 ...	83	337	— 254	199	179	+ 20	369	348	+ 21	1	4	— 3
1901/05 ...	103	89	+ 14	127	81	+ 46	394	370	+ 24	0	4	— 4
1906/10 ...	96	406	— 310	124	57	+ 67	449	414	+ 35	0	3	— 3
1911/13 ...	101	391	— 290	111	48	+ 63	668	506	+ 162	1	12	— 11

¹ För åren 1871—1890 äro margarin och konstister inräknade bland talg, ister o. oleomargarin.

Tab. 30 (forts.).

Årligen	Smör, 1 000 dt.			Ost, 1 000 dt.			Mjöl och grädde, 1000 dt.			Ägg, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	37	46	— 9	30	2	+ 28	0	25	— 25	18	14	+ 4
1876/80	62	48	+ 14	38	2	+ 36	1	32	— 31	54	33	+ 21
1881/85	80	42	+ 38	43	1	+ 42	4	34	— 30	53	47	+ 6
1886/90	107	37	+ 70	47	1	+ 46	5	27	— 22	50	32	+ 18
1891/95	63	29	+ 34	56	1	+ 55	12	28	— 16	68	46	+ 22
1896/00	46	28	+ 18	94	1	+ 93	4	46	— 42	92	79	+ 13
1901/05	41	22	+ 19	120	1	+ 119	9	40	— 31	119	83	+ 36
1906/10	54	17	+ 37	141	1	+ 140	13	48	— 35	127	81	+ 46
1911/13	68	12	+ 56	146	1	+ 145	21	40	— 19	141	85	+ 56

Källhänvisning. Tab. 26, 27 a och 29. *Recensement général de l'Agriculture* samt *Annuaire statistique de la Belgique*, årg. 1909. — Tab. 27 b. *Recensement agricole, années 1900—1909*; åren 1910—1912: *Annuaire statistique de la Belgique*; år 1913: *Annuaire international de statistique agricole*, Tab. 30. Den officiella handelsstatistiken.

Anmärkningar till tabellerna. Uppgifter om åkerjordens användning, skörden samt kreaturens antal insamlas dels vid allmänna, med längre tids mellanrum återkommande räkningar, dels årligen fr. o. m. år 1900. Av den årliga statistikens uppgifter ha här endast medtagits uppgifterna om skörden. Den årliga statistiken omfattar icke bruksningsdelar med mindre areal än 1 hektar, vilkas skörd följaktligen icke ingår i tab. 27 b.

Tab. 26. "Annan säd" omfattar *épeautre, méteil* och *sarrasin*. Till "foderväxter" hava hänförts rubrikerna *trèfle rouge, trèfle incarnat, autres trèfles, lucerne, sainfoin, ray-grass* och *mélanges fourragers* samt till "andra växtslag" *lin, colza, tabac, houblon* och *chicoriée à café*.

Under rubriken "naturlig äng" ingå *prairies fauchées* och *prairies pâturées*.

Tab. 27 a. De för åren 1866, 1880 och 1895 angivna skördekvantiteterna äro beräknade på grundval av hektarskörden i medeltal för närmast föregående tioårsperiod samt arealen för varje växtslag enligt den under det angivna året utförda jordbruksräkningen.

Tab. 28. Beträffande omräkningen av mjöl till omalen spannmål se anm. till tab. 8, sid. 22.

Tab. 29. Uppgifterna om kreaturens antal avse den 31 december. Beträffande omräkningen till nötkreatursenheter se anm. till tab. 4, sid. 12.

7. Storbritannien.

Naturförhållanden. England är i öster och söder ett vågformigt lågland, mestadels bördigt och välodlat; flerstädes går dock kritberggrunden i dagen och där utbreda sig vidsträckta hedar. Norra och västra England samt Wales består till övervägande del av bergstrakter, liksom även Skottland, med undantag av de skotska lågländerna mellan Forth- och Clydefjordarna.

Klimatet i Storbritannien är utpräglad maritimt med ringa växlingar mellan sommar- och vintertemperatur, stor nederbörd och stark molnbildning. Starkast framträda dessa egendomligheter i de västra bergstrakterna, där den årliga nederbörden uppgår till 3 000—4 000 mm., medan densamma öster därom sjunker till 600—800 mm.

Tullskydd. Importtullar på spannmål infördes i Storbritannien i slutet av 1700-talet och bragtes år 1815 upp till en höjd, som till stor del uteslöt utländsk konkurrens, om ock det år 1828 införda glidtullsystemet tidvis medförde en stor spekulativ import. Redan år 1846 avskaffades emellertid spannmålstullarna till större delen, och från och med år 1869 har det engelska jordbruket alldeles saknat tullskydd.

Jordfördelning. Av betydelse för jordbruket är jordegendomens mycket ojämna fördelning. I hela Storbritannien finnas omkring 1.2 milj. jordägare, men av dessa äga endast 320 000 mer än 1 acre (0.405 hektar) och hälften av all odlad jord äges av 7 400 personer. En följd av jordens anhopning i stora domäner på ett fåtal händer är, att den allra största delen av landets jord är utarrenderad; endast omkring 12 % av samtliga jordbrukare äro självägare. Ur driftssynpunkt är jordbruksarealen övervägande fördelad på medelstora och större brukningsdelar, varemot de mindre brukningsdelarna upptaga endast en obetydlig del därav; växlingarna i sistnämnda avseende äro dock betydliga mellan olika delar av landet, i det att brukningsdelarna genomgående äro större i östra England än i västra och norra England samt Skottland.

Den odlade jordens användning. För att rätt förstå jordbrukets ståndpunkt vid början av den här utvalda undersökningsperioden torde det vara nödvändigt att kasta en blick tillbaka på dess föregående utveckling. De under åren 1815/1846 rådande höga spannmålstullarna bidrogo i hög grad att påskynda en redan förut påbörjad utveckling från kreatursskötsel till en allt mera omfattande spannmålsodling, åtföljd av en stark koncentration av jorden på större brukningsdelar, som bäst lämpade sig för sistnämnda gren av jordbruksproduktionen. Efter skyddstullarnas borttagande inträdde en reaktion mot den alltför ensidiga spannmålsodlingen. Den sämre jorden igenlades till äng, och kreatursskötseln fick åter ökad betydelse. Denna omläggning av jordbruksproduktionen innebar otvivelaktigt en bättre anpassning efter naturförhållandena, vilka på grund av den ringa sommarvärmen och den rikliga nederbörden äro synnerligen gynnsamma för gräsväxten. Kreatursskötseln utveckling befördrades även av det ökade välståndet i landet och industriebefolkningens därav framkallade större konsumtion av animaliska livsmedel. Då spannmålspriserna de närmaste

30 åren efter tullarnas upphävande höllo sig väl uppe, var dock den nu antydda utvecklingen fram till mitten av 1870-talet icke så synnerligen hastig och får snarare betraktas som en fortgående naturlig anpassning än som verkan av en genom tullarnas borttagande framkallad utländsk konkurrens.

Växtodlingens allmänna karaktär vid 1870-talets början framgår av de i tab. 31 anförda absoluta och relativa talen. Hela åkerarealen uppgick till 7 351 000 hektar eller 32 % av totalarealen, varjämte funnos naturliga ängar och betesmarker med en areal av 5 214 000 hektar. Mot 100 hektar åker svarade alltså vid denna tid 70.9 hektar naturlig äng. Det var framför allt i de norra och nordvästra grevskapen, som ängarna redan vid denna tid hade sin största omfattning.

Av åkerarealen användes icke mindre än 19.4 % för veteodling, vilket visar, att detta sädesslag vid undersökningsperiodens början trots det i större delen av landet mindre gynnsamma klimatet nått en i jämförelse med andra länder anmärkningsvärt stor omfattning. Råg odlades däremot endast obetydligt och upptog endast 0.3 % av åkern. Viktigare voro korn och havre, som upptogo resp. 13.0 och 14.7 % av åkerarealen. Av de båda sistnämnda sädesslagen är kornet mest utbrett i sydöstra England, havren däremot, som bäst trives i fuktigt och jämförelsevis kyligt klimat, i västra England med Wales samt i Skottland. Hela spannmålsarealen uppgick vid samma tid till 52.4 % av åkerarealen, vilken siffra dock icke kan betecknas som så synnerligen hög, emedan de omfattande naturliga ängarna i hög grad inskränkte behovet att använda den odlade jorden för produktion av foderväxter.

Potatisodlingen har alltid i Storbritannien på grund av den låga potatis-konsumtionen spelat en relativt obetydlig roll, och sockerbetsodlingen har av klimatiska skäl aldrig lyckats nå någon nämnvärd omfattning. Däremot utgjorde foderrotfrukterna ett viktigt led i det engelska växelbruket och odlades i stor omfattning. Samtliga rotfrukter upptogo 17.6 % av åkerarealen. För foderväxterna utgjorde motsvarande procenttal 26.0 och för trädan endast 3.4.

Ännu under 1870-talets första hälft kunde de engelska jordbrukarna glädja sig åt gynnsamma konjunkturer, men mot slutet av nämnda årtionde inträdde ett starkt omslag, föranlett av den övermäktiga konkurrensen på spannmålsmarknaden från Ryssland och de transoceana länderna. På grund av Storbritanniens läge och dess högt utvecklade handel förmådde ingenstädes denna konkurrens göra sig så starkt gällande som i nämnda land, och verkningarna av densamma framträdde så mycket starkare som de icke neutraliserades av några skyddande tullar.

Det var i synnerhet vetepriset, som visade sig känsligt, och redan under de sista åren av 1870-talet sjönk detsamma mycket starkt, medan prisfallet i fråga om övriga spannmålsslag var mindre framträdande, och priserna på de animaliska produkterna länge voro oberörda. Spannmålsodlingen blev mer och mer förlustbringande, och då arrendeavgifterna på jorden voro anpassade efter de förut rådande, högre priserna, blev arrendatorernas ställning mycket svår. Jordbrukarna tvingades att inskränka sin veteodling till den bästa jorden, som ännu kunde giva skälig avkastning, och den magrare jorden igenlades i stor utsträckning till betesmark. Uppgifterna i tab. 31 visa, att vetearealen under de tio åren från 1871/75 till 1881/85 minskades med icke mindre än 328 000 hektar och under de närmast följande tio åren med ytterligare 308 000 hektar, eller tillsammans på 20 år med icke mindre än 45 %. Därmed hade tillbakagången nått sin naturliga gräns; under de följande åren voro förändringarna mindre och torde huvudsakligen få tillskrivas växlingar

i de årliga konjunkturerna. Minimum för vetearealen nåddes under femårsperioden 1901/05 med 662 000 hektar, varefter veteodlingen åter något tilltagit i omfattning, så att densamma i genomsnitt för åren 1911/13 upptog 754 000 hektar.

Den inträffade tillbakagången i veteodlingen var emellertid långt ifrån likformig i alla delar av landet. I de mellersta och östra grevskapen, där det jämförelsevis torra klimatet gjorde odlingen av detta ömtåliga sädesslag mera konkurrenskraftig, har tillbakagången varit minst och i allmänhet uppgått till 40—60 %. I de västra och norra delarna av landet har densamma däremot varit större och uppgick i de tre nordligaste engelska grevskapen till 93—95 %, vilket innebär, att man där nästan alldeles upphört att odla vete.

Då, såsom redan nämnts, priserna å övriga spannmålsslag bättre förmådde hålla sig uppe, blevo förändringarna i deras odling icke så stora. Kornarealen minskades från 958 000 hektar till 675 000 hektar, den obetydliga rågarealen bibehöll sig i det närmaste oförändrad, och havreodlingen, som bättre lämpar sig för landets klimat och som därjämte direkt tjänar kreatursskötseln, har t. o. m. vuxit i omfattning från 1 081 000 till 1 208 000 hektar.

Den sammanlagda arealen för all säd minskades under hela tidsperioden från 3 852 000 till 2 848 000 hektar, eller med drygt 25 %. Denna minskning faller dock helt och hållet på 1800-talets tre sista årtionden, under det att spannmålsodlingen under det nya århundradet bibehållit sig oförändrad.

Den starka inskränkning i spannmålsodlingen, som framtvingades av den inträffade förskjutningen i prisleförhållandet mellan vegetabiliska och animaliska produkter, medförde emellertid icke, som man möjligen kunnat vänta, en motsvarande ökning av den odlade vallens areal. Omläggningen av jordbruket i extensiv riktning genomfördes ännu mera radikalt, och de arealer, som icke längre användes för spannmålsodling, brötos helt ut ur cirkulationen och igenlades till ängar och betesmarker. Härigenom minskades Storbritanniens hela åkerareal från 7 351 000 hektar under femårsperioden 1871/75 till endast 5 890 000 hektar i genomsnitt för åren 1911/13, medan ängsarealen samtidigt ökades från 5 214 000 hektar till 7 062 000 hektar. Mot 100 hektar åker svarade vid periodens början 71 hektar äng, men vid dess slut icke mindre än 120 hektar.

Det har redan flera gånger påpekats, vilken stor inverkan de rådande olikheterna i klimatiskt avseende mellan landets olika delar utövat på jordbrukets utveckling. Detta tager sig även ett mycket starkt uttryck i proportionen mellan åker och äng. Vid en i England år 1895 utförd statistisk undersökning visade det sig, att i landets östra och nordöstra grevskap på 100 hektar åker kommo endast 45 hektar äng, i de sydöstra grevskapen var proportionen 100 : 117, i de sydvästra 100 : 150, och i de norra och nordvästra grevskapen hade ängen dubbelt så stor omfattning som åkern.

De helt förändrade villkoren för jordbrukets produktion ha hårdast drabbat det större jordbruket, som bäst lämpade sig för spannmålsodling och vid vilket denna till följd därav under den föregående tiden drivits mest ensidigt. Den tidigare tendensen till koncentration av jorden på allt större brukningsdelar avbröts därför och efterföljdes av en börjande tendens i motsatt riktning. De mindre brukningsdelarna, som ägde bättre förutsättningar för kreatursskötseln, hade lättare att anpassa sig efter de nya förhållandena och ledo därför mindre av priset på spannmål. Den förut åberopade undersökningen år 1895 visade även, att vid de små brukningsdelarna åkern spelade en mycket oväsentlig roll vid sidan av den naturliga ängen, men att åkerns omfattning växte jämsides med brukningsdelarnas tilltagande storlek.

Det är redan framhållet, att det starka prisfall, som drabbade spannmålen och i främsta rummet vetet, icke ägde någon motsvarighet beträffande de animaliska produkterna och att denna förskjutning i prisläget medförde en genomgripande omläggning av jordbrukets produktion. Den härav föranledda ökningen i kreatursstammens storlek belyses av tab. 34. Antalet nötkreatur har under tiden 1870/1913 ökat från 5.4 milj. till 7.0 milj. djur, eller med något mer än 30 %. Mot 1 000 hektar åker och äng svarade vid periodens början 440 nötkreatur och vid dess slut 539. Fåraveln gynnas i hög grad av klimatet och har tack vare denna omständighet bättre förmått hålla sig uppe än i övriga länder. Fårstammen har av gammalt varit mycket talrik i Storbritannien, i synnerhet i de skotska högländerna; år 1870 räknade den 28.4 milj. djur, eller icke mindre än 2 314 på 1 000 hektar åker och äng, och ännu år 1913 utgjorde hela fårantalet 23.9 milj. djur. I stället har svinaveln i landet som helhet aldrig nått någon större omfattning. Endast i de östra och sydöstra grevskapen drives en omfattande och kvalitativt högt stående svinavel i förening med stor kornodling, men i landets övriga delar spelar densamma en mycket underordnad roll. Svinantalet uppgick år 1870 till 2.2 milj. djur och växte till 2.8 milj. år 1895, men har därefter åter gått tillbaka, så att svinstammen år 1913 var föga större än vid periodens början. På 1 000 hektar åker och äng kommo vid sistnämnda tidpunkt endast 173 svin. Antalet nötkreatursenheter har ökat från 9.5 milj. år 1870 till 10.2 milj. år 1913, eller med omkring 7 %. Kreatursstammens tillväxt är dock långt svagare än folkökningen. På 1 000 invånare kommo år 1870 369 nötkreatursenheter men år 1913 endast 245.

De nu anförda uppgifterna angående förändringarna i kreatursstammen visa, att kreatursskötseln i Storbritannien under den här behandlade perioden visserligen nått en ökad omfattning men att denna ökning i betraktande av den radikala omläggningen av växtodlingen icke kan betecknas som synnerligen stor. Vid bedömande av kreatursskötselns utveckling får man dock icke förbise den betydligt stegrade avkastningen per djur. Jämföres näringsvärdet av den vegetabiliska och animaliska produktionen, är det otvivelaktigt, att för tiden 1871—1900 ökningen i den animaliska produktionen ingalunda varit så stor, att den förmått uppväga den samtidigt inträffade nedgången i spannmålsproduktionen, under det att efter sistnämnda år en ökning åter inträffat i jordbrukets totala produktion, utan att denna likväl vid periodens slut hunnit återtaga, vad densamma under de föregående årtiondena förlorat.

Den nyssnämnda tillbakagången i jordbrukets allmänna produktivitet blir ännu mera framträdande, om den jämföras med den mycket starka befolkningstillväxten. Redan i början av 1870-talet förmådde jordbruket producera endast en mindre del av den talrika industribefolkningens livsmedelsbehov, och sedan denna tid har, som nämnt, befolkningen vuxit starkt i antal, på samma gång som förbrukningen per person tack vare stigande västånd ökat. Den härav framkallade ytterligare tillbakagången i jordbrukets förmåga att bidra till täckande av landets livsmedelsbehov belyses av uppgifterna i tab. 33 och 35.

Redan åren 1886/90 uppgick veteimporten till 67.5 % av förbrukningen, och åren 1911/13 hade densamma vuxit ända till 79.3 % därav, trots det att veteförbrukningen per invånare icke nämnvärt ökat. I fråga om korn och havre har förbrukningen från mitten av 1880-talet bibehållit sig i det närmaste oförändrad, varigenom ökningen i införseln icke varit så stark. På grund av den inhemska kornskördens minskning måste dock numera importeras ungefär hälften av hela kornförbrukningen emot endast en tredjedel under

*In- och ut-
försel av
jordbruks-
produkter
m. m.*

senare hälften av 1880-talet. Därjämte importerar landet hela sitt förråd av socker samt mycket stora kvantiteter majs, vilka likasom den betydliga importen av oljekakor gå till kreaturen såsom kraftfoder.

Hästaveln står i Storbritannien mycket högt, och av hästar har, såsom tab. 35 utvisar, så småningom under periodens lopp upparbetats ett betydande exportöverskott, som i genomsnitt för åren 1911/13 uppgick till icke mindre än 56 000 djur. Importen av kött skedde under periodens förra del övervägande i form av levande djur, men härutinnan har under de sista årtiondena en betydlig förändring inträffat, sedan framstegen på kylteknikens område möjliggjort import i stor skala av fruset och kylt kött från Argentina, Australien och Nya Zeeland. Införselöverskottet av levande nötkreatur ökades under 1870-, 1880- och 1890-talen från 215 000 till 546 000 djur, men har därefter gått tillbaka till endast 82 000 djur i genomsnitt för åren 1911/13. På samma sätt har den ursprungligen mycket stora importen av levande får i det närmaste upphört. I stället har införselöverskottet av kött vuxit från 281 000 deciton till 7 552 000 deciton. Även av svin förekom under periodens förra hälft ett icke obetydligt importöverskott, men detta har sedermera förbytts i ett mindre exportöverskott, varemot fläskimporten under perioden tredubbats. Även av övriga animaliska produkter, såsom smör, margarin, ister, ost och ägg, förefinns en mycket stor och alltjämt växande import.

Några direkta uppgifter angående storleken av landets egen animaliska produktion finnes visserligen icke och följaktligen icke heller några säkra uppgifter angående förbrukningens fördelning på produkter av inhemskt och främmande ursprung. Enligt verkställda beräkningar har emellertid Storbritanniens köttkonsumtion i årligt medeltal under jämförelseperiodens lopp uppgått till följande kvantiteter:¹

	Inhemskt		Importerat		Hela förbrukningen
	1 000 ton	%	1 000 ton	%	1 000 ton
1871/75	1 193	83.5	236	16.5	1 429
1876/80	1 156	74.6	393	25.4	1 549
1881/85	1 161	72.7	436	27.3	1 597
1886/90	1 202	69.1	538	30.9	1 740
1891/95	1 248	64.5	686	35.5	1 934
1896/00	1 253	55.9	988	44.1	2 241
1901/05	1 204	49.1	1 043	50.9	2 247

Ovanstående siffror visa, att den inhemska köttproduktionen under hela tiden bibehållit sig i det närmaste oförändrad och att den ofantliga ökningen i konsumtionen möjliggjorts endast genom en i allt hastigare tempo fortgående stegring av importen.

¹ *The Tariff Commission*, vol. 3, *Report of the Agricultural Committee*, London 1906, § 196.

Tab. 31. Åkerjordens användning.

Årligen	Vete	Råg	Korn	Havre	Baljväxter	All säd	Rotfrukter	Foderväxter	Andra växtslag	Ren träda	Summa åker	Naturligäng
<i>Areal, i 1 000 hektar:</i>												
1871/75	1 427	24	958	1 081	362	3 852	1 295	1 907	45	252	7 351	5 214
1876/80	1 229	22	1 016	1 109	301	3 677	1 257	1 981	40	278	7 233	5 646
1881/85	1 099	20	924	1 179	273	3 495	1 242	1 953	35	297	7 022	6 084
1886/90	971	25	862	1 201	235	3 294	1 223	2 076	47	204	6 844	6 381
1891/95	791	25	849	1 264	199	3 128	1 205	1 963	86	182	6 564	6 666
1896/00	771	26	811	1 217	171	2 996	1 159	2 025	91	147	6 418	6 731
1901/05	662	24	752	1 255	171	2 864	1 127	1 995	94	143	6 223	6 869
1906/10	699	23	690	1 237	187	2 836	1 109	1 837	98	124	6 004	7 031
1911/13	754	22	675	1 208	189	2 848	1 104	1 701	102	135	5 890	7 062
<i>I procent av åkerarealen:</i>												
1871/75	19.4	0.3	13.0	14.7	5.0	52.4	17.6	26.0	0.6	3.4	100	70.2
1876/80	17.0	0.3	14.1	15.3	4.2	50.9	17.4	27.4	0.5	3.8	100	78.1
1881/85	15.7	0.3	13.1	16.8	3.9	49.8	17.7	27.8	0.5	4.2	100	86.6
1886/90	14.2	0.4	12.6	17.5	3.4	48.1	17.9	30.3	0.7	3.0	100	93.2
1891/95	12.0	0.4	12.9	19.3	3.0	47.6	18.4	29.9	1.3	2.8	100	101.6
1896/00	12.0	0.4	12.6	19.0	2.7	46.7	18.0	31.6	1.4	2.3	100	104.9
1901/05	10.6	0.4	12.1	20.2	2.7	46.0	18.1	32.1	1.5	2.3	100	110.4
1906/10	11.6	0.4	11.5	20.6	3.1	47.2	18.5	30.6	1.6	2.1	100	117.1
1911/13	12.8	0.4	11.5	20.5	3.2	48.4	18.7	28.9	1.7	2.3	100	119.9

Tab. 32. Skörden, i 1 000 deciton.

Årligen	Vete	Korn	Havre	Baljväxter	Rotfrukter	Hö
1886/90	19 982	16 181	19 318	4 588	360 780	97 989
1891/95	15 582	15 988	20 492	3 566	357 795	77 233
1896/00	17 100	15 642	19 815	3 413	322 007	87 026
1901/05	14 244	14 091	20 828	3 372	338 373	89 499
1906/10	15 970	13 656	21 418	4 020	370 170	94 730
1911/13	16 346	12 440	19 114	3 292	310 338	88 730

Tab. 33. Skörd och förbrukning av vete, korn och havre.

Årligen	V e t e					K o r n				
	Skörd	Införsel- överskott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- överskott	Utsäde	Förbrukning	
					per in- vånare					per in- vånare
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.
1886/90	19 982	+ 38 730	1 311	57 401	177.9	16 181	+ 8 434	1 215	23 400	72.5
1891/95	15 582	+ 47 914	1 068	62 428	184.2	15 988	+ 11 083	1 197	25 874	76.4
1896/00	17 100	+ 47 341	1 041	63 400	176.8	15 642	+ 10 108	1 143	24 607	68.6
1901/05	14 244	+ 55 456	894	68 806	181.2	14 091	+ 12 387	1 061	25 417	67.0
1906/10	15 970	+ 56 201	944	71 227	179.2	13 656	+ 9 836	973	22 519	56.7
1911/13	16 346	+ 58 750	1 018	74 078	179.4	12 440	+ 11 320	952	22 808	55.2

Tab. 33 (forts.).

Årligen	H a v r e				
	Skörd	Införsel- överskott	Utsäde	Förbrukning	
				1 000 dt.	per in- vånare kg.
1886/90	19 318	+ 7 591	1 814	25 095	77.8
1891/95	20 492	+ 7 700	1 909	26 283	77.6
1896/00	19 815	+ 8 552	1 838	26 529	74.0
1901/05	20 828	+ 8 663	1 894	27 597	72.7
1906/10	21 418	+ 7 501	1 867	27 052	68.1
1911/13	19 114	+ 9 049	1 824	26 339	63.8

Tab. 34 a. Antalet kreatur.

År	Hästar			Nötkreatur				Får	Svin	Nöt- kreaturs- enheter
	Äldre hästar	Ung- hästar	Summa	Kor	Andra över 2 år	Under 2 år	Summa			
1870	965 515	301 194	1 266 709	2 161 804	1 355 993	1 885 520	5 403 317	28 397 589	2 171 138	9 517 268
1875	951 255	388 874	1 340 129	2 253 241	1 585 213	2 174 370	6 012 824	29 167 438	2 229 918	10 118 400
1880	980 464	440 716	1 421 180	2 241 708	1 460 726	2 209 612	5 912 046	26 619 050	2 000 842	9 770 589
1885	976 154	432 635	1 408 789	2 530 197	1 465 505	2 602 262	6 597 964	26 534 635	2 403 380	10 339 849
1890	1 038 705	393 915	1 432 620	2 537 990	1 439 119	2 531 523	6 508 632	27 272 459	2 773 609	10 517 012
1895	1 084 538	460 690	1 545 228	2 485 820	1 431 525	2 436 991	6 354 336	25 792 195	2 884 431	10 408 492
1900	1 078 371	421 772	1 500 143	2 620 901	1 372 532	2 811 737	6 805 170	26 592 226	2 381 932	10 587 893
1905	1 122 419	450 014	1 572 433	2 707 392	1 415 317	2 864 311	6 987 020	25 257 196	2 424 919	10 707 953
1910	1 136 915	408 461	1 545 376	2 767 618	1 353 195	2 916 514	7 037 327	27 102 945	2 349 946	10 888 569
1913	945 334	379 070	1 324 404	2 695 391	1 423 786	2 844 677	6 963 854	23 931 412	2 233 855	10 195 424

Tab. 34 b. Relativa antalet husdjur.

År	Antal kreatur på 1 000 hektar åker och äng					Antal nötkreatursenheter		
	Hästar	Nöt- kreatur	Därav kor	Får	Svin	på 1 000 hektar åker o. äng	på 1 000 hektar åker	på 1 000 invånare
1870	103	440	176	2 314	177	776	1 289	369
1875	106	474	178	2 300	176	798	1 387	367
1880	109	455	173	2 049	154	752	1 366	332
1885	107	501	192	2 015	182	785	1 485	329
1890	108	491	191	2 057	209	793	1 551	321
1895	117	482	189	1 956	219	789	1 611	300
1900	114	518	200	2 026	181	807	1 666	289
1905	120	535	207	1 933	186	819	1 754	276
1910	119	541	213	2 083	181	837	1 834	269
1913	103	539	209	1 852	173	789	1 755	245

Tab. 35. In- och utförsel av jordbruksprodukter m. m.

Årligen	Vete, 1 000 dt.			Korn, 1 000 dt.			Havre, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	22 229	820	+ 21 409	5 613	58	+ 5 555	5 911	172	+ 5 739
1876/80	26 770	691	+ 26 079	6 110	27	+ 6 083	6 522	101	+ 6 421
1881/85	29 904	533	+ 29 371	7 125	47	+ 7 078	6 612	163	+ 6 449
1886/90	28 400	333	+ 28 067	8 467	33	+ 8 434	7 664	73	+ 7 591
1891/95	35 413	296	+ 35 117	11 120	37	+ 11 083	7 795	96	+ 7 699
1896/00	33 863	238	+ 33 625	10 174	66	+ 10 108	8 638	86	+ 8 552
1901/05	44 119	150	+ 43 969	12 417	30	+ 12 387	8 718	55	+ 8 663
1906/10	49 209	372	+ 48 837	9 910	73	+ 9 837	7 658	157	+ 7 501
1911/13	53 089	444	+ 52 645	11 364	154	+ 11 210	9 269	220	+ 9 049

Årligen	Majs, 1 000 dt.			Annan omalen spannmål, 1 000 dt.			Vetemjöl och -gryn, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	9 989	33	+ 9 956	2 365	23	+ 2 342	2 738	143	+ 2 595
1876/80	18 846	241	+ 18 605	2 675	58	+ 2 617	4 313	54	+ 4 259
1881/85	14 204	166	+ 14 038	2 676	59	+ 2 617	7 282	113	+ 7 169
1886/90	16 985	123	+ 16 862	3 083	56	+ 3 027	8 139	178	+ 7 961
1891/95	16 705	73	+ 16 632	3 838	70	+ 3 768	9 829	231	+ 9 598
1896/00	28 409	374	+ 28 035	3 158	65	+ 3 093	10 720	433	+ 10 287
1901/05	23 466	133	+ 23 333	2 553	59	+ 2 494	9 067	453	+ 8 614
1906/10	21 569	281	+ 21 288	1 731	139	+ 1 592	6 245	772	+ 5 473
1911/13	22 290	329	+ 21 961	2 258	250	+ 2 008	5 458	879	+ 4 579

Årligen	Annan malen spannmål, 1 000 dt.			Potatis, 1 000 dt.			Socker, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	32	64	— 32	2 339	1	+ 2 338	8 529	614	+ 7 915
1876/80	276	9	+ 267	4 252	5	+ 4 247	9 899	841	+ 9 058
1881/85	339	20	+ 319	1 719	11	+ 1 708	11 819	857	+ 10 962
1886/90	327	27	+ 300	1 185	16	+ 1 169	12 646	892	+ 11 754
1891/95	407	43	+ 364	1 574	488	+ 1 086	14 370	719	+ 13 651
1896/00	1 299	157	+ 1 142	2 742	181	+ 2 561	15 700	655	+ 15 045
1901/05	1 007	1 521	— 514	3 615	453	+ 3 162	16 186	430	+ 15 736
1906/10	996	2 767	— 1 771	2 722	667	+ 2 055	17 394	463	+ 16 931
1911/13	1 400	2 990	— 1 590	3 134	1 737	+ 1 397	18 915	365	+ 18 550

Årligen	Sirap, 1 000 dt.			Oljekakor, 1 000 dt.			Hästar, st.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75		86		1 572	13	+ 1 559	14 336	3 926	+ 10 410
1876/80	244	149	+ 95	2 060	11	+ 2 049	24 541	3 727	+ 20 814
1881/85	169	243	— 74	2 481	26	+ 2 455	11 028	6 792	+ 4 236
1886/90	207	276	— 69	2 759	36	+ 2 723	13 458	11 768	+ 1 690
1891/95	357	302	+ 55	2 955	26	+ 2 929	22 666	14 987	+ 7 679
1896/00	635	248	+ 387	3 821	37	+ 3 784	45 760	34 501	+ 11 259
1901/05	935	146	+ 789	3 789	2 772	+ 1 017	26 602	35 608	— 9 006
1906/10	1 459	212	+ 1 247	3 390	750	+ 2 640	15 687	59 658	— 43 971
1911/13	1 978	271	+ 1 707	3 836	868	+ 2 968	12 024	68 084	— 56 060

Tab. 35 (forts.).

Årligen	Nötkreatur, st.			Får, st.			Svin, st.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	215 990	745	+ 215 245	864 516	4 844	+ 859 672	74 040	730	+ 73 310
1876/80	272 745	752	+ 271 993	938 704	2 876	+ 935 828	44 613	472	+ 44 141
1881/85	387 282	3 365	+ 383 917	956 316	5 362	+ 950 954	24 355	449	+ 23 906
1886/90	438 098	2 029	+ 436 069	800 599	7 535	+ 793 064	19 437	2 702	+ 16 735
1891/95	448 139	4 656	+ 443 483	407 261	7 372	+ 399 889	967	1 303	— 336
1896/00	549 818	3 388	+ 546 430	607 086	8 870	+ 598 216	227	477	— 250
1901/05	510 468	2 955	+ 507 513	319 272	5 695	+ 313 577	150	666	— 516
1906/10	391 452	4 953	+ 386 499	59 284	8 794	+ 50 490	—	1 181	— 1 181
1911/13	88 018	5 791	+ 82 227	21 201	4 536	+ 16 665	—	752	— 752

Årligen	Kött, 1 000 dt.			Fläsk, 1 000 dt.			Ister, 1 000 dt.			Oleomargarin och renad talg, 1000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	306	25	+ 281	1 286	162	+ 1 124	264	32	+ 232	—	—	—
1876/80	685	22	+ 663	2 283	229	+ 2 054	389	26	+ 363	—	—	—
1881/85	974	28	+ 946	2 080	151	+ 1 929	401	24	+ 377	—	—	—
1886/90	1 546	61	+ 1 485	2 356	196	+ 2 160	524	39	+ 485	—	—	—
1891/95	2 639	67	+ 2 572	2 663	187	+ 2 476	666	103	+ 563	45	25	+ 20
1896/00	4 004	53	+ 3 951	4 015	282	+ 3 733	986	223	+ 763	80	26	+ 54
1901/05	4 927	68	+ 4 859	3 904	165	+ 3 739	934	76	+ 858	95	34	+ 61
1906/10	6 106	92	+ 6 014	3 490	130	+ 3 360	936	87	+ 849	215	91	+ 124
1911/13	7 742	190	+ 7 552	3 221	142	+ 3 079	951	129	+ 822	186	201	— 15

Årligen	Margarin, 1 000 dt. ¹			Smör, 1 000 dt. ¹			Ost, 1 000 dt.			Ägg, 1 milj. st.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	.	.	.	695	37	+ 658	841	23	+ 818	603	4	+ 599
1876/80	.	.	.	962	37	+ 925	886	30	+ 856	760	2	+ 758
1881/85	.	.	.	1 161	48	+ 1 113	924	32	+ 892	901	8	+ 893
1886/90	572	12	+ 560	882	48	+ 834	969	35	+ 934	1 124	19	+ 1 105
1891/95	598	8	+ 590	1 224	40	+ 1 184	1 092	36	+ 1 056	1 378	20	+ 1 358
1896/00	471	9	+ 462	1 649	36	+ 1 613	1 247	33	+ 1 214	1 794	15	+ 1 779
1901/05	494	11	+ 483	2 045	38	+ 2 007	1 303	32	+ 1 271	2 271	127	+ 2 144
1906/10	487	22	+ 465	2 148	42	+ 2 106	1 236	34	+ 1 202	2 201	141	+ 2 060
1911/13	646	19	+ 627	2 108	67	+ 2 041	1 178	36	+ 1 142	2 389	170	+ 2 219

¹ För åren 1871—1887 är margarin inräknat bland smör.

Källhänvisning. Tab. 31, 32 och 34, åren 1870—1913: *Agricultural statistics* för resp. år samt *Statistical Abstract for the United Kingdom*. Tab. 35. Den officiella handelsstatistiken.

Anmärkningar till tabellerna. De i tab. 31 och 34 meddelade siffrorna om åkerjordens användning och kreatursantalet grunda sig på uppgifter, som år-

ligen i början av juni månad insamlas för varje jordbruk med en areal av över 1 *acre*. Skörden (tab. 32) beräknas på grundval av nyssnämnda arealuppgifter samt av lokala ombud lämnade medeltalsuppgifter om hektarskördens storlek.

Tab. 31. Såsom "foderväxter" hava räknats *vetches or tares, lucerne* samt *clover, sainfoin and grass under rotation* och såsom "andra växtslag" *hops, flax, small fruits, carrots* samt *other crops*. — Åren 1877—1889 ingår bland foderväxterna vissa ej specificerade växtslag, som för de övriga åren ingå i arealen för "övriga växtslag".

Tab. 32. Vid reduktion från rymdmått till vikt hava använts följande reduktionstal:

1 <i>bushel</i> vete	= 0.282 deciton;
1 " korn	= 0.233 "
1 " havre	= 0.171 "
1 " baljväxter	= 0.291 "

Tab. 33. Beträffande omräkningen av mjöl till omalen spannmål se anm. till tab. 8, sid. 22.

Tab. 34. Uppgifterna avse kreatursbeståndet vid början av juni månad resp. år. I den engelska statistiken finnes icke genomförd någon bestämd åldersgräns mellan äldre och yngre hästar; till den förstnämnda gruppen hava räknats *horses used for agricultural purposes* och såsom "yngre hästar" *unbroken horses*, ehuru däri ingå även äldre hingstar samt, t. o. m. år 1888, avelsston. Hästar utanför jordbruket inbegripas icke i tabellen. — Under "kor" hava sammanförts de tre rubrikerna *cows and heifers in milk, cows in calf but not in milk* samt *heifers in calf*.

Beträffande omräkningen till nötkreatursenheter se anm. till tab. 4, sid. 12.

8. Frankrike¹.

*Naturför-
hållanden.*

Med hänsyn till ytbildningen kan Frankrike indelas i fyra naturliga områden, nämligen de på gränsen mot Spanien, Italien och Schweiz belägna randbergen, det mellanfranska höglandet, Rhône—Saônedalen samt det franska låglandet, av vilka det sistnämnda utgör en fortsättning av det belgisk—nederländska låglandet och sträcker sig, frånsett Bretagne, utmed havet ända till Pyrenéerna. Såväl randbergen som det mellanfranska höglandet erbjuda till större delen en för jordbruket föga gynnsam jordmån, varemot Rhône—Saônedalen och det franska låglandet täckas av sedimentära jordarter, som särskilt i dalgångarna utefter floderna Somme, Seine, Loire, Garonne och Rhône utmärka sig för stor bördighet. Däremot är hela kuststräckan söder om Loires mynning låg och sandig samt ofta sumpig; den upptages till stor del av vidsträckta hedar, som icke lämna annan avkastning än ett magert bete.

De klimatologiska förutsättningarna för jordbruket äro gynnsamma. Vint-rarna äro i hela landet milda och somrarna även i södra Frankrike ej överdrivet heta. Tack vare det mot havet öppna läget är nederbörden i allmänhet betydlig. Den är minst i de inre, lägre trakterna (Paris 600 mm. årligen) och störst i västra Pyrenéerna och Alperna, där densamma uppgår till 1 000—2 000 mm. Mellan norra och södra Frankrike förefinnas emellertid i klimatologiskt avseende betydande olikheter, vilka äro den förnämsta orsaken till den starka kontrasten mellan det nord- och sydfranska jordbruket i avseende på såväl växtodling som kreatursskötsel.

*Jordför-
delning.*

I Frankrike förekomma ett mycket stort antal små brukningsdelar, men av hela den odlade jorden tillhör likväl närmare hälften de medelstora och större gårdarna (med över 40 hektar). Av landets samtliga jordbrukare äro omkring 70 % självägare, de övriga arrendatorer eller s. k. hälftenbrukare.

*Tull-
skydd.²*

Införseltullen å vete var ända till år 1885 endast 0.60 franc per 100 kg. För att skydda den inhemska veteodlingen mot den starka utländska konkurrensen höjde emellertid statsmakterna under de följande åren vid upprepade tillfällen tullsatsen å vete, så att densamma från år 1894 utgjort icke mindre än 7 francs. För övriga spannmålsslag var importen, med undantag för en kortare tid, fri till år 1885, då en tull infördes av 1.50 franc, vilken efter några år ytterligare höjdes till 3 francs. Även kreatursskötseln har från 1890-talet varit skyddad genom betydande tullar å såväl levande djur som kött, fläsk och smör.

¹ Här behandlas Frankrike i den omfattning detsamma ägde under perioden från 1871 till världskrigets utbrott.

² Se närmare bilagan, sid. 93.

Veteodlingen nådde i Frankrike redan tidigt en mycket stor omfattning, som ställde landet i främsta ledet av världens veteproducerande länder. År 1882 uppgick den med vete besådda arealen, såsom tab. 36 utvisar, till 7 191 000 hektar, eller icke mindre än 28.1 % av hela åkerarealen. De delar av landet, som driva den mest omfattande veteodlingen, äro de bördiga trakterna i norra och västra Frankrike samt slätterna omkring Garonne och Rhône.

Spannmålsodling.

Redan vid början av 1880-talet synes emellertid veteodlingen ha varit på tillbakagång, i det att nämligen vetearealen under tiden 1862—1882 minskats med 99 000 hektar, och med ett mindre avbrott för tiden närmast efter 1894 års tullförhöjning och trots att vetet i vissa trakter vunnit ökad omfattning på rågodlingens bekostnad, har tillbakagången fortsatt under hela den här behandlade undersökningsperioden. I jämförelse med angränsande frihandelsländer har dock Frankrike förmått hålla sin veteodling uppe jämförelsevis väl. De på den årliga statistiken grundade uppgifterna i tab. 36 b utvisa, att vetearealen minskats från 6 936 000 hektar i genomsnitt för femårsperioden 1881/85 till 6 516 000 hektar under åren 1911/13, eller med 6 %, medan veteodlingen i Storbritannien och Belgien under samma tid förlorat en tredjedel av hela sin areal. Däremot är Frankrike i detta avseende underlägset Tyskland, där den likaledes starkt tullskyddade veteodlingen, såsom förut framhållits (sid. 32), något vuxit i omfattning.

Minskningen i vetearealens storlek har dock icke varit likformig i alla delar av landet. Den synes ha varit störst i nordvästra Frankrike, där veteodlingen fått vika för en utvidgad foderväxtodling. I andra trakter har en förbättrad skötsel av jorden medfört övergång från råg- till veteodling och därmed en ökning av vetearealen. Slutligen har veteodlingen i de vinproducerande delarna varit underkastad stora växlingar, i det att de av phylloxeran anställda härjningarna på vinfälten nödgade odlarna att beså dessa med säd, i främsta rummet vete, som därigenom under några år fick sin areal avsevärt ökad men som därefter åter fick vika, då vinodlingen återtog större delen av sin förlorade terräng.

Bortsett från trakter med ett mera hårt klimat, som bättre kan fördragas av den hårdiga rågen än av vetet, är förekomsten av en omfattande rågodling i allmänhet ett tecken på antingen att jordmånen är mager, så att den icke lämpar sig för det mera fordrande vetet, eller ock att jordbruket befinner sig på en jämförelsevis låg ståndpunkt. Ett uttryck härför är rågodlingens omfattning i olika delar av Frankrike och dess förändringar under den föreliggande undersökningsperioden. År 1882 upptog rågarealen i hela landet endast 1 744 000 hektar emot 7 191 000 hektar för vetet; den hade sedan år 1862 gått tillbaka med 148 000 hektar, vilket relativt taget innebär en mera än fyra gånger så stor minskning som i fråga om vetet. Tillbakagången fortsatte med förökad styrka under de följande årtiondena, varigenom rågodlingen från femårsperioden 1881/85 till åren 1911/13 förlorade omkring 30 % av sin areal, medan tillbakagången i vetearealen under samma tid var endast 6 %. Orsaken till rågodlingens underlägsenhet torde till en del vara det svagare tullskyddet, men utvecklingen får säkerligen även i viss mån betraktas som ett resultat av en fortgående förbättring i det franska jordbrukets ståndpunkt, varigenom betydande arealer med mager jord, som förut endast lämpat sig för odling av råg, genom förbättrad skötsel med fördel kunnat besås med vete. Numera är rågodlingen i främsta rummet lokaliserad till Bretagnes och det mellanfranska höglandets magra bygder.

Inalles upptager den egentliga brödsäden omkring 34 % av Frankrikes hela åkerareal, vilket är mera än i de flesta andra europeiska länder.

Korn, som odlas huvudsakligen för bryggeriernas räkning, upptog år 1882 976 000 hektar, eller 3.8 % av åkerarealen. Redan vid denna tidpunkt befann sig kornodlingen på tillbakagång, och under de följande 30 åren förlorade densamma omkring 40 % av sin areal. Däremot har havreodlingen under hela perioden befunnit sig i oavbruten tillväxt. Den upptog år 1882 3 610 000 hektar, eller 14.1 % av hela åkerarealen, men vid världskrigets utbrott hade dess areal vuxit till närmare 4 milj. hektar. Havreodlingen, som kräver riklig fuktighet men ingen starkare värme, bedrivs i sin största omfattning i norra och västra Frankrike men är däremot helt obetydlig i södra delarna av landet. I sistnämnda trakter är däremot klimatet tillräckligt varmt för majsen, och en omfattande majsodling bedrivs därför i större delen av södra Frankrike, där nederbörden samtidigt är riklig. Undantag utgöra dock Rhônes dalgång och angränsande delar av Alperna och Rivièran, vilka trakter ligga i regnskugga för det mellanfranska höglandet och därför ha ett torrare klimat, som icke är gynnsamt för majsen. Den med ifrågavarande sädesslag besädda arealen uppgick år 1882 till 548 000 hektar men har under den följande tiden gått tillbaka, så att den årliga statistiken för år 1913 redovisar en areal av endast 458 000 hektar.

Förutom de nu nämnda sädesslagen samt baljväxterna, som hela perioden upptagit en areal av omkring 300 000 hektar, ha av gammalt odlats bland-säd och bovete i rätt betydande omfattning; redan år 1882, då de upptogo en areal av resp. 315 000 och 645 000 hektar, befunno de sig i stark tillbakagång, undanträngda av andra, mera givande sädesslag, och år 1913 var deras areal endast 123 000 och 451 000 hektar.

*Skörd och
förbruk-
ning av
spannmål.*

Uppgifterna i tab. 37 visa, att vetesköörden vuxit, trots tillbakagången i arealen. Förbättringen av hektarsköörden har dock icke varit synnerligen stor, och Frankrike överträffas i avseende på avkastningens storlek betydligt av Belgien, Nederländerna och Danmark ävensom av åtskilliga andra, av naturen mindre gynnade land. Beträffande råg och korn har totalsköörden minskats jämsides med arealen, varemot havreproduktionen efter 1900-talets början företer en rätt betydande ökning, till en del på grund av ökad areal men i främsta rummet tack vare stegrad avkastning per hektar.

Den inhemska spannmålsproduktionens tillräcklighet för landets behov belyses vad beträffar vete, råg, korn och havre av tab. 38. I början av 1880-talet importerade Frankrike omkring 12 % av sin veteförbrukning. Ända t. o. m. det nya århundradets första årtionde var förbrukningen, på grund av den ytterst ringa folkökningen, i det närmaste konstant, och då samtidigt den inhemska produktionen företedde någon ökning, gick importöverskottet ned från 10.8 milj. dt. under femårsperioden 1881/85 till endast 2.7 milj. åren 1906/10, vilket senare motsvarar endast 3 % av förbrukningen. Under åren 1911/13 inträdde emellertid en stark ökning av förbrukningen, som därigenom till 15 % måste tillgodoses genom import. Av såg kunde Frankrike under 1880-talets första hälft exportera en mindre del av sin skörd, men trots nedgång i förbrukningen har exportöverskottet numera försvunnit och ersatts av ett mindre importöverskott. I fråga om korn var landet under 1880-talets första hälft fullt självförsörjande men har sedan under hela perioden importerat omkring 10 % av förbrukningen. Den redan påpekade ökningen i landets egen havreproduktion har jämnt uppvägt stegringen i förbrukningen, så att importen, som under hela perioden utgjort 5—10 % av hela förbrukningen, icke behövt nämnvärt ökas.

Av rotfrukterna upptog potatisen år 1882 en areal av 1 338 000 hektar, som år 1892 vuxit till 1 474 000 hektar. Denna ökning har fortsatt även under periodens senare del, så att potatisarealen enligt den årliga statistiken för 1913 uppgick till 1 531 000 hektar. Samtidigt har totalskörden (se tab. 37) vuxit från 100 milj. deciton till 138 milj. deciton. Bortsett från åren 1911/13 har skörden varit större än förbrukningen, så att ett mindre exportöverskott uppstått (se tab. 40).

*Odling av
rotfrukter
och foder-
växter.*

Det äldsta sockerbetsdistriktet i Europa är beläget vid fransk-belgiska gränsen med departementet Nord som medelpunkt. Sockerbetsarealen utgjorde år 1882 240 000 hektar och hade år 1892 vuxit till 271 000 hektar samt år 1913, enligt den årliga statistiken, till 301 000 hektar. Av sistnämnda areal odlades 249 000 hektar för framställning av socker och 52 000 hektar för brännvinsbränning. Sockerbetsodlingen, villkens starkaste utveckling i Frankrike sålunda infaller under tiden närmast före den här behandlade perioden, är alltså lokaliserad till norra och nordöstra Frankrike och har där varit en kraftigt verkande hävstång för jordbrukets höjande, så att detsamma i dessa trakter torde kunna betecknas som det bäst skötta i hela landet. Den har varit av den största betydelse för jordbrukets ekonomi icke minst under den period i slutet av förra århundradet, då spannmålsodlingen på grund av de låga priserna var mindre lönande. Sockerbetsskördens totala kvantitet har emellertid gått tillbaka sedan 1880-talets första hälft, men uppgifterna för periodens tidigare och senare år äro knappast med varandra jämförbara, emedan ersättningen för sockerbeterna numera beräknas efter betornas sockerhalt i stället för såsom förut uteslutande efter deras vikt, varigenom sockerhalten hos betorna avsevärt ökats och nedgången i skördekvantiteten alltså blir endast skenbar. Landets sockerproduktion har i regel varit större än konsumtionen och givit upphov till en export, vilken, såsom tab. 40 utvisar, särskilt under åren 1896—1905 varit betydande. Efter sistnämnda år har den emellertid gått tillbaka, och under åren 1911/13 var importen större än exporten.

Ett tydligt tecken på foderproduktionens ökade betydelse även inom det franska jordbruket är den starka stegringen i odlingen av foderrotfrukter; den härför använda arealen har ökats från 250 000 hektar i början av 1880-talet till 1 225 000 hektar under åren 1911/13, och skörden av foderrotfrukter har under samma tid gått upp från 73 till 337 milj. deciton. Även odlingen av de egentliga foderväxterna synes visserligen, enligt uppgifterna i tab. 36 b, hava undergått en stark ökning, men denna är dock till allra största delen rent skenbar; uppgifterna före och efter år 1900 äro nämligen icke med varandra jämförbara, emedan, såsom i anm. till tab. 36 närmare angives, fr. o. m. nämnda år bland foderväxterna inräknats vissa förut icke särskilt redovisade växtslag, varigenom arealen i ett slag ökades med närmare 650 000 hektar. Det är först fr. o. m. det nya århundradets början som en verklig ökning inträder i arealen för foderväxter, till största delen beroende på en ökad odling av luzern och grönfoder.

Däremot ha de naturliga ängarna betydligt vuxit i omfattning, i det att deras areal ökats från 4 547 000 hektar under början av 1880-talet till 6 434 000 hektar i medeltal för åren 1911/13. De naturliga ängarna ha sin största omfattning i Normandie samt de nedre bergstrakterna i Auvergne och Lothringen. Förutom de arealer, som i tab. 36 redovisats såsom naturlig äng, finnas betydliga arealer magrare betesmarker, s. k. *pâturages* och *pacages*, vilka år 1913 upptogo en areal av 3 703 000 hektar, och som framför allt i Alpernas och Pyrenéernas bergstrakter samt på Corsica äro av stor betydelse för kreatursskötseln.

Trädesarealen uppgick år 1882 till 3 644 000 hektar och år 1892 till 3 368 000 hektar; den redan tidigare påbörjade tillbakagången i trädesbrukets omfattning fortsatte således även under ifrågavarande tidrymd, men ännu sistnämnda år upptog trädan icke mindre än 13.3 % av hela åkerarealen. Huru stark tillbakagången efter denna tid varit, är icke känt, då statistiska uppgifter härom icke föreligga. Trädesbruket är vanligast i trakter med mager och hård jord, där jordbruket drives mera extensivt. I stora delar av sydöstra Frankrike, där foderväxtodlingen är inskränkt och kreatursstammen till följd härav liten, tvingas jordbrukarna av brist på gödsel till ett omfattande trädesbruk, var emot på Garonneslätten majsodlingen gör trädan till stor del överflödig. Trädesarealen är även inskränkt i nordöstra Frankrike med dess omfattande sockerbetsodling.

Kreatursskötsel.

Frankrikes klimat är gynnsamt för kreatursskötsel på grund av de små växlingarna i temperaturen samt den i allmänhet tämligen rikliga nederbörden. Vad beträffar hästarna, drives i norra delen av landet en betydande uppfödning av ungdjur, som även lämnar ett överskott för export (se tab. 40). I södra Frankrike äro hästarna såsom dragare till stor del undanträngda av mulåsnor och åsnor, vilkas antal år 1913 utgjorde resp. 188 000 och 356 000 djur. I mellersta Frankrike fylla oxarna samma uppgift.

Nötkreaturen hållas mest i norra Frankrike, på sluttningarna av Jurabergen och Vogeserna samt på det centrala höglandet, varest goda gräsbeten och rikedom på foderväxter samt, vad beträffar norra Frankrike, avfall från sockerbruken finnas att tillgå. I södra Frankrike, där fodertillgången är sämre och avsättningen för smöret försvårad genom konkurrensen med olivolja, är nötkreatursskötseln däremot föga utvecklad. Såsom tab. 39 utvisar, ökades nötkreaturens antal i hela landet under åren 1885/1900 från 13 105 000 till 14 521 000; ökningen fortsatte t. o. m. år 1902, då nötkreatursstammen räknade 14 929 000 djur, men följdes under de närmaste åren av en anmärkningsvärt stark tillbakagång, som reducerade nötkreaturens antal till 13 950 000 år 1907. Reduktionen drabbade i främsta rummet korna, vilka sedermera icke återtagit sin förra numerär. Däremot har hela antalet nötkreatur under periodens sista år åter tilltagit, tack vare en betydlig ökning i ungdjurens antal. För förädling av mjölken har uppvuxit en blomstrande mejerihantering, som huvudsakligen är lokaliserad till norra Frankrike.

Antalet får, som år 1885 uppgick till 22 617 000, har visserligen i Frankrike likasom i de allra flesta andra länder gått tillbaka, men fårstammen räknade dock 1913 ännu 16 131 000 djur. Svinaveln har utvecklats i motsatt riktning, i det att svinens antal ökats från 5 881 000 år 1885 till 7 559 000 år 1905. Efter denna tid har en viss tillbakagång ägt rum även inom denna gren av kreatursskötseln. I norra Frankrike är det mejeriindustrien som skapar goda förutsättningar för en omfattande svinavel, på det centrala höglandet och i sydvästra Frankrike bereda i förra fallet ekskogarnas ollontillgångar och i senare fallet den omfattande majsodlingen riklig näring åt en talrik svinstam.

Hela den franska kreatursstammen, med undantag av mulåsnor och åsnor, uppgick år 1882 till 19 063 000 nötkreatursenheter, vilket motsvarar 505 enheter på 1 000 invånare. Under de följande tio åren var kreatursstammens tillväxt ännu svagare än folkökningen, så att motsvarande relationstal år 1892 stannade vid 500. Efter denna tid har antalet nötkreatursenheter vuxit något hastigare och utgjorde år 1913 20 176 000, eller 509 enheter på 1 000 invånare. Till skillnad från de allra flesta andra, i föreliggande översikt behandlade länder har sålunda Frankrike förmått hålla sin kreatursstam uppe

på samma nivå som folkmängden, men detta har dock varit möjligt endast på grund av den ytterst svaga folkökningen.

De i tab. 40 meddelade uppgifterna angående import och export av levande djur och produkter därav visa till en början beträffande nötkreaturen, att under 1800-talets tre sista årtionden ett stort antal dylika kreatur importerades till Frankrike men att importen sedermera betydligt avtagit, på samma gång som exporten blivit allt större, så att landet i medeltal för åren 1911/13 hade ett exportöverskott av nära 100 000 djur. Av levande svin förekom under 1870-talet och förra hälften av 1880-talet ett betydande importöverskott; under de följande 20 åren, vilka, såsom förut nämnts, innefatta tiden för svin- avelns största uppsving, avtog importen hastigt och ersattes av en icke obetydlig export, men efter år 1905 har åter den inhemska produktionen blivit otillräcklig, och under åren närmast före världskriget uppgick importöverskottet till i medeltal 186 000 djur. Av får och getter har under hela perioden förekommit ett stort importöverskott.

I fråga om animaliska produkter förekom under 1800-talets tre sista årtionden ett importöverskott av kött och fläsk samt talg och ister, varemot under de senare åren ett mindre överskott kunnat exporteras. Av smör och margarin har landet under hela tiden haft ett betydligt exportöverskott, som dock vad beträffar smör under de senare åren visat tendens att alltmera minskas. Även ägg var under periodens första del en viktig exportartikel; efter det nya århundradets ingång har däremot produktionen varit otillräcklig för landets eget behov, och under åren 1911/13 importerades i medeltal 237 000 deciton ägg årligen.

Som en sammanfattning av den föregående redogörelsen torde kunna sägas, att det franska jordbruket i skydd av höga tullar förmått utveckla sina båda huvudgrenar, spannmålsodlingen och kreatursskötseln, tämligen likformigt, utan någon starkare inverkan av de förskjutningar i prisen på vegetabiliska och animaliska produkter, som i de icke tullskyddade grannländerna åstadkommit en radikal omläggning av jordbrukets produktion. Att Frankrike därvid bättre än flertalet andra länder förmått hålla sin självförsörjningsstandard uppe, får dock huvudsakligen tillskrivas den svaga folkökningen.

In- och
utförsel av
anima-
liska pro-
dukter
m. m.

Samman-
fattning.

Tab. 36. Åkerjordens användning.

År	Vete	Råg	Korn	Havre	Balj- växter	Andra sädes- slag	All säd	Rot- frukter	Foder- växter	Andra växt- slag	Träda	Summa åker	Natur- lig äng
<i>a) Enligt de allmänna räkningarna, i hektar:</i>													
1882	7 191	1 744	976	3 610	332	1 575	15 428	2 265	3 964	287	3 644	25 588	5 827
1892	7 167	1 565	851	3 806	315	1 438	15 142	2 736	3 990	219	3 368	25 455	6 213
<i>I procent av åkerarealen:</i>													
1882	28.1	6.8	3.8	14.1	1.3	6.2	60.3	8.9	15.5	1.1	14.2	100.0	22.8
1892	28.2	6.2	3.4	15.0	1.2	5.7	59.7	10.8	15.4	0.8	13.3	100.0	24.5

Tab. 36 (forts.).

Årligen	Vete	Råg	Korn	Havre	Balj- växter	Andra sädes- slag	All säd	Rot- frukter	Foder- växter	Andra växt- slag	Natur- lig äng
<i>b) Enligt den årliga statistiken:</i>											
1881/85 ...	6 936	1 753	1 020	3 622	·	1 658	·	1 870	2 525	439	4 547
1886/90 ...	7 000	1 615	905	3 746	·	1 526	·	2 001	2 399	206	4 871
1891/95 ...	6 762	1 532	959	3 950	·	1 483	·	2 165	2 510	172	5 302
1896/00 ...	6 844	1 467	818	3 935	·	1 407	·	2 272	2 712	139	5 588
1901/05 ...	6 575	1 316	709	3 842	293	1 257	13 992	2 688	3 651	112	6 158
1906/10 ...	6 562	1 235	727	3 900	302	1 161	13 887	2 908	4 009	99	6 333
1911/13 ...	6 516	1 184	764	3 984	306	1 059	13 813	3 080	4 105	94	6 434

Tab. 37. Skörden, i 1 000 deciton.

Årligen	Vete	Råg	Korn	Havre	Balj- växter	Annan säd	Summa spann- mål	Potatis	Socket- betor	Foder- rot- frukter	Hö från odlad jord	Hö från naturlig äng
1881/85	84 368	18 400	13 272	40 877	·	19 568	·	100 101	73 575	73 072	102 455	166 092
1886/90	83 478	16 576	10 646	40 649	·	16 680	·	110 156	62 189	77 776	100 858	190 901
1891/95	81 009	17 212	11 238	40 851	·	16 324	·	124 578	65 445	93 786	87 669	162 778
1896/00	89 180	15 802	9 889	42 508	·	15 037	·	121 394	77 305	110 960	99 632	188 400
1901/05	89 064	13 891	9 154	43 997	3 040	13 804	172 950	122 684	67 282	212 220	117 106	190 381
1906/10	89 127	13 138	9 476	49 061	4 209	12 528	177 539	132 571	57 080	294 767	129 517	204 831
1911/13	88 546	12 324	10 770	51 354	4 711	11 215	178 920	137 953	57 991	336 821	134 701	227 202

Tab. 38. Skörd och förbrukning av vete, råg, korn och havre.

Årligen	V e t e					R å g				
	Skörd	Införsel- överskott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in- vånare kg.					per in- vånare kg.
1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	
1881/85	84 368	+ 10 831	11 028	84 171	222.1	18 400	— 970	2 840	14 590	38.5
1886/90	83 478	+ 10 112	11 131	82 459	215.5	16 576	+ 62	2 568	14 070	36.8
1891/95	81 009	+ 13 374	10 683	83 700	218.0	17 212	— 257	2 375	14 580	38.0
1896/00	89 180	+ 5 760	10 677	84 263	217.7	15 802	+ 138	2 186	13 754	35.5
1901/05	89 064	+ 2 568	10 125	81 507	208.4	13 891	+ 45	1 883	12 053	30.8
1906/10	89 127	+ 2 687	9 974	81 840	208.4	13 138	+ 76	1 692	11 522	29.3
1911/13	88 546	+ 14 577	9 839	93 284	235.4	12 324	+ 667	1 551	11 440	28.9

Årligen	K o r n					H a v r e				
	Skörd	Införsel- överskott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in- vånare kg.					per in- vånare kg.
1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	
1881/85	13 272	— 17	1 417	11 838	31.2	40 877	+ 2 606	4 346	39 137	103.3
1886/90	10 646	+ 756	1 222	10 180	26.6	40 649	+ 2 154	4 308	38 495	100.6
1891/95	11 238	+ 1 225	1 247	11 216	29.2	40 851	+ 2 302	4 345	38 808	101.1
1896/00	9 889	+ 1 147	1 039	9 997	25.8	42 508	+ 2 052	4 132	40 428	104.4
1901/05	9 154	+ 1 099	872	9 381	24.0	43 997	+ 2 142	3 841	42 298	108.1
1906/10	9 476	+ 941	872	9 545	24.3	49 061	+ 2 890	3 705	48 246	122.9
1911/13	10 770	+ 1 392	886	11 276	28.4	51 354	+ 4 445	3 586	52 213	131.7

Tab. 39 a. Antalet kreatur.

Å r	Hästar			Nötkreatur		
	3 år och däröver	Under 3 år	Summa	Tjurar	Oxar	Kor
<i>Enligt de allmänna räkningarna:</i>						
1882	2 297 359	540 593	2 837 952	313 592	1 881 572	6 587 639
1892	2 295 790	498 739	2 794 529	284 828	1 814 455	6 673 460
<i>Enligt den årliga statistiken:</i>						
1885	.	.	2 911 392	322 499	1 873 675	6 414 487
1890	.	.	2 862 273	320 907	1 912 412	6 509 325
1895	.	.	2 812 447	298 042	1 836 281	6 359 795
1900	.	.	2 903 063	319 607	1 855 234	7 819 582
1905	2 457 192	712 032	3 169 224	281 998	1 778 584	7 515 564
1910	2 525 410	672 310	3 197 720	269 270	1 889 660	7 596 250
1913	2 550 210	671 870	3 222 080	284 190	1 843 160	7 794 270

Å r	N ötkreatur		Får	Getter	Svin	Summa nötkreaturs- enheter
	Ungnöt och kalvar	Summa				
Enligt de allmänna räkningarna:						
1882	4 214 251	12 997 054	23 809 433	1 851 134	7 146 966	19 063 358
1892	4 936 254	13 708 997	21 115 713	1 845 088	7 421 073	19 179 206
Enligt den årliga statistiken:						
1885	4 494 309	13 104 970	22 616 547	1 483 342	5 881 088	.
1890	4 820 041	13 562 685	21 658 416	1 505 090	6 017 238	.
1895	4 739 710	13 233 828	21 163 767	1 509 502	6 306 019	.
1900	4 526 409	14 520 832	20 179 561	1 557 925	6 740 405	.
1905	4 739 406	14 315 552	17 783 209	1 476 957	7 558 779	19 956 756
1910	4 776 850	14 532 030	17 110 760	1 417 710	6 900 230	19 990 229
1913	4 866 090	14 787 710	16 131 390	1 439 969	7 035 850	20 175 981

Tab. 39 b. Relativa antalet kreatur.

Å r	Antal kreatur på 1 000 hektar åker och äng						Antal nötkreatursenheter		
	Hästar	Nötkreatur	Därav kor	Får	Getter	Svin	på 1 000 hektar åker o. äng	på 1 000 hektar åker	på 1 000 invånare
<i>Enligt de allmänna räkningarna:</i>									
1882	90	414	210	758	59	227	607	745	505
1892	88	434	211	668	58	235	607	756	500

Tab. 40. In- och utförsel av jordbruksprodukter m. m.

Årligen	Vete, 1 000 dt.			Råg, 1 000 dt.			Korn, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Överskott	In-försel	Ut-försel	Överskott	In-försel	Ut-försel	Överskott
1871/75	5 978	1 199	+ 4 779	48	1 276	— 1 228	820	2 193	— 1 373
1876/80	12 945	476	+ 12 469	289	955	— 666	1 178	1 136	+ 42
1881/85	10 585	78	+ 10 507	23	993	— 970	1 241	1 257	— 16
1886/90	9 878	14	+ 9 864	179	117	+ 62	1 374	619	+ 755
1891/95	13 096	17	+ 13 079	16	273	— 257	1 846	621	+ 1 225
1896/00	5 791	14	+ 5 777	186	48	+ 138	1 445	298	+ 1 147
1901/05	2 531	7	+ 2 424	49	3	+ 46	1 360	261	+ 1 099
1906/10	3 034	59	+ 2 975	172	96	+ 76	1 183	242	+ 941
1911/13	14 722	13	+ 14 709	668	1	+ 667	1 523	131	+ 1 392

Årligen	Havre, 1 000 dt.			Majs, 1 000 dt.			Annan omalen spannmål, 1 000 dt.			Ärtor, böner m. m. o. mjöl därav 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75 ...	1 443	394	+ 1 049	402	108	+ 294	0	104	— 104	342	192	+ 150
1876/80 ...	3 241	163	+ 3 078	2 190	207	+ 1 983	6	30	— 24	789	264	+ 525
1881/85 ...	2 748	139	+ 2 609	2 599	113	+ 2 486	1	119	— 118	842	242	+ 600
1886/90 ...	2 205	51	+ 2 154	4 672	89	+ 4 583	3	118	— 115	873	219	+ 654
1891/95 ...	2 515	213	+ 2 302	1 855	11	+ 1 844	29	208	— 179	1 044	136	+ 908
1896/00 ...	2 078	26	+ 2 052	4 286	19	+ 4 267	28	71	— 43	1 109	107	+ 1 002
1901/05 ...	2 176	34	+ 2 142	2 686	9	+ 2 677	18	91	— 73	1 039	127	+ 912
1906/10 ...	2 917	27	+ 2 890	3 429	22	+ 3 407	17	66	— 49	1 384	151	+ 1 233
1911/13 ...	4 463	18	+ 4 445	5 662	22	+ 5 640	84	22	+ 62	1 340	157	+ 1 183

Årligen	Vetemjöl, 1 000 dt.			Annat mjöl, 1 000 dt.			Gryn, 1 000 dt.			Potatis, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	242	854	— 612	14	107	— 93	3	36	— 33	151	1 638	— 1 487
1876/80	116	740	— 624	19	135	— 116	4	34	— 30	146	1 773	— 1 627
1881/85	359	116	+ 243	19	62	— 43	10	26	— 16	190	1 423	— 1 233
1886/90	269	83	+ 186	96	15	+ 81	8	49	— 41	234	1 099	— 865
1891/95	375	154	+ 221	4	8	— 4	13	69	— 56	268	1 641	— 1 373
1896/00	237	250	— 13	48	7	+ 41	24	56	— 32	511	1 577	— 1 066
1901/05	220	187	+ 33	15	3	+ 12	41	31	+ 10	564	2 351	— 1 787
1906/10	101	318	— 217	16	3	+ 13	26	63	— 37	1 056	2 473	— 1 417
1911/13	117	216	— 99	233	4	+ 229	32	25	+ 7	2 325	1 982	+ 343

Årligen	Kli, 1 000 dt.			Hö m. m., 1 000 dt.			Oljekakor, 1 000 dt.			Socker, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	497	86	+ 411	186	124	+ 62	171	761	— 590	1 723	2 526	— 803
1876/80	534	89	+ 445	167	204	— 37	244	850	— 606	1 802	2 000	— 198
1881/85	610	98	+ 512	196	270	— 74	334	1 125	— 791	2 335	1 378	+ 957
1886/90	707	253	+ 454	189	727	— 538	362	1 415	— 1 053	1 664	2 175	— 511
1891/95	1 110	199	+ 911	593	533	+ 60	537	1 363	— 826	1 538	2 594	— 1 056
1896/00	1 763	52	+ 1 711	152	1 183	— 1 031	1 122	818	+ 304	1 170	4 015	— 2 845
1901/05	1 780	212	+ 1 568	119	1 961	— 1 842	1 260	1 429	— 169	989	3 656	— 2 667
1906/10	1 875	366	+ 1 509	205	2 256	— 2 051	1 219	1 719	— 500	1 149	2 584	— 1 435
1911/13	1 870	352	+ 1 518	93	1 760	— 1 667	1 884	2 501	— 617	1 982	1 679	+ 303

Tab. 40 (forts.).

Årligen	Hästar och åsnor, st.			Nötkreatur, st.			Får och getter, st.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Överskott	Införsel	Ut-försel	Överskott
1871/75 ...	17 595	33 848	— 16 253	163 211	55 254	+ 107 957	1 430 238	64 989	+ 1 365 249
1876/80 ...	23 949	28 700	— 4 751	238 002	65 845	+ 172 157	1 923 984	50 978	+ 1 873 006
1881/85 ...	21 198	33 321	— 12 123	177 897	70 340	+ 107 557	2 053 912	33 808	+ 2 020 104
1886/90 ...	14 563	53 009	— 38 446	101 789	79 289	+ 22 500	1 381 925	35 265	+ 1 346 660
1891/95 ...	24 992	34 739	— 9 747	98 039	39 325	+ 58 714	1 507 690	13 112	+ 1 494 578
1896/00 ...	35 473	28 886	+ 6 587	50 363	28 326	+ 22 037	1 281 905	14 247	+ 1 267 658
1901/05 ...	24 118	30 904	— 6 786	34 791	39 947	— 5 156	1 324 785	21 236	+ 1 303 549
1906/10 ...	19 022	42 944	— 23 922	42 231	77 387	— 35 156	1 219 826	39 105	+ 1 180 721
1911/13 ...	16 029	50 739	— 34 710	20 637	118 382	— 97 745	1 026 663	50 870	+ 975 793

Årligen	Svin, st.			Kött och fläsk, 1 000 dt.			Talg och ister, 1 000 dt.		
	Införsel	Utförsel	Överskott	Införsel	Utförsel	Överskott	In-försel	Ut-försel	Överskott
1871/75 ...	218 296	148 230	+ 70 066	207	80	+ 127	335	73	+ 262
1876/80 ...	223 023	86 179	+ 136 844	359	61	+ 298	502	152	+ 350
1881/85 ...	158 808	88 715	+ 70 093	214	67	+ 147	393	185	+ 208
1886/90 ...	108 264	99 848	+ 8 416	283	79	+ 204	452	216	+ 236
1891/95 ...	42 028	91 128	— 49 100	245	83	+ 162	372	177	+ 195
1896/00 ...	26 709	46 294	— 19 585	185	101	+ 84	417	195	+ 222
1901/05 ...	8 814	52 264	— 43 450	92	118	— 26	221	299	— 78
1906/10 ...	148 140	37 931	+ 110 209	97	112	— 15	201	330	— 129
1911/13 ...	225 124	39 110	+ 186 014	174	125	+ 49	312	285	+ 27

Årligen	Margarin, 1 000 dt.			Smör, 1 000 dt.			Ost, 1 000 dt.			Ägg, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75 ...	—	—	—	35	296	— 261	115	33	+ 82	51	264	— 213
1876/80 ...	—	6	— 6	52	339	— 287	139	40	+ 99	65	263	— 198
1881/85 ...	—	45	— 45	67	341	— 274	165	41	+ 124	83	209	— 126
1886/90 ...	—	69	— 69	63	336	— 273	150	50	+ 100	85	218	— 133
1891/95 ...	12	59	— 47	54	276	— 222	133	51	+ 82	67	162	— 95
1896/00 ...	3	51	— 48	63	245	— 182	169	70	+ 99	104	123	— 19
1901/05 ...	1	57	— 56	51	233	— 182	191	95	+ 96	154	88	+ 66
1906/10 ...	0	64	— 64	54	197	— 143	215	112	+ 103	204	73	+ 131
1911/13 ...	1	50	— 49	71	157	— 86	225	126	+ 99	290	53	+ 237

Källhänvisning. De allmänna räkningarna åren 1882 och 1892: *Statistique agricole de la France, Résultats généraux de l'enquête décennale de 1882, 1892*. Den årliga statistiken, för åren 1881—1892: *Bulletin du ministère de l'agriculture*; för åren 1893—1913: *Statistique agricole annuelle*.

Tab. 40. Den officiella handelsstatistiken.

Anmärkningar till tabellerna. Under den i tabellerna behandlade tidsperioden ha allmänna jordbruksräkningar utförts endast åren 1882 och 1892, grundade på direkta uppgifter från jordbrukarna själva. Därjämte insamlas genom kommunala myndigheter årliga uppgifter.

Tab. 36 a. Under rubriken "annan säd" hava sammanförts *méteil, sarrasin, maïs* och *millet*; såsom rotfrukter ha räknats *pommes de terre, racines fourragères, choux fourragers, betteraves à sucre* samt *betteraves de distillerie*; foderväxter innefatta *fourrages annuels* med undantag av *choux fourragers* samt *prairies artificielles* och *prés temporaires*; naturlig äng omfattar *prés naturels* samt *herbages pâturés*.

Tab. 36 b. Fördelningen på de olika växtslagen är för de senare åren i huvudsak densamma som i tab. 36 a. För tidigare år har fördelningen i åtskilliga fall icke kunnat genomföras fullt likformigt, emedan växtslagen redovisats mera summariskt; till följd därav har särskilt rubriken "andra växtslag" under periodens förra del kommit att omfatta åtskilliga växtslag, som följande år hänförts till rotfrukter och foderväxter. De sistnämnda omfatta under åren 1881—1899 *trèfle, luzerne* och *sainfoin* samt fr. o. m. år 1900 därjämte *graminées* och *fourrages verts*. Åren 1881—84 omfattar den naturliga ängen *prairies naturelles*, 1885—1913 *prés naturelles* och *herbages* samt år 1902 dessutom *pâturages*.

Tab. 37. Skördens fördelning på de olika rubrikerna har utförts på i huvudsak samma sätt som fördelningen av arealen i tab. 36. Vid de allmänna räkningarna lämnades uppgifterna om spannmålsskörden i rymdmått. Enligt samtidigt lämnade uppgifter utgjorde vikten per hektoliter:

	År 1882	År 1893
Vete	76.31 kg.	76.93 kg.
Råg	71.56 »	71.66 »
Korn	62.43 »	62.42 »
Havre	46.86 »	46.74 »
Annan säd	67.00 »	65.00 »

vilka reduktionstal här använts vid omräkning till vikt, varjämte vikten av en hektoliter baljväxter antagits vara 75 kg.

Tab. 38. Beträffande omräkningen av mjöl till omalen spannmål se anm. till tab. 8, sid. 22.

Tab. 39. De allmänna räkningarna angiva kreatursantalet den 30 november. Den årliga statistiken, som innefattar endast till jordbruket hörande kreatur, avser den 31 december.

Beträffande omräkningen till nötkreatursenheter se anm. till tab. 4, sid. 12.

9. Schweiz.

Schweiz är till $\frac{3}{5}$ av sin yta uppfyllt av Alperna; i dessa trakter före- *Naturför-*
kommer intet nämnvärt åkerbruk i egentlig mening, varemot de rika gräs- *hållanden.*
betena givit upphov åt en omfattande kreatursskötsel. I väster, nordväst
och norr upptages landet av de ofruktbara Jurabergen. Endast på den mellan
de båda bergstrakterna liggande högslätten, som är belägen på en höjd över
havet av i genomsnitt 500 m. och som upptager omkring $\frac{1}{3}$ av landets yta,
finnas förutsättningar för ett verkligt jordbruk.

Klimatet är mycket växlande. Vid Genève sjön och i dalarna på sydslutt-
ningen av Alperna är det nästan sydeuropeiskt, på högslätten tempererat och
i de högre belägna trakterna rått och kyligt. Nederbörds mängden är på
högslätten 800—1 100 mm.; i Alperna uppgår den ända till 2 000 mm. om
året och är därför särdeles gynnsam för gräsväxten på de vidsträckta betes-
markerna.

Det schweiziska näringslivet är i hög grad industrialiserat. Enligt 1910
års folkräkning räknade den jordbruksidkande befolkningen 1 004 000 personer
eller endast 27 % av landets hela folkmängd. Den i Alptrakterna levande
befolkningen har emellertid, förutom turistväsendet, boskapsskötseln som sin
så gott som enda näringskälla.

*Jordbruks-
befolkning.*

I Schweiz råder praktiskt taget tullfrihet på spannmål, i det att tullskyddet
alltsedan år 1851 varit endast 0.30 franc per 100 kg. för omalen spannmål.
För vetemjöl gällde från samma tid en tull av 1 franc per 100 kg., men
denna har vid olika tidpunkter undergått successiv förhöjning och utgör fr. o. m.
år 1904 2.50 francs. Däremot har landet skyddat sin boskapsskötsel genom
tullar på såväl levande djur som produkter därav. Så infördes år 1885 en
tull på kor och kvigor uppgående till 5 francs per djur; år 1888 höjdes den-
samma till 12 francs, och efter ytterligare höjningar utgår den fr. o. m. år
1904 med 30 francs per djur. Även å kött har tullsatsen genom successiva
höjningar bragts upp till avsevärd höjd; å färskt kalvkött är den fr. o. m.
år 1904 15 francs per 100 kg. Tullen å smör utgjorde ursprungligen endast
1 franc per 100 kg. men utgår fr. o. m. år 1888 med 7 francs.

*Tull-
skydd¹.*

Den schweiziska statistikens uppgifter om växtodlingens omfattning och
den vegetabiliska produktionens storlek äro synnerligen knapphändiga. Upp-
gifter om den odlade jordens areal saknas alldeles; man känner endast, att
åker, äng och betesmarker tillsammans upptaga en areal av 2 261 600 hektar
eller 54.7 % av landets yta.

*Den odla-
de jordens
använd-
ning.*

De fåtaliga och ofullständiga uppgifter, som föreligga om åkerjordens an-
vändning, äro sammanförda i tab. 41, som utvisar, att de viktigaste sädes-
lagen de sista åren närmast före världskriget voro vete, havre, råg och
spelt samt att potatis upptog en i jämförelse med sädesslagen mycket bety-
dande areal. Därjämte odlas i stor utsträckning grönsaker och handelsväxter.

Tillgängliga uppgifter om skörden meddelas i tab. 42, varjämte i tab. 43
en sammanställning är gjord av skörd och förbrukning av vete, råg, korn
och havre. Sistnämnda tabell ådagalägger, att det schweiziska jordbruket
producerar endast omkring 15 % av landets hela veteförbrukning, varemot

*Skörd och
förbruk-
ning av
spannmål
m. m.*

¹ Se närmare bilagan, sid. 95.

av den obetydliga rågförbrukningen endast omkring $\frac{1}{3}$ importeras utifrån. Den inhemska kornodlingen förmår täcka endast $\frac{1}{10}$ av behovet och den havre, som förbrukas, utgöres till omkring $\frac{1}{3}$ av inhemsk vara. De nu anförda siffrorna visa, att landets egen spannmålsproduktion är i hög grad otillräcklig och att Schweiz till följd härav för sitt behov av såväl brödsäd som fodersäd till övervägande del är hänvisat till import.

Även av övriga vegetabiliska näringsmedel är den inhemska produktionen otillräcklig. Av potatis importeras årligen betydande kvantiteter, och sockerförbrukningen tillgodoses så gott som helt och hållet av importerad vara.

*Kreaturs-
skötsel.*

Naturen har i stället hänvisat den schweiziske jordbrukaren att lägga huvudvikten på kreatursskötseln. Härtill bidraga i främsta rummet det fuktiga klimatet samt de stora arealerna av ängar och betesmarker, som icke kunna utnyttjas på annat sätt än för foderproduktion. Till följd härav är kreatursskötseln den utan jämförelse viktigaste av jordbrukets båda grenar.

Kreatursstammens storlek vid olika tidpunkter framgår av uppgifterna i tab. 44. Antalet hästar visar en anmärkningsvärt stor ökning, särskilt under det första årtiondet av 1900-talet. En omfattande uppfödning bedrivs av goda avelsdjur, som till en del avsättas utom landets gränser, men i stället införs ett stort antal mindre värdefulla hästar, huvudsakligen slaktdjur, så att i fråga om antalet djur ett betydande importöverskott ständigt uppstår (se tab. 45).

Antalet kor har ökats från 592 000 år 1876 till 797 000 år 1911, vilket onekligen är en snabb tillväxt. Hela nötkreatursstammen har under samma tid vuxit från 1 036 000 till 1 443 000 djur, eller med omkring 40 %. Ökningen har varit en obetydlighet starkare än folkökningen, så att antalet nötkreatur per 1 000 invånare, som år 1876 utgjorde 378, år 1911 vuxit till 381.

Antalet får har gått tillbaka från 368 000 till 161 000 djur, varemot getterna, som bäst kunna tillgodogöra sig de mera svårtillgängliga alpbetena, ökats från 396 000 till 431 000. Svinstammen, som år 1876 räknade 335 000 djur, tillväxte mycket hastigt under de närmast följande 20 åren, men därefter följde en tid av tillbakagång, som dock under åren närmast före världskrigets utbrott efterföljdes av ett nytt uppsving. År 1911 uppgick svinstammen till 570 000 djur.

Det samlade antalet nötkreatursenheter uppgick år 1876 till 1 142 000 och hade år 1911 vuxit till 1 533 000, eller med omkring 35 %. På 1 000 invånare kommo år 1876 416 enheter och år 1911 405.

*In- och ut-
försel av
animaliska
produkter
m. m.*

Den schweiziska nötkreatursskötseln har i främsta rummet varit inriktad på produktion av ost, varav mycket stora kvantiteter årligen utförs (se tab. 45). Under senare hälften av 1870-talet utgjorde det årliga exportöverskottet 189 000 deciton, och under åren 1911/13 hade detsamma vuxit till 287 000 deciton. En mycket viktig exportprodukt är vidare kondenserad mjölk och grädde, varav finnes ett hastigt växande exportöverskott, som i medeltal för åren 1911/13 uppgick till 403 000 deciton. Däremot är smörproduktionen trots den stora kreatursstammen numera icke tillräcklig för landets eget behov, utan importeras årligen omkring 50 000 deciton smör. Även kött- och fläskproduktionen är otillräcklig. Såsom tab. 45 utvisar, har under hela jämförelseperioden förekommit en stor import av levande nötkreatur, får, getter och svin, vilken endast under periodens förra del i någon mån uppvägs av en samtidig export, och från 1890-talets början förekommer även ett importöverskott av kött och fläsk, vilket under den sista treårsperioden uppgick till 162 000 deciton om året.

Den inhemska foderproduktionen är, trots växtodlingens ensidiga inriktande på denna gren, ingalunda tillräcklig för den intensivt bedrivna kreatursskötselns behov. Av majs förekommer en starkt växande införsel, som i genomsnitt för åren 1911/13 uppgick till icke mindre än 1 117 000 deciton; av oljekakor m. m. importerades under samma tid i årligt medeltal 322 000 deciton och av »annat kraftfoder» 604 000 deciton.

Tab. 41. Åkerjordens användning, i 1 000 hektar.

År	Vete	Råg	Korn	Havre	Blandsäd	Spelt	Majs	Potatis	Sockerbeter
1908	43	23	5	32	5	22	2	.	.
1909	42	24	5	33	5	24	1	.	.
1910	42	24	5	33	.	.	1	.	.
1911	42	24	5	33	.	.	1	47	1
1912	42	25	5	33	.	.	1	47	1
1913	42	24	5	33	.	.	1	47	1

Tab. 42. Skörden, i 1 000 deciton.

År	Vete	Råg	Korn	Havre	Blandsäd	Spelt	Majs	Potatis	Sockerbeter
1908	950	300	90	735	100	415	45	.	272
1909	971	507	103	802	107	506	32	.	249
1910	750	410	86	630	.	.	24	6 500	145
1911	959	464	99	704	.	.	31	6 500	231
1912	865	433	93	583	98	424	27	6 600	.
1913	965	450	99	753	105	490	30	7 250	316

Tab. 43. Skörd och förbrukning av vete, råg, korn och havre.

Årligen	V e t e					R å g				
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in- vånare					per in- vånare
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.
1908/10	890	+ 4 412	85	5 217	141.3	406	+ 179	41	544	14.7
1911/13	930	+ 5 359	85	6 204	162.4	449	+ 185	42	592	15.5

Årligen	K o r n					H a v r e				
	Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning		Skörd	Införsel- över- skott	Utsäde	Förbrukning	
					per in- vånare					per in- vånare
	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	1 000 dt.	kg.
1908/10	93	+ 769	9	853	23.1	722	+ 1 573	55	2 240	60.7
1911/13	97	+ 965	9	1 053	27.6	680	+ 1 807	56	2 434	63.7

Tab. 44. Antalet kreatur.

År	Hästar			Nötkreatur				Får	Getter	Svin	Nöt-kreaturs-enheter
	4 år och däröver	Under 4 år	Summa	Oxar och tjurar	Kor	Ugnöt och kalvar	Summa				
1876	189 101	11 832	100 933	² 63 060	592 413	380 383	1 035 856	367 549	396 001	334 507	1 141 572
1886	79 662	18 960	98 622	² 62 893	663 102	486 543	1 212 538	341 804	416 323	394 917	1 270 583
1896	93 657	15 312	108 969	² 68 462	688 052	550 182	1 306 696	271 901	415 817	566 974	1 387 160
1901	108 034	16 862	124 896	² 36 414	739 922	564 039	1 340 375	219 438	354 634	555 261	1 423 365
1906	118 028	17 344	135 372	² 41 064	785 950	671 130	1 498 144	209 997	362 117	548 970	1 541 048
1911	126 630	17 498	144 128	² 30 799	796 909	615 775	1 443 483	161 414	431 296	570 226	1 533 303

¹ Åldersgräns 3 år. — ² Häri ingå även oxar och tjurar i åldern 1—2 år.

Tab. 45. In- och utförsel av jordbruksprodukter m. m.

Årligen	Vete, 1 000 dt.			Råg, 1 000 dt.			Korn, 1 000 dt.			Malt, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	.	.	.	.	.	.	.	.	.	138	.	.
1876/80	.	.	.	.	.	.	.	.	.	104	.	.
1881/85	.	.	.	.	.	.	.	.	.	150	.	.
1886/90	3 013	3	+ 3 010	52	0	+ 52	139	1	+ 138	194	0	+ 194
1891/95	3 441	2	+ 3 439	48	0	+ 48	140	0	+ 140	275	0	+ 275
1896/00	3 720	2	+ 3 718	63	0	+ 63	100	0	+ 100	393	0	+ 393
1901/05	4 310	2	+ 4 308	89	0	+ 89	133	0	+ 133	398	0	+ 398
1906/10	4 077	3	+ 4 074	147	0	+ 147	195	0	+ 195	448	—	+ 448
1911/13	4 847	4	+ 4 843	185	0	+ 185	249	0	+ 249	559	0	+ 559

Årligen	Havre, 1 000 dt.			Majs, 1 000 dt.			Ärtor och bönor, 1 000 dt.			Mjöl, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	.	.	.	.	.	.	.	.	.	375	.	.
1876/80	.	.	.	.	.	.	.	.	.	245	.	.
1881/85	.	.	.	.	.	.	.	.	.	288	.	.
1886/90	450	0	+ 450	301	1	+ 300	19	0	+ 19	260	48	+ 212
1891/95	627	1	+ 626	366	0	+ 366	30	0	+ 30	275	36	+ 239
1896/00	893	1	+ 892	603	0	+ 603	34	0	+ 34	383	32	+ 351
1901/05	1 062	1	+ 1 061	627	0	+ 627	51	0	+ 51	367	34	+ 333
1906/10	1 488	2	+ 1 486	761	0	+ 761	63	0	+ 63	463	36	+ 427
1911/13	1 809	2	+ 1 807	1 117	0	+ 1 117	79	0	+ 79	426	40	+ 386

Tab. 45 (forts.).

Årligen	Gryn, 1 000 dt.			Potatis, 1 000 dt.			Hö, 1 000 dt.			Oljekakor, m. m., 1 000 dt. ¹		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
1876/80	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
1881/85	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
1886/90	77	2	+ 75	332	9	+ 323	140	27	+ 113	.	.	.
1891/95	130	0	+ 130	289	17	+ 272	147	33	+ 114	.	.	.
1896/00	170	2	+ 168	411	9	+ 402	205	26	+ 179	.	.	.
1901/05	209	1	+ 208	416	15	+ 401	281	38	+ 243	.	.	.
1906/10	16	0	+ 16	570	12	+ 558	511	38	+ 473	256	2	+ 254
1911/13	36	0	+ 36	863	11	+ 852	569	42	+ 527	330	8	+ 322

¹ För åren 1886—1905 äro kli och oljekakor inräknade bland annat kraftfoder.

Årligen	Kli, 1 000 dt. ¹			Annat kraftfoder, ¹ 1 000 dt.			Socker, 1 000 dt. ²			Sirap, 1 000 dt. ²		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	.	.	.	.	.	.	370	.	.	.	.	.
1876/80	.	.	.	.	.	.	235	.	.	.	.	.
1881/85	.	.	.	.	.	.	302	.	.	.	.	.
1886/90	.	.	.	79	70	+ 9	378	—	+ 378	13	0	+ 13
1891/95	.	.	.	175	96	+ 79	477	—	+ 477	15	2	+ 13
1896/00	.	.	.	283	109	+ 174	656	—	+ 656	19	—	+ 19
1901/05	.	.	.	375	148	+ 227	816	—	+ 816	20	0	+ 20
1906/10	138	105	+ 33	351	7	+ 344	924	—	+ 924	30	0	+ 30
1911/13	122	164	— 42	614	10	+ 604	1 146	—	+ 1 146	34	0	+ 34

¹ För åren 1886—1905 äro kli och oljekakor inräknade bland annat kraftfoder.

² För åren 1871—1884 är sirap inräknat bland socker.

Årligen	Hästar och åsnor, st.			Nötkreatur, st.			Fär och getter, st.		
	Införsel	Utförsel	Överskott	Införsel	Utförsel	Överskott	Införsel	Ut-försel	Överskott
1871/75	7 799	3 425	+ 4 374	101 427	72 872	+ 28 555	73 599	18 484	+ 55 115
1876/80	6 267	3 737	+ 2 530	121 718	74 686	+ 47 032	83 213	25 508	+ 57 705
1881/85	7 138	2 638	+ 4 500	111 952	81 769	+ 30 183	61 483	12 501	+ 48 982
1886/90	8 732	2 059	+ 6 673	91 282	57 766	+ 33 516	68 586	5 795	+ 62 791
1891/95	10 116	2 143	+ 7 973	77 774	45 770	+ 32 004	73 692	5 262	+ 68 430
1896/00	12 757	2 491	+ 10 266	70 740	32 218	+ 38 522	85 544	2 875	+ 82 669
1901/05	16 633	2 451	+ 14 182	73 730	35 295	+ 38 435	101 295	2 601	+ 98 694
1906/10	16 232	1 500	+ 14 732	68 518	29 124	+ 39 394	115 765	1 744	+ 114 021
1911/13	16 371	1 568	+ 14 803	83 979	20 247	+ 63 732	110 756	1 229	+ 109 527

Tab. 45 (forts.).

Årligen	Svin, st.			Kött och fläsk, 1 000 dt.			Ister och talg, 1 000 dt.			Margarin, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	69 390	23 231	+ 46 159	.	.	.	.	.	.	.	.	.
1876/80	83 287	19 005	+ 64 282	14	18	— 4	52	5	+ 47	.	.	.
1881/85	77 359	15 152	+ 62 207	12	27	— 15	46	6	+ 40	.	.	.
1886/90	79 381	7 704	+ 71 677	16	23	— 7	40	2	+ 38	.	.	.
1891/95	86 788	5 298	+ 81 490	30	16	+ 14	39	1	+ 38	.	.	.
1896/00	95 295	3 736	+ 91 559	60	14	+ 46	42	1	+ 41	.	.	.
1901/05	83 833	3 411	+ 80 422	73	10	+ 63	36	2	+ 34	.	.	.
1906/10	80 751	2 871	+ 77 880	86	7	+ 79	28	0	+ 28	2	0	+ 2
1911/13	50 800	2 313	+ 48 487	167	5	+ 162	32	0	+ 32	1	0	+ 1

Årligen	Smör, 1 000 dt.			Ost, 1 000 dt.			Färsk mjölk och grädde, 1 000 dt.			Kondenserad mjölk och grädde, 1 000 dt.			Ägg, 1 000 dt.		
	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott	In-försel	Ut-försel	Över-skott
1871/75	.	.	.	.	399	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
1876/80	.	.	.	11	200	—189	52	10	+ 42	0	69	— 69	.	.	.
1881/85	.	.	.	12	254	—242	40	8	+ 32	0	124	—124	.	.	.
1886/90	14	5	+ 9	13	257	—244	39	11	+ 28	0	121	—121	40	0	+ 40
1891/95	20	4	+ 16	13	198	—185	64	28	+ 36	0	171	—171	57	0	+ 57
1896/00	34	1	+ 33	20	245	—225	69	28	+ 41	0	219	—219	85	0	+ 85
1901/05	47	0	+ 47	25	260	—235	81	58	+ 23	0	323	—323	102	0	+102
1906/10	40	0	+ 40	29	300	—271	92	115	— 23	0	297	—297	101	0	+101
1911/13	53	0	+ 53	35	322	—287	117	166	— 49	1	404	—403	141	0	+141

Källhänvisning. Tab. 41 och 42. *Annuaire international de statistique agricole 1915 et 1916*, Rom 1917, samt *Statistique des superficies cultivées, de la production végétale et du bétail*, Rom 1910.

Tab. 44. *Statistisches Jahrbuch der Schweiz 1916*.

Tab. 45. Den officiella handelsstatistiken.

Anmärkningar till tabellerna. Schweiz officiella statistik innehåller inga uppgifter för landet i dess helhet om åkerjordens användning och skörden. De i tab. 41 och 42 meddelade uppgifterna hava meddelats till det internationella lantbruksinstitutet av den schweiziska regeringen och torde grunda sig på uppskattningar.

Beträffande omräkningen av mjöl till omalen spannmål se anm. till tab. 8, sid. 22.

Tab. 44. Uppgifterna angående kreatursantalet grunda sig på särskilt utförda räkningar, som verkstälts under april månad.

Beträffande omräkningen till nötkreatursenheter se anm. till tab. 4, sid. 12.

10. Ungern.¹

Ungern uppfylles till väsentlig del av en vidsträckt slättbygd, runt omkring omgiven av angränsande berg. Slättbygden, som är täckt av tertiära och kvartära avlagringar, genomdrages av en rad bergshöjder; den norr om dessa liggande slätten är mycket fruktbar och väl uppodlad, den södra, större delen liknar till sin natur Asiens stepper med omväxlande vidsträckta gräsområden, flygsandsfält, salttrakter och mera bördiga, uppodlade distrikt. Sluttningsarna upp emot de angränsande bergen äro i stor utsträckning bevoxna med vidsträckta skogar.

Naturförhållanden.

Klimatet är utpräglat kontinentalt med kalla vintrar och särskilt i slättbygdens södra del mycket varma somrar. Nederbörden är på slätten ringa, på grund av att de omgivande randbergen beröva vindarna deras fuktighet; särskilt är sommaren ytterst fattig på nederbörd, varigenom gräsväxten på de stora grässtepperna under den torraste tiden alldeles torkar bort. I bergstrakterna är nederbörden rikligare och uppgår i Karpaterna till omkring 700 mm. om året.

Ungerns viktigaste näringsgren är jordbruket, som år 1910 sysselsatte 13.5 milj. personer, eller 64.5 % av landets hela folkmängd. Av totalarealen, 32 541 000 hektar, äro 14 126 000 hektar, eller 43.4 % uppodlade, 3 100 000 hektar utgöras av ängar, 3 900 000 hektar av betesmark, 8 800 000 av skogsmark och 300 000 hektar av vingårdar.

Jordbruksbefolkning

Ungern har sedan år 1867 befunnit sig i tullunion med Österrike, och handelsutbytet mellan de båda länderna har varit fullständigt fritt. Även gent emot övriga länder rådde i början i fråga om både spannmål och flertalet övriga jordbruksprodukter tullfrihet. Övergången till protektionistisk handelspolitik ägde rum år 1882, då likväl de införda jordbrukstullarna voro låga, t. ex. å omalet vete 1 Krone per 100 kg. och å vetemjöl 3 Kronen. År 1887 höjdes spannmålstullarna till ungefär det dubbla, och år 1906 följde en ny förhöjning, som bragte upp tullen å vete till 6:30 Kr. per 100 kg. och å vetemjöl till 15 Kr. samt å övriga spannmålsslag till något lägre belopp. Även å levande djur och produkter därav infördes samtidigt avsevärt förhöjda tullsatser, såsom för äldre hästar och oxar 60 Kr. per djur, kor och tjurar 30 Kr., svin 12—22 Kr. samt för smör 24—35 Kr. per kg. De senast angivna tullsatserna gällde till världskrigets utbrott.

Tullskydd.²

Under förra hälften av 1800-talet, innan ännu järnvägarna underlättat samfärdseln mellan länderna, kunde spannmålsodlingen icke bära de höga transportkostnaderna vid export, varför densamma i huvudsak var begränsad att tillgodose landets eget behov. Kreatursskötseln var i stället under denna tid lantbrukets viktigaste gren, och betydande kvantiteter kreatur och ull utfördes. Den bedrevs emellertid mycket extensivt, baserad på de ofantliga betesmarkerna. Med förbättrade kommunikationer och högre spannmålspris inträdde emellertid ett starkt uppsving för spannmålsodlingen; kreaturssköt-

Spannmålsodling.

¹ Ungern tages här i den omfattning, landet ägde under perioden närmast före världskriget.

² Se närmare bilagan, sid. 96.

seln undanträngdes, och betesmarker och ängar odlades i stor utsträckning. Denna utveckling pågick vid tidpunkten för den här behandlade undersökningsperiodens början och har sedan med förökad styrka fortsatt, så att Ungern numera är ett av de förnämsta spannmålsproducerande landen i Europa.

På den i allmänhet bördiga jorden på slätterna mellan floderna Donau, Theiss och Maros drives en mycket omfattande veteodling, som i vissa trakter upptager ända till hälften av all odlad jord. Redan under senare delen av 1870-talet uppgick vetearealen till 2 538 000 hektar, eller 21.5 % av hela åkerarealen, och sedan denna tid har veteodlingen befunnit sig i oavbruten utveckling fram till 5-årsperioden 1906/10, då vetearealen uppgick till 3 823 000 hektar. Detta innebär en ökning under 30 år på icke mindre än 50 %. Under den sista 3-årsperioden 1911/13 inträdde någon tillbakagång. Rågarealen, som under åren 1876/80 upptog 1 271 000 hektar, eller 10.8 % av åkerarealen, har under hela perioden bibehållit sig i det närmaste oförändrad.

Det näst vetet viktigaste sädesslaget är majsen, som i stor utsträckning odlas i Kroatien-Slavonien samt i det egentliga Ungern öster om Theiss. Arealen för nämnda sädesslag har vuxit från 1 904 000 hektar i medeltal för åren 1876/80 till 2 904 000 hektar under åren 1911/13, eller i lika rask takt som vetearealen. Korn, som huvudsakligen odlas för bryggeriändamål och mest förekommer i norra Ungern på den vänstra Donaustranden, kan under jämförelseperioden uppvisa någon ökning, nämligen från 1 002 000 till 1 175 000 hektar. Däremot har havreodlingen, som i de flesta förut behandlade länder varit det sädesslag, som visat den gynnsammaste utvecklingen, i Ungern befunnit sig i stillastående och först under det sista årtiondet gått något framåt. Den upptog vid periodens slut 1 184 000 hektar, eller omkring 8 % av åkerarealen, vilket är anmärkningsvärt litet i jämförelse med övriga länder.

Spannmålsproduktionens stora betydelse för det ungerska jordbruket framgår bäst därav, att den därför använda arealen upptager icke mindre än 73 % av landets hela åkerareal.

Skörd och
förbruk-
ning av
spannmål.

Se vi på de i tab. 47 meddelade uppgifterna om spannmålsskördarnas storlek, visar det sig, att dessa under den här behandlade perioden stigit betydligt hastigare än motsvarande arealer. Så har veteskörden under denna tid mer än fördubblats, majsskördens ökning är i det närmaste lika stor, och även i fråga om råg, korn och havre ha skördekvantiteterna undergått en avsevärd ökning, ehuru odlingens omfattning varit så gott som oförändrad. Detta tyder på en betydande höjning av jordbrukets ståndpunkt, men alltså äro dock hektarskördarna lägre än i flertalet västeuropeiska länder, där jordbrukets skötsel är mera intensiv.

Tack vare den omfattande spannmålsodlingen är Ungern, till skillnad från alla förut behandlade länder, ett spannmålsexporterande land. Importens och exportens storlek var i medeltal för åren 1911/13 följande¹:

	Import 1 000 dt.	Export 1 000 dt.	Överskott 1 000 dt.
Vete.....	411	14 483	—14 072
Råg.....	29	3 608	— 3 579
Korn.....	71	2 666	— 2 595
Havre.....	266	1 792	— 1 526
Majs.....	1 799	2 959	— 1 160

¹ Uppgifterna för vete och råg innefatta även vete- och rågmjöl, som omräknats till omalen spannmål genom förhöjning med $\frac{1}{3}$.

Veteexporten var, såsom av ovanstående framgår, den mest omfattande och utgjorde, efter värdet räknat, Ungerns största exportartikel. Den uppgick till närmare 30 % av landets hela veteskörd. Av den stora majsskörden förbrukades däremot i det närmaste alltsammans inom landet, därav största delen fann användning såsom fodermedel vid uppfödning av svin.

Den ungerska kvarnindustrien är mycket högt utvecklad; den å föregående tablå redovisade veteexporten utgjordes till omkring $\frac{2}{3}$ av vetemjöl.

Trots det ungerska jordbrukets mycket omfattande spannmålsproduktion är dock kreatursskötseln långt ifrån betydelslös. Visserligen upptager den på den odlade jorden bedrivna foderväxtodlingen endast 1 259 000 hektar, eller 8.9 % av hela åkerarealen, men därjämte finnas naturliga ängar och betesmarker, som upptaga en areal av icke mindre än 7 123 000 hektar, eller lika mycket som halva åkerarealen.

*Kreaturs-
skötsel.*

För hela landet finnas inga fullständiga uppgifter om kreatursstammens storlek förrän år 1895, men för det egentliga Ungern (sålunda med frånräknande av Kroatien-Slavonien) kan en jämförelse göras mellan kreatursantalet de båda åren 1884 och 1895, och enligt denna har under den mellanliggande tiden antalet hästar ökats med 12.8 %, antalet nötkreatur med 19.5 %, antalet getter med 6.0 % och antalet svin med 34.2 %, varemot antalet får minskats med 29.0 %. Från år 1895 till den närmast följande räkningen år 1911 ha förändringarna i kreatursantalet, såsom av tab. 48 framgår, i huvudsak gått i samma riktning, ehuru de, relativt sett, icke varit så stora. Även antalet får har under denna tid ökats.

Antalet nötkreatursenheter utgjorde år 1911 på 1 000 invånare 571, vilket visserligen är mindre än i de jämförelsevis föga industrialiserade skandinaviska länderna men mera än i Tyskland, Nederländerna, Belgien, Storbritannien och Frankrike.

Tack vare kreatursstockens relativa storlek överstiger även den animaliska produktionen avsevärt landets egen förbrukning, och kreatur samt produkter därav utgöra därför några av landets viktigaste exportartiklar. Till belysning härav meddelas i efterföljande tablå uppgift angående import och export av hästar, nötkreatur, svin och ägg i medeltal för åren 1911/13:

*In- och
utförsel av
animaliska
produkter.*

		Import	Export	Överskott
Hästar	st.	1 167	60 700	— 59 533
Nötkreatur	»	13 333	315 014	— 301 681
Svin	»	14 070	580 904	— 566 834
Ägg	1 000 dt.	19	341	— 322

Den föregående redogörelsen har givit en antydning om den helt olika ställning jordbruket i Ungern intager i jämförelse med samtliga förut behandlade länder. I Ungern har jordbruket i skydd av höga tullsatser och gynnat av rika naturliga förutsättningar förmått driva upp sin produktion av såväl vegetabiliska som animaliska livsmedel, så att densamma långt överstiger det egna behovet. Betydelsen för landets hela ekonomi av jordbrukets exportöverskott belyses bäst av följande tablå, som anger det sammanlagda värdet i 1 000 ungerska kronor av in- och utförda jordbruksprodukter i genomsnitt för åren 1911/13:

*Samman-
fattning.*

	Import	Export	Överskott
Vegetabiliska produkter ...	226 518	767 932	— 541 414
Djur och produkter därav...	59 864	443 723	— 383 859
Summa	286 382	1 211 655	— 925 273

Medan importen av ovannämnda produkter utgjorde endast 13.5 % av landets hela import, uppgick värdet av de exporterade jordbruksprodukterna till icke mindre än 63.8 % av hela exporten.

Tab. 46. Åkerjordens användning.

Årligen	Vete	Råg	Korn	Havre	Majs	Andra sädes- slag	All säd	Rot- fruk- ter	Fo- der- växter	Andra växt- slag	Träda	Summa åker	Natur- lig äng
<i>Areal, i 1 000 hektar.</i>													
1876/80	2 538	1 271	1 002	1 125	1 904	351	8 191	525	358	248	2 473	11 795	.
1881/85	2 793	1 145	1 020	1 045	1 942	310	8 255	525	435	280	2 137	11 632	.
1886/89	2 922	1 136	1 037	1 071	1 963	274	8 403	587	564	212	1 983	11 749	.
1892/95	3 403	1 218	1 106	1 072	2 436	192	.	521	.	.	1 847	13 401	.
1896/1900	3 348	1 125	1 066	1 042	2 467	174	.	615	.	.	.	.	.
1903	3 761	1 143	1 118	1 129	2 691	237	10 079	886	1 110	315	1 379	13 769	.
1906/10	3 823	1 129	1 174	1 178	2 818	196	10 318	985	1 259	323	1 241	14 126	7 123
1911/13	3 705	1 180	1 175	1 184	2 904	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>I procent av åkerarealen.</i>													
1876/80	21.5	10.8	8.5	9.5	16.1	3.0	69.4	4.5	3.0	2.1	21.0	100	.
1881/85	24.0	9.8	8.8	9.0	16.7	2.7	71.0	4.5	3.7	2.4	18.4	100	.
1886/89	24.9	9.7	8.8	9.1	16.7	2.3	71.5	5.0	4.8	1.8	16.9	100	.
1892/95	25.4	9.1	8.3	8.0	18.2	1.4	.	3.9	.	.	13.8	100	.
1896/1900	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
1903	27.3	8.3	8.1	8.2	19.6	1.7	73.2	6.4	8.1	2.3	10.0	100	.
1906/10	27.0	8.0	8.3	8.3	20.0	1.4	73.0	7.0	8.9	2.3	8.8	100	50.4

Tab. 47. Skörden, i 1 000 deciton.

Årligen	Vete	Råg	Korn	Havre	Majs	Potatis
1876/80	21 050	9 677	8 997	7 765	26 128	17 841
1881/85	30 401	12 422	11 237	9 106	27 641	29 469
1886/90	36 255	14 284	10 729	8 968	26 239	26 855
1891/95	42 975	14 902	13 085	10 937	35 590	31 138
1896/1900	37 590	12 969	12 632	11 292	35 220	39 943
1901/05	44 180	13 947	13 267	11 886	31 009	44 528
1906/10	44 090	13 360	14 216	12 307	46 761	52 371
1911/13	49 264	14 152	16 775	13 619	48 535	54 904

Tab. 48 a. Antalet kreatur.

År	Hästar			Nötkreatur				Får	Getter	Svin	Nöt- kreaturs- enheter
	Över 3 år	Under 3 år	Summa	Oxar o. tjurar	Kor	Ugnöt o. kalvar	Summa				
1895	1 715 775	566 253	2 282 028	1 838 986	2 967 290	1 931 981	6 738 257	8 122 681	308 810	7 330 091	11 441 144
1911	1 854 073	497 408	2 351 481	1 367 392	3 407 308	2 389 034	7 163 734	8 548 204	426 981	7 580 446	11 908 896

Tab. 48 b. Relativa antalet kreatur.

År	Antal kreatur på 1 000 hektar åker och äng						Antal nötkreatursenheter		
	Hästar	Nöt-kreatur	Därav kor	Får	Getter	Svin	på 1 000 hektar åker o. äng	på 1 000 hektar åker	på 1 000 invånare
1911	111	337	160	402	20	357	560	843	571

Källhänvisning. Tab. 46 och 47. Uppgifterna för åren 1876—1911 äro hämtade från *Annuaire statistique hongrois* för resp. år samt för åren 1912 och 1913 från *Die Getreideernte ... der Welt im Jahre 1913, herausgegeben von kön. ung. Ackerbauminister*, Budapest 1914.

Tab. 48. År 1895: *Annuaire statistique hongrois*; år 1911: *Effectif des animaux ... d'après la situation au 28 février 1911*. (Publications statistiques hongroises, Nouvelle série, vol. 41).

Anmärkningar till tabellerna. Tab. 46. Uppgifter saknas för åren 1890, 1891, 1898, 1899, 1901, 1902, 1904, 1905 och 1907. För åren 1892—1897 ingår i arealen av rotfrukter endast potatis. För samma år saknas fullständiga uppgifter om arealen av "andra sädesslag", foderväxter och "andra växtslag". — Under rubriken "andra sädesslag" ingå *méteil, millet, sarrasin, pois, fèves* och *lentilles*. Som foderväxter ha räknats *maïs à fourrages, vesce, trèfle, luzerne, esparcette* och *moha*. Till "andra växtslag" ha hänförts *tabac, houblon, colza, chanvre, lin* samt *autres produits*. Naturlig äng omfattar *prés* och *pâturages*.

Tab. 47. För åren 1876—1884 uppgives skörden i hektoliter. Vid omräkning till vikt har en hektoliter räknats motsvara i deciton: vete 0.81, råg 0.79, korn 0.67, havre 0.46, majs 0.83 och potatis 0.79, vilka reduktionstal beräknats på grundval av de för åren 1885—1889 meddelade uppgifterna om skördens rymd och vikt.

Tab. 48. Uppgifter om kreatursantalet finnas endast för åren 1895 och 1911, då allmänna räkningar utfördes.

Beträffande omräkningen till nötkreatursenheter se anm. till tab. 4, sid. 12.

Använd litteratur.

Förutom de i det föregående vid varje land angivna statistiska källpublikationerna hava för framställningen följande arbeten använts:

ENGELBRECHT, TH. H., *Die Landbauzonen der aussertropischen Länder*, Berlin 1899.

SHANAHAN, E. W., *Animal Foodstuffs, their Production and Consumption with a special reference to the British Empire*, London 1920.

GRANDEAU, L., *L'agriculture et les institutions agricoles du monde au commencement du 20:e siècle*, Paris 1905—1906.

Norges land og folk, topografisk-historisk-statistisk beskrivelse, Kristiania 1885—1900.

Kornmonopolkommissionens indstilling, Kristiania 1917, *Mindretallets indstilling*, Kristiania 1918.

KRARUP I. B. och TUXEN S. C. A., *Beskrivelse af Landbrugets Udvikling i Danmark fra 1835 indtil Nutiden*, Köpenhamn.

Atlas över Finland, utgiven av Sällskapet för Finlands geografi, Hälsingfors 1911.

Die deutsche Landwirtschaft, Hauptergebnisse der Reichsstatistik, bearbeitet im kaiserlichen statistischen Amte, Berlin 1913.

GEHRIG H. och WENTIG H., *Belgiens Volkswirtschaft*, Leipzig 1918.

LEVY, H., *Entstehung und Rückgang des landwirtschaftlichen Grossbetriebes in England*, Berlin 1904.

PROTHERO, R. E., *English farming past and present*, London 1917.

AUGÉ-LARIBÉ, M., *L'évolution de la France agricole*, Paris 1912.

Landwirtschaftliche Statistik der Länder der ungarischen Krone, Budapest 1897—1900.

Bilaga.

Tullsatser å jordbruksprodukter

i vissa främmande länder åren 1870—1913.*

Norge.		Kvan- titets- grund	Tull- sats			Kvan- titets- grund	Tull- sats
Spannmål:							
Vete, omalet.....	Tulltaxa 1869	100 kg.	Kr. 0.47	fläsk	Tulltaxa 1869		Kr. fritt
»	1872	»	0.12	»	1897	100 kg.	10.—
»	1882	»	0.22	»	1905	»	15.—
»	1896	»	0.60	Slaktat fjäderfä ...	»	1869	» fritt
Råg, omalen	» 1869	»	0.13	»	1896	»	25.—
»	1882	»	0.20	»	1905	»	30.—
»	1883	»	0.22	Levande djur:			
»	1897	»	fri	Hästar över 1/2 år	»	1869	st. 10.—
Korn, omalet	» 1869	»	0.14	»	1871	»	fria
»	1882	»	0.22	»	1897	»	50.—
Havre, omalen.....	» 1869	»	fri	Hästar 1/2 år och			
»	1905	»	0.40	därunder	»	1869	» 10.—
Baljäxter	» 1869	»	0.23	»	1871	»	fria
»	1882	»	0.36	Nötkreatur	»	1869	»
Vetemjöl	» 1869	»	1.56	»	1897	100 kg. ³	5.—
»	1872	»	0.78			(minsta tull	
»	1882	»	1.25			pr st.)	12.—
»	1896	»	2.—			st. ⁴	7.50
Kött och fläsk, alla						»	1903 100 kg. ⁵
slag:						»	1903 st. ⁶
A. Renkött, skogs- fågel.....	» 1869	»	¹ fritt	Får och lamm	» 1903	» ⁷	7.50
»	1882	»	² 4.18	»	1869	»	fria
»	»	»	¹ fritt	Svin	» 1897	»	2.—
»	1897	»	² 20.—	»	1869	»	fria
»	1898	»	¹ 10.—	»	1897	100 kg. ⁸	10.—
»	1898	»	² 30.—	»	1905	»	13.—
»	1869	»	fritt	Smör	»	1869	(minsta tull
B. Annat, rökt.....	» 1882	»	4.18	»	1873	100 kg.	pr st.) 4.—
»	1897	»	20.—	»	1888	»	2.08
»	1905	»	30.—	»	1897	»	fritt
»	1905	»	40.—	»	1869	»	10.—
orökt:				Ägg.....	» 1872	»	15.—
a) skinkor.....	» 1869	»	fria	»	1897	»	6.25
»	1893	»	10.—		1872	»	fria
»	1897	»	20.—		1897	»	20.—
»	1905	»	30.—				
b) annat:				Danmark.			
kött (även med				Spannmål:			
tarmar och				Omalen och malen	»	1863	fri
blod).....	» 1869	»	fritt				
»	1897	»	10.—				

* Översikten utarbetad av fil. kand. Alli Johansson. Som källor ha använts, utom resp. tulltaxor m. m. och internationella sammanställningar härav, Deutsches Handels-Archiv samt beträffande Tyskland och Frankrike en översikt i publikationen Statistical Tables and Charts relating to British and Foreign Trade and Industry 1854—1908 (Cd. 4954).

¹ Orökt.

² Rökt.

³ Nötkreatur över 1/2 år gamla.

⁴ Nötkreatur 1/2 år eller därunder.

⁵ Nötkreatur vägande mer än 240 kg.

⁶ Nötkreatur vägande 150—240 kg.

⁷ Nötkreatur vägande mindre än 150 kg.

⁸ Tillägg 1900: minsta tullsats pr st. 3.— kr.

		Kvan- titets- grund	Tull- sats			Kvan- titets- grund	Tull- sats
<i>Kött, alla slag:</i>			Kr.				Rmk
Utom vilt	Tulltaxa 1863	1 kg.	fritt	Havre, omalen	Tulltaxa 1879	100 kg	1.—
Vilt	» 1863		fritt		Lag 1885	»	1.50
	» 1908		0.20		» 1888	»	4.—
<i>Levande djur</i>	» 1863		fria		Fördrag 1892	»	2.80
<i>Smör</i>	» 1863		fritt		Tulltaxa 1902,		
<i>Ägg</i>	» 1863		fria		i kraft 1906	»	5.—
Finland.				Korn, omalet	Tulltaxa 1879	»	0.50
<i>Spannmål:</i>					Lag 1885	»	1.50
Vete, råg, korn,			Fmk		» 1888	»	2.25
havre	» 1869		fri		Fördrag 1892	»	2.—
Ärter	» 1869		fria		Tulltaxa 1902,		
Linser	» 1869	1 hl.	1.08		i kraft 1906:		
	» 1886	»	0.90	Majs, omalen	Malkorn	»	4.—
	» 1888	»	1.—		Annat	» ¹	1.30
Turkiska bönor ...	» 1869		2.16		Tulltaxa 1879	»	0.50
	» 1886	»	1.80		Lag 1885	»	1.—
	» 1888	»	2.—		» 1888	»	2.—
Andra bönor	» 1869		fria		Fördrag 1892	»	1.60
					Tulltaxa 1902,		
					i kraft 1906	»	3.—
Vetemjöl	» 1869		fritt	Mjöl	Tulltaxa 1879	»	2.—
					Lag 1881	»	3.—
					» 1885	»	7.50
					» 1888	»	10.50
					Fördrag 1892	»	7.30
					Tulltaxa 1902,		
					i kraft 1906	» ²	10.20
<i>Kött och fläsk:</i>				<i>Kött:</i>			
a) saltat, rökt eller				Fläsk (utom saltade			
torkat	» 1869	100 kg.	13.75	och rökta skinkor)	Tulltaxa 1879	»	12.—
	» 1886	»	12.90		Lag 1885	»	20.—
	» 1888	»	13.—		Fördrag 1892	»	17.—
b) färskt	» 1869		fritt		Tulltaxa 1902,		
					i kraft 1906:		
					Färskt, även		
					kylt men		
					icke fruset.	»	27.—
					Färskt, fruset	»	35.—
					Enkelt tillrett	»	35.—
<i>Levande djur:</i>				<i>Anm.</i> Färskt och enkelt tillrett			
Alla slag	» 1869		fria	kött, benfritt, underkastat en till-			
<i>Smör</i>	» 1869		fritt	läggstull av 10 %.			
<i>Ägg</i>	» 1869		fria	Skinkor, saltade o.			
Tyskland.				rökta	Tulltaxa 1879	»	12.—
<i>Spannmål:</i>					Lag 1885	»	20.—
Vete, omalet	Tulltaxa 1879	100 kg.	1.—		Tulltaxa 1902,		
	Lag 1885	»	3.—		i kraft 1906	»	36.—
	» 1888	»	5.—				
	Fördrag 1892	»	3.50	Konserverat kött i	Förbunds-		
	Tulltaxa 1902,			burkar ³	rådets beslut		
	i kraft 1906	»	5.50		dec. 1895	»	20.—
Råg, omalen	Tulltaxa 1879		1.—	(Konserverat kött i	burkar för-		
	Lag 1885	»	3.—	tullades tidigare såsom »annat			
	» 1888	»	5.—	kött», se följande sida)			
	Fördrag 1892	»	3.50		Tulltaxa 1902,		
	Tulltaxa 1902,				i kraft 1906	»	60.—
	i kraft 1906	»	5.—				

¹ Öst.-Ung. genom fördrag 2.— Mark.² Bulgarien genom fördrag 11.55 Mark pr 100 kg. för vetemjöl.³ Sedan 1 okt. 1900 importförbud å kött i burkar, korb och annat malet kött, med undantag för pressylta och dylikt.

		Kvan- titets- grund	Tull- sats			Kvan- titets- grund	Tull- sats
			Gulden				Frances
Färkött, fläsk							
a) färskt	Tulltaxa 1862	100 kg.	fritt	b) annat	Tulltaxa 1865	100 kg.	1.20
	Lag 1908	»	0.75		dec. 1871—maj	»	fritt
b) saltat	Tulltaxa 1862	»	1.—		1872	»	fritt
	Lag 1908	»	0.75		maj 1872—1873	»	1.20
c) rökt och torkat	Tulltaxa 1862	»	1.25		Lag 1873	»	fritt
	Lag 1908	»	1.—		» 1887	»	30.—
<i>Levande djur</i>	Tulltaxa 1862		fria	Annat kött (utom	Tulltaxa 1865	»	1.20
<i>Smör</i>	» 1862		fritt	konserver).....	dec. 1871—maj		
<i>Ägg</i>	» 1862		fria		1872		fritt
					maj 1872—1873	»	1.20
					Lag 1873		fritt
Belgien.				<i>Levande djur:</i>			
				Hästar	Tulltaxa 1865	st.	18.—
<i>Spannmål:</i>			Frances	Föl	Fördrag 1881		fria
Vete, omalet.....	Tulltaxa 1865	100 kg	0.60		Tulltaxa 1865	»	6.—
	dec. 1871—maj		fritt	Tjurar	Fördrag 1881	100 kg.	fria
	1872	»	0.60		Tulltaxa 1865		1.—
	maj 1872—1873	»	fritt		dec. 1871—maj		fria
	Lag 1873	»	fritt		1872	»	1.—
Råg, omalen.....	Tulltaxa 1865	»	0.60		maj 1872—1873	»	fria
	dec. 1871—maj		fria		Lag 1873	»	fria
	1872	»	0.60	Oxar, ungnöt och	Lag 1887	»	4.—
	maj 1872—1873	»	0.60	kalvar	Tulltaxa 1865	»	1.—
	Lag 1873	»	fria		dec. 1871—maj		fria
Korn, omalet	Tulltaxa 1865	»	0.60		1872	»	1.—
	dec. 1871—maj		fritt		maj 1872—1873	»	fria
	1872	»	0.60		Lag 1873	»	5.—
	maj 1872—1873	»	fritt	Kor och kvigor ..	» 1887	»	1.—
	Lag 1873	»	fritt		Tulltaxa 1865	»	
Havre, omalen.....	Tulltaxa 1865	»	0.60		dec. 1871—maj		fria
	dec. 1871—maj		fria		1872	»	1.—
	1872	»	0.60		maj 1872—1873	»	fria
	maj 1872—1873	»	0.60		Lag 1873	»	3.—
	Lag 1873	»	fria	Får	Lag 1887	»	0.40
	» 1895	»	3.—		Tulltaxa 1865	st.	
Baljväxter.....	Tulltaxa 1865	»	0.60		dec. 1871—maj		fria
	dec. 1871—maj		fria		1872	»	0.40
	1872	»	0.60		maj 1872—1873	»	fria
	maj 1872—1873	»	fria		Lag 1873	»	2.50
	Lag 1873	»	1.20		» 1887	»	2.—
Vetemjöl	Tulltaxa 1865	»	fritt	Lamm.....	Tulltaxa 1865	»	0.40
	dec. 1871—maj		fritt		dec. 1871—maj		fria
	1872	»	1.20		1872	»	0.40
	maj 1872—1873	»	fritt		maj 1872—1873	»	fria
	Lag 1873	»	fritt		Lag 1873	»	2.50
	» 1895	»	2.—		» 1887	»	1.—
<i>Kött:</i>				Svin	Fördrag 1892	»	0.40
Kött, färskt					Tulltaxa 1865	»	
a) i hela eller halva					dec. 1871—maj		fria
djur	Tulltaxa 1865	»	1.20		1872	»	0.40
	dec. 1871—maj		fritt	<i>Smör</i>	maj 1872—1873	»	fria
	1872	»	1.20		Lag 1873	100 kg.	fritt
	maj 1872—1873	»	fritt		Tulltaxa 1865	»	20.—
	Lag 1873	»	15.—	Ägg ..	Lag 1873	»	fria
	Lag 1887	»			» 1895	»	
					Tulltaxa 1865		

		Kvan- titets- grund	Tull- sats			Kvan- titets- grund	Tull- sats
			Francs				Francs
Svin	Spädgrisar vä- gande mindre än 8 kg. Lag 11 jan. 1892: Svin	100 kg. (lev. vikt)	8.— (lev. vikt)	Kött: Kött, färskt: a) kalvkött	Tulltaxa 1851 » 1885 Fördrag 1888 » 1892 » 1906	100 kg. » » » »	1.— 2.— 3.— 4.50 15.—
	Spädgrisar vä- gande 15 kg. eller därun- der Lag 5 apr. 1898: Svin	st. 100 kg. (lev. vikt)	1.50 12.— (lev. vikt)	b) annat	Tulltaxa 1851 » 1885 Fördrag 1888 » 1892 » 1906	» » » » »	1.— 2.— 3.— 4.50 10.—
	Grisar vägan- de 25 kg eller därunder Lag 31 juli 1903: Svin	st. 100 kg. (lev. vikt)	3.— 15.— (lev. vikt)	Kött, saltat, rökt och torkat a) skinkor.....	Tulltaxa 1851 Fördrag 1892 » 1906	» » »	4.— 6.— 14.—
	Spädgrisar vä- gande 15 kg. eller därun- der	st.	2.25	b) annat	Tulltaxa 1851 Fördrag 1892 Tulltaxa 1906	» » »	4.— 6.— 20.—
Ägg ¹	Tulltaxa 1865 » 1892	100 kg.	fria 6.—	Annat kött (kon- serv. m. m.).....	Tulltaxa 1851 Fördrag 1892 Tulltaxa 1906	» » »	4.— 6.— 25.—
Smör ¹	» 1865: a) färskt b) saltat Tulltaxa 1892 Lag 1898	» » » » »	fritt 2.— 6.— 20.—	Levande djur: Hästar	Tulltaxa 1851 Fördrag 1906	st. »	3.— 5.—
				Föl.....	Tulltaxa 1851 » 1885 Fördrag 1906	» » »	0.50 1.— 5.—
				Mulåsnor	Tulltaxa 1851 » 1851 » 1885	» » »	3.— 0.50 1.—
				Åsnor.....	» 1851 » 1885	» »	0.50 5.—
				Oxar	» 1885 Fördrag 1888 » 1906	» » »	15.— 27.—
				Tjurar	Tulltaxa 1851 » 1885 Fördrag 1888 Tulltaxa 1892 Fördrag 1906	» » » » »	0.50 5.— 15.— 25.— 30.—
Schweiz.							
Införseltullar.							
<i>Spannmål:</i>							
Vete, råg, korn, havre, baljväxter, omalen	Tulltaxa 1851	100 kg.	0.30				
Vetemjöl	» 1851 » 1885 Fördrag 1888 Tulltaxa 1906	» » » »	1.— 1.25 2.— 2.50				

¹ För införsel från Italien gällde åren 1888—1899 följande tullar:

ägg 20 francs pr 100 kg.

smör, färskt 20 » » 100 »

» saltat 25 » » 100 » samt

för införsel från Schweiz åren 1893—1895:

ägg 10 francs pr 100 kg.

smör 13 » » 100 »

² Tullen å kött, saltat, rökt och torkat, annat än skinkor, 10 francs pr 100 kg. under tiden

¹/₁ 1912—¹/₆ 1913.

³ Tullen å fruset kött 10 francs pr 100 kg. under tiden ¹/₁ 1912—¹⁵/₄ 1914.

⁴ Genom fördrag med Frankrike; Tyskland och Österrike-Ungern genom fördrag 10 francs pr st.

⁵ Vikt $\geq$ 150 kg.

⁶ Fördrag med Frankrike och Serbien; Tyskland, Italien och Österrike-Ungern genom fördrag 32 francs pr st.

⁷ Tjurar m. mjöltkänder för slakt; andra tjurar 50 francs pr st.

		Kvan- titets- grund	Tull- sats			Kvan- titets- grund	Tull- sats
			Francs				Francs
Kor och kvigor ...	Tulltaxa 1851	st.	0.50	Smör saltat	Tulltaxa 1902		
»	» 1885	»	15.—	i kraft 1906	100 kg.	20.—	
Fördrag 1888	» 1892	»	12.—	Ägg	Tulltaxa 1851	»	0.08
»	» 1892	»	18.—	Fördrag 1884	»	0.50	
»	» 1906	»	30.—	Gen. uppsäg- ning av för- drag 1888 och nytt fördrag 1889	»	1.—	
Ungnöt	Tulltaxa 1851	»	20.50	Utförseltullar.			
»	» 1885	»	32.—	Färskt kött	Tulltaxa 1851	»	0.20
Fördrag 1888	» 1892	»	5.—	Fördrag 1892	»	1.—	
»	» 1906	»	20.—	Tulltaxa 1902		fritt	
Kalvar	Tulltaxa 1851	»	40.10	i kraft 1906			
»	» 1885	»	5 1.—	Levande djur:			
Fördrag 1888	» 1892	»	5 3.—	Hästar o. mulåsnor	Tulltaxa 1851	st.	1.50
»	» 1892	»	5 5.—	» 1902	»	fria	
»	» 1906	»	5 10.—	i kraft 1906			
Gödkalvar > 60 kg. vikt	Tulltaxa 1892	»	10.—	Föl, åsnor, nötkrea- tur	Tulltaxa 1851	»	9 0.50
»	Fördrag 1906	»	12.—	Kalvar	Tulltaxa 1851	»	10 0.05
Svin, > 40 kg. vikt	Tulltaxa 1851	»	0.50	i kraft 1906			
< 40 » »	» 1885	»	0.10	Tulltaxa 1851	»	0.50	
> 25 » »	»	»	2.—	» 1902	»	fria	
< 25 » »	Fördrag 1888	»	1.—	i kraft 1906			
> 25 » »	»	»	5.—	Tulltaxa 1851	»	10 0.05	
< 25 » »	»	»	3.—	» 1902	»	fria	
> 60 » »	» 1892	»	8 5.—	i kraft 1906			
< 60 » »	» 1906	»	4.—	Svin, vägande > 40 kg.	Tulltaxa 1851	»	0.50
> 60 » »		»	10.—	» 1902	»	fria	
< 60 » »		»		i kraft 1906			
för slakt				Svin, vägande < 40 kg.	Tulltaxa 1851	»	0.05
< 60 kg. icke för slakt	Tulltaxa 1902	»	20.—	» 1902	»	fria	
Får	Tulltaxa 1851	»	0.10	i kraft 1906			
»	» 1885	»	0.50	Får och getter	Tulltaxa 1851	»	0.05
Getter	» 1851	»	0.10	» 1902	»	fria	
»	» 1885	»	0.50	i kraft 1906			
»	» 1892	»	2.—	Andra djur	Tulltaxa 1851	»	1.50
Andra djur	» 1851	»	fria	» 1885	»	fria	
Smör	» 1851	100 kg.	1.—	Övriga, ickenämnda varor	» 1851	100 kg.	0.20
»	Gen. uppsägn. av fördrag 1882	»	1.50	» 1885	»	fria	
»	Tulltaxa 1885	»	3.—	Österrike- Ungern.			
»	Fördrag 1888	»	7.—	Spannmål:			Kronen
» färskt	Fördrag 1892	»	7.—	Vete, omalet	Fördrag 1862		fritt
» saltat	»	»	10.—	Fördrag 1888	100 kg.	1.—	
» färskt, även saltat bords- smör	» 1906	»	7.—	Lag 1887	»	3.—	
				Fördrag 1906	»	6.30	

1 Vikt > 150 kg.

2 Vikt > 40 kg.

3 Vikt < 150 kg; > 60 kg.

4 Vikt < 40 kg.

5 Vikt < 60 kg.

6 Ålder < 6 veckor.

7 Fördrag med Frankrike; Italien och Österrike-Ungern genom fördrag 15 francs pr st.

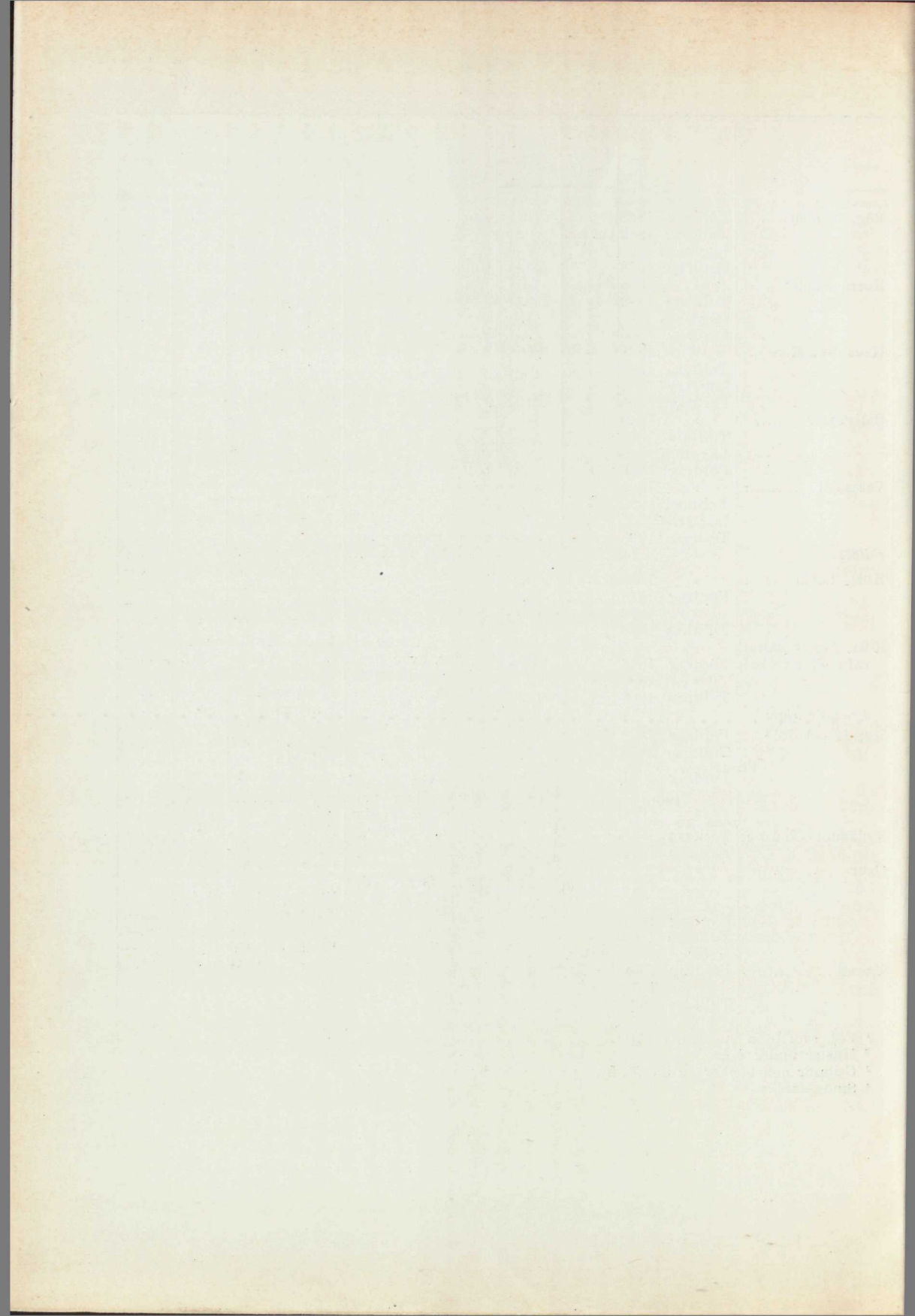
8 Fördrag med Italien; Tyskland och Österrike-Ungern genom fördrag 6 francs pr st.

9 1851—1885 nötkreatur vägande > 40 kg. 1885—1906 vägande > 60 kg.

10 1851—1885 kalvar vägande < 40 kg. 1885—1906 vägande < 60 kg.

		Kvan- titets- grund	Tull- sats			Kvan- titets- grund	Tull- sats
			Kronen				Kronen
Råg, omalen	Fördrag 1868	100 kg.	fri	Kor.....	Fördrag 1868	st.	3.—
	Tulltaxa 1882		0.50		Tulltaxa 1887	»	6.—
	Lag 1887		3.—		» 1906	»	30.—
	Fördrag 1906		5.80	Ungnöt	Fördrag 1868	»	1.50
Korn, omalet	» 1868	»	fritt		Lag 1887	»	6.—
	Tulltaxa 1882	»	0.50		Fördrag 1891	»	5.—
	Lag 1887	»	1.50		Tulltaxa 1906	»	18.—
	Fördrag 1906	»	2.80	Kalvar	Fördrag 1868	»	fria
Havre, omalen	» 1868	»	fri		» 1878	»	0.80
	Tulltaxa 1882	»	0.50		Lag 1887	»	3.—
	Lag 1887	»	1.50		Tulltaxa 1906	»	5.—
	Fördrag 1906	»	4.80	Får och getter ³ ...	Fördrag 1868	»	fria
Baljväxter	» 1868	»	fria		» 1878	»	0.60
	Tulltaxa 1882	»	1.—		Tulltaxa 1887	»	1.—
	Lag 1887	»	2.—		» 1906	»	2.50
	Fördrag 1906	»	2.40	Lamm och killingar	Fördrag 1868	»	fria
Vetemjöl	» 1868	»	fritt		» 1878	»	0.40
	Tulltaxa 1882	»	3.—		Tulltaxa 1887	»	0.50
	Lag 1887	»	7.50		» 1906	»	1.50
	Tulltaxa 1906	»	15.—	Svin, vägande mer än 120 kg.....	Fördrag 1868	»	2.—
Kött:					Tulltaxa 1878	»	4.—
Kött, färskt	» 1865	»	3.20		» 1882	»	6.—
	Fördrag 1878	»	6.—		Fördrag 1887	»	3.—
	» 1887	»	12.—		Tulltaxa 1906	»	22.—
	Tulltaxa 1906	»	30.—	1906, svin över 110 kg., kontroll av vete- rinär, även per 100 kg. levande vikt...			10.—
Kött, berett (saltat, rökt eller torkat)	Fördrag 1866	»	6.—	Svin, vägande 10— 120 kg.	Fördrag 1868	st.	2.—
	» 1887	»	12.—		Tulltaxa 1878	»	4.—
	Tulltaxa 1906	»	45.—		» 1882	»	6.—
Levande djur:					Fördrag 1887	»	3.—
Hästar och föl ¹ ...	Fördrag 1868	st.	fria		Tulltaxa 1906	»	12.—
	Tulltaxa 1882	»	20.—	1906, svin vägande 10—110 kg., kontroll av veterinär		»	11.—
	Fördrag 1891	»	20.—	Svin, vägande 10 kg. eller därunder ..	Fördrag 1868	»	0.80
	» 1906	»	60.—		Tulltaxa 1878	»	0.60
		»	30.—		» 1906	»	1.50
Mulåsnor och åsnor	Tulltaxa 1865	»	2.10	Smör, färskt eller saltat	Fördrag 1866	100 kg.	8.—
	Fördrag 1878	»	fria		Tulltaxa 1887	»	20.—
Oxar	» 1868	»	4.—		» 1906	»	35.—
	» 1878	»	8.—		Fördrag 1906	»	24.—
	Lag 1887	»	30.—	Ägg	» 1868	»	fria
	Fördrag 1891	»	25.50				
	Tulltaxa 1906	»	60.—				
	eller	100 kg.	9.40				
Tjurar	Fördrag 1868	st.	4.—				
	» 1878	»	8.—				
	Tulltaxa 1906	»	30.—				

¹ Föl, som följa modern, tullfria.² Hästar under 2 år.³ Gumsar och bockar enligt fördrag pr st. 0.50 Kronen.⁴ Smör, färskt.

Intill den 18 november 1922 offentliggjorda delar av

Full- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden:

- I. Svensk tullpolitik 1816—1911 av A. Montgomery.
 - II. Bomullsindustriens produktionsförhållanden av K.-G. Hagström.
 - III. Utredning angående det svenska jordbrukets produktion samt saluöverskott av spannmål av E. Höijer.
 - IV. Jämförelse mellan jordbrukets utveckling i vissa delar av Sverige samt Danmark och Norge av E. Höijer.
 - V. Tabeller till belysning av det svenska jordbrukets utveckling 1871—1919 jämte anmärkningar av E. Höijer.
 - VI. Svensk traktatpolitik 1816—1914 av A. Montgomery.
 - VII. Utlåtande angående frågan om differentaltullar till skydd mot valutadumping.
 - VIII. Utlåtande i valutafrågan.
 - IX. Utlåtande angående järnvägsfrakternas reglering.
 - X. Utlåtande med förslag till förordning om åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping.
 - XI. Pappersindustriens produktionsförhållanden av E. Bosæus.
 - XII. Margarinindustriens utveckling med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget av J. Lublin.
 - XIII. Den svenska kautschukindustriens utveckling 1890—1913 med särskild hänsyn till dess ställning åren närmast före världskriget av B. Ohlin.
 - XIV. Huvuddragen av det svenska jordbrukets utveckling 1871—1919 av A. Sjöström.
 - XV. Översikt av jordbrukets utveckling i vissa främmande länder 1871—1913 av E. Höijer.
-

Statens offentliga utredningar 1922.

Systematisk förteckning.

(Siffrorna inom parentes hänvisa till den kronologiska förteckningen för januari—mars 1922.
Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen från och med april 1922.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

- Förbered. utkast till strafflag. Förmögenhetsbrotten. 2. (17)
Lekmannaelementets använd. inom civilprocessen. (25)
Bet. rör. internering av farliga återfallsförbrytare. (26)
Utkast till lag om visst tryggnad av byggnadsborgernärs fordringar m. m. [26]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

- 1921 års pensionskommittés betänkande. 1. (10)
Några iakttagelser från 1921 års riksdagsmannaval. [1]
Statistiksakkunnigas betänkande. [15]

Kommunalförvaltning.

- Städernas skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten. (3)
Kommunalförvaltningssakkunnigas betänkande. 3. (15)
Bilaga till d.o. (16)
Om röstsammanräkning vid kommunala val. [21]

Statens och kommunernas finansväsen.

- Bet. ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker. (11)
Utl. ang. kontrollen över sockertillverkningen. (13)
Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 8. Valutafrågan. (19) 9. Järnvägsfrakternas reglering. (21) 10. Åtgärder till skydd mot s. k. valuta-dumping. (34) 11. Pappersindustriens produktionsförhållanden. [36] 12. Margarindustriens utveckling. [40] 13. Den svenska kauchukindustriens utveckling. [38] 14. Huvuddragen av det svenska jordbrukets utveckling [41] 15. Översikt av jordbrukets utveckling i vissa främmande länder. [42]
Utredning angående ett svenskt statslotteri. (24)
Betänkande och förslag ang. utbildningskurser inom tullverket. [23]
Åtgärder mot godsanhopning i tullpackhus m. m. [30]
Förslag till förordning ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m. [37]

Politi.

- Betänkande och förslag rörande brandskyddsföreskrifter och ordnandet av brandväsendet inom riket. 7. Betänkande med förslag till Kungl. Majts nädiga stadga angående skydd för människor vid brandfara inom industriella arbetslokaler. [28]

Socialpolitik.

- Utredning och förslag angående vården av blinda. (30)
Byggnadsarbetsarsakkunnigas bet. 2. Arbetsstatistisk undersökning rörande husbyggnadsverksamheten. [2]
Förslag till reviderad lag om arbetstidens begränsning m. m. [33]

Hälsö- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

- Betänkande med förslag till livsmedelslag. (4) Bihang 1 till d.o. (5) Bihang 2 till d.o. (6)
Patentlagstiftningskommitténs bet. 7. Förslag till lag om rätt till tidnings eller tidskrifts titel m. m. [9]
Statsmakterna och bränsleanskaffningen under krigsåren. [14]
Mellanhandssakkunnigas betänkande. [20]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

- Betänkande angående förvaltningen av kronans jordbruksdomäner. (2)
Jordkommissionens betänkande. 1. Förslag till lag angående rätt att förvärva och besitta fast egendom. (8)
Betänkande rörande fiskerinäringsens främjande. [7]
Om lappsköttelandsinstitutet. [10]
Förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande jakt- och fågelskydd. 2. Ändringar i jaktlagen, fridlysningsbestämmelser m. m. [16]

- Det svenska lantbrukets produktionskostnader. 1. Bokföringsåret 1919—1920. [18]
Betänkande med förslag angående arrendators rätt till ersättning för elektrisk anläggning. [19]
Kolonisationskommitténs betänkande 1922. [22] Bilaga till d.o. [32]
Förslag till förättningar angående handel med och import av utsädesfrö ävensom till omorganisation av frökontrollverksamheten m. m. [25]
Redogörelse för de ecklesiastika boställena. 5. Värmlands län. [27]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

- Bet. ang. statens övertagande av förädlingsverksamheten betr. avkastningen från statens skogar. (28)

Industri.

- Klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. [4]

Handel och sjöfart.

- Bet. rör. lönerreglering vid lots- och fyrstaten. (20)

Kommunikationsväsen.

- Betänkande om ostkustbanan. (18)
Järnvägsstyrelsens yttrande över d.o. (23)
Ostkustbanekommitténs promemoria med anledning av järnvägsstyrelsens yttrande. (27)
Järnvägsstyrelsens erinringar med anledning av ostkustbanekommitténs promemoria. (31)
Järnvägsstyrelsens skrivelser till Kungl. Maj:t den 28 april och 5 maj 1922. [3]
Utredning rörande den s. k. Nyköpings kanal. [24]
Förslag till förordning om motorfordon. [39]

Bank-, kredit- och penningväsen.

- 1921 års fastighetskreditsakkunniga. Betänkande 1. [35]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

- Skolkommisionens betänkande. 1:1—2. Grunder för en ny läroverksorganisation. (33) 2. Historiska översikter m. m. (29) 3. Statistiska utredningar. (32) 4. Det högre skolväsendet i utlandet. (1)
Förslag till om- och tillbyggnad av Kungl. biblioteket. (7)
Bet. ang. Chalmerska institutets omorganisation. (12)
Ortnamnen i Värmlands län. 7. (22)
Betänkande med förslag till förändrad kyrklig indelning och organisation i Skåne. [5]
Utredn. ang. statsunderstöd för idrottens främjande. [8]
Betänkande med förslag till lag angående kulturminnens värde. 1. Historik etc. samt bilagor. [11] 2. Förslag och motiv. [12]
Högskolornas lönerregleringskommittés bet. 2. Fackhögskolor och övriga vetenskapliga anstalter. [13]
Betänkande och förslag rörande det akademiska befordringsväsendet. [17]
Supplement nr 1 till Sveriges familjenamn. [31]

Försvarsväsen.

- Utredning rörande understöd åt änkor efter manskap vid armén och marinen. (9)
Betänkande angående officerskårens vid flottan rekrytering och utbildning. (14)
Tillägg till bet. betr. förädrverksamheten vid marinen. [6]
Flottans skolsakkunnigas betänkande 3 angående skolreglementet för flottan. 1. Skolor och kurser för sjömanskårens manskap. [29]
1920 års krigslagstiftningskommittés betänkande. [34]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.